

Raport ewaluacyjny konsultacji 9. edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego

Radosław Sierocki

Olsztyn 2021

1. WSTĘP	2
2. PRZEBIEG KONSULTACJI OBO W 2021	5
2.1. REGULACJE	5
2.2. HARMONOGRAM I PRZEBIEG	8
2.3. WYNIKI	8
3. EWALUACJA	13
3.1. POWOŁANIE I PRACA ZESPOŁU KOORDYNUJĄCEGO I ZESPOŁU OPINIUJĄCEGO	13
3.1.1. POWOŁANIE ZESPOŁU KOORDYNUJĄCEGO I ZESPOŁU OPINIUJĄCEGO	13
3.1.2. PRACA ZESPOŁU KOORDYNUJĄCEGO	16
3.1.3. PRACA ZESPOŁU OPINIUJĄCEGO	24
3.2. ZGŁASZANIE PROJEKTÓW	29
3.2.1. MOTYWACJE	29
3.2.2. KAMPANIA INFORMACYJNA	37
3.2.3. WYSOKOŚĆ I PODZIAŁ LIMITÓW (MIEJSKIE I OSIEDLOWE)	41
3.2.4. ZGŁASZANIE PROJEKTÓW W FORMIE PAPIEROWEJ I W FORMIE ELEKTRONICZNEJ	45
3.2.5. TRUDNOŚCI ZWIĄZANE ZE SKŁADANIEM WNIOSKÓW	49
3.2.6. WSPARCIE DLA WNIOSKODAWCÓW	50
3.3. WERYFIKACJA PROJEKTÓW	56
3.3.1. PRZEPŁYW INFORMACJI WEWNĄTRZ URZĘDU	56
3.3.2. KONTAKT URZĘDNIKÓW WERYFIKUJĄCYCH PROJEKTY Z WNIOSKODAWCAMI	56
3.3.3. DZIAŁANIE URZĘDNIKÓW WERYFIKUJĄCYCH PROJEKTY ZGODNIE Z REGULAMINEM	58
3.3.4. LICZBA ODRZUCONYCH PROJEKTÓW I PRZYCZYNY ODRZUCENIA	61
3.3.5. RODZAJ WPROWADZANYCH W PROJEKTACH ZMIAN	65
3.4. PROMOCJA PROJEKTÓW PODDANYCH POD GŁOSOWANIE	67
3.5. GŁOSOWANIE NA PROJEKTY	70
3.5.1. KAMPANIA INFORMACYJNA I PROMUJĄCA GŁOSOWANIE	74
3.5.2. SPOSÓB ORGANIZACJI GŁOSOWANIA	78
4. ZAKOŃCZENIE – GŁÓWNE REKOMENDACJE	82

1. WSTĘP

W 2021 roku przeprowadzono konsultacje do IX edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego. Choć historia budżetu obywatelskiego w Olsztynie nie jest jeszcze bardzo długa, to ta forma zarządzania częścią budżetu miejskiego coraz mocniej zakorzenia się w świadomości olsztynian. Coraz trudniej jest wyobrazić sobie Olsztyn bez OBO. Idea budżetu rozpoczęła się jako swoisty eksperyment (z funduszami na poziomie 2.150.000 złotych), a Olsztyn podążał wówczas śladem innych polskich miast, które postanowiły wejść na drogę decydowania partycypacyjnego, sam też szlak wyznaczając. Od początku nie brakowało dyskusji o charakterze nie tyle deliberacji nad przeznaczeniem pieniędzy, ile nad zasadnością bądź kształtem OBO, formą jego przeprowadzania, zasadami regulującymi proces.

Historia budżetów partycypacyjnych sięga końca lat 80. Pomysł narodził się w brazylijskim Porto Alegre, gdzie ruchy miejskie „wymusiły” na władzach miasta przekazanie kontroli nad budżetem mieszkańcom. Porto Alegre w latach 2000-2004 stało się – jak pisze Rafał Górski – „największym na świecie poligonem doświadczalnym demokracji bezpośredniej”¹. Za przykładem Porto Alegre poszły najpierw kolejne brazylijskie miasta, potem inne miasta południowoamerykańskie. Z czasem upowszechniły się na całym świecie przyjmując różne modele działania. W Polsce idea budżetu partycypacyjnego została zrealizowana najpierw w Sopocie w 2011 roku, potem – w 2012 – w Elblągu, Gorzowie Wielkopolskim, Poznaniu i Zielonej Górze. W 2013 roku do budżetu partycypacyjnego przystąpiło ponad 70 gmin i miast w Polsce, w tym – Olsztyn².

Można wskazać kilka elementów, które są wymieniane jako punkty charakteryzujące budżety partycypacyjne. Po pierwsze, ich integralną częścią jest publiczna dyskusja między mieszkańcami, którzy na chociażby jednym etapie procesu spotykają się na zebraniach bądź forach i rozmawiają, przy czym wskazuje się, że dyskusje nie opierają się na istniejących ciałach politycznych (rady miasta, rady osiedli) ani na narzędziach nie dających możliwości wymiany poglądów (ankiety). Podkreśla się, że „dialog pomiędzy mieszkańcami jest kluczowy dla ich późniejszej współpracy z urzędnikami”³. Po drugie, dyskusja dotyczy wykorzystania

¹ Rafał Górski. *Bez państwa. Demokracja uczestnicząca w działaniu*. ha!art, Kraków 2007, s. 43.

² Andrzej Krasnowolski, *Budżety obywatelskie (partycypacyjne). Historia instytucji i jej funkcjonowanie w polskich samorządach*. Kancelaria Senatu. Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji. Warszawa 2020, s. 12.

³ Wojciech Kęblowski. *Budżet partycypacyjny. Krótka instrukcja obsługi*. Instytut Obywatelski. Warszawa 2013, s. 8.

jasno określonych i ograniczonych środków finansowych. Po trzecie, budżet partycypacyjny nie jest ograniczony do poziomu osiedla czy dzielnicy, ale – w pewnym stopniu – dotyczy całego miasta, ponieważ projekty zbyt lokalne mogą zostać zdominowane przez partykularne interesy określonych grup społecznych czy opcji politycznych. Po czwarte, wyniki budżetu są wiążące, w przeciwieństwie do opiniodawczych konsultacji. Po piąte, budżet partycypacyjny jest wydarzeniem długofalowym i cyklicznym⁴.

Celem raportu jest przedstawienie ewaluacji przebiegu konsultacji do IX edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego. Analizie poddanych zostało kilka punktów kluczowych dla przebiegu procesu: powołanie i pracę Zespołu Koordynującego i Zespołu Opiniującego, etap zgłaszania projektów, etap weryfikacji projektów, etap promowania wniosków zaakceptowanych przez Zespół Koordynujący i wpisanych na listę projektów do głosowania oraz etap głosowania.

Prace ewaluacyjne składały się z następujących elementów:

- obserwacja prac Zespołu Koordynującego (posiedzenia ZK w czerwcu i w lipcu),
- warsztaty (rozmowy) z członkami Zespołu Koordynującego (6 lipca 2021) – po posiedzeniu Zespołu Koordynującego,
- warsztaty z członkami Zespołu Opiniującego (16 i 17 grudnia 2021, spotkanie zdalne przez platformę Microsoft Teams),
- warsztaty z mieszkańcami (6 grudnia 2021, spotkanie zdalne przez platformę Microsoft Teams),
- warsztaty z wnioskodawcami (16 i 17 grudnia 2021, spotkanie zdalne przez platformę Microsoft Teams),
- ankieta internetowa wśród wnioskodawców (18-28 października 2021, ankieta przeprowadzona za pomocą platformy Google Forms),
- ankieta internetowa wśród członków Zespołu Opiniującego (30 listopada – 10 grudnia 2021, ankieta przeprowadzona za pomocą platformy Google Forms),
- ankieta przeprowadzona wśród członków Zespołu Koordynującego (ankieta została przeprowadzona częściowo za pomocą kwestionariusza papierowego – 13 lipca 2021 po posiedzeniu Zespołu Koordynującego, a częściowo – przez nieobecnych na posiedzeniu – drogą internetową za pomocą platformy Google Forms),

⁴ Por. W. Kęblowski, *Budżet...*, s. 8-9.

- ankieta internetowa wśród mieszkańców przeprowadzona za pomocą platformy konsultacji społecznych (2-30 listopada 2021),
- sondaż uliczny przeprowadzony 9 lipca 2021 w 10 ruchliwych punktach miasta: (1) wejście do Galerii Warmińskiej, (2) przed dyskontem na Nagórkach, (3) przed dyskontem na Podgrodziu, (4) skrzyżowanie ul. Wilczyńskiego i ul. Kanta na Jarotach, (5) okolice ronda łączącego ul. Hallera, ul. Wilczyńskiego i ul. Popiełuszki na Osiedlu Generałów, (6) wiadukt między rondem gen. J. Bema a Zatorzem, (7) ul. Wojska Polskiego między wyjściem z przejścia podziemnego a barem „Rodzynek”, (8) pod Wysoką Bramą, (9) wejście do Galerii Aura i (10) skrzyżowanie ul. Mickiewicza i ul. Dąbrowszczaków. Sondaż polegał na zadawaniu przechodniom przez 30 minut (rano lub po południu, kiedy ruch pieszych jest najbardziej intensywny) trzech pytań: (1) czy mieszka w Olsztynie?, (2) czy słyszał/a o OBO? (3), czy weźmie udział w najbliższym głosowaniu na projekty OBO? Dodatkowo odnotowywano także wiek i płeć respondentów Sondaż został przeprowadzony przez studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie: Paulinę Prusik, Tomasz Jankowskiego i Pawła Nocnego z socjologii (Wydział Nauk Społecznych) oraz Annę Rutkowską i Annę Szpejną z analizy i kreowania trendów (Wydział Humanistyczny).
- wywiady w punktach konsultacyjnych po zakończeniu przyjmowania wniosków (wywiady przeprowadzone przez wymienionych studentów)
- analiza dokumentów urzędowych,
- analiza danych pochodzących z elektronicznego systemu obsługi wniosków.

2. PRZEBIEG KONSULTACJI OBO W 2021

2.1. REGULACJE

Od 2018 roku proces przeprowadzania budżetu obywatelskiego jest regulowany przez **Ustawę o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych**⁵, która wprowadziła zmiany do Ustawy o samorządzie gminnym z 1990 roku. Ustawa wprowadziła obowiązek tworzenia budżetu obywatelskiego w miastach na prawach powiatu określając, że wysokość tego budżetu musi wynosić co najmniej 0,5% wydatków gminy zawartych w ostatnim przedłożonym sprawozdaniu z wykonania budżetu. W ramach budżetu partycypacyjnego, który stał się szczególną formą konsultacji społecznych – mieszkańcy mają co roku decydować o części wydatków gminy. Przyjęto, że rada gminy w toku prac na projektem budżetu nie może usuwać ani w istotnym stopniu zmieniać zadań wybranych w ramach budżetu obywatelskiego. Środki wydawane w ramach budżetu obywatelskiego mogą być dzielone na pule obejmujące całość gminy i jej jednostki pomocnicze. Ustawodawca oddał radom gmin określenie – w drodze uchwał: (1) wymogów formalnych, jakie powinny spełniać zgłaszane projekty z uwzględnieniem – o ile to możliwe – uniwersalnego projektowania; (2) wymaganej liczby podpisów mieszkańców popierających projekt (przy czym Ustawa określa, że ta liczba nie może być większa niż 0,1% mieszkańców terenu objętego pulą budżetu obywatelskiego); (3) zasad oceny zgłaszanych wniosków, co do ich zgodności z prawem, wykonalności technicznej, spełniania wymogów formalnych oraz trybu odwoławczego; (4) zasad przeprowadzania głosowania, ustalania wyników i podawania ich do publicznej wiadomości (przy czym określono, że zasady głosowania muszą zapewniać równość i bezpośredniość głosowania)⁶.

Rada Miasta Olsztyn wprowadziła odpowiednią **Uchwałę 29 maja 2019 roku** (dalej: Uchwała)⁷. według Uchwały „celem Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego jest włączenie mieszkańców Olsztyna w proces decydowania o wydatkowaniu określonej niniejszą uchwałą części budżetu Miasta Olsztyna na zadania możliwe do zrealizowania w określonym niniejszą

⁵ Ustawa z dn. 11 stycznia 2018 o zmianie niektórych ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych, Dz. U. 2018, poz. 130.

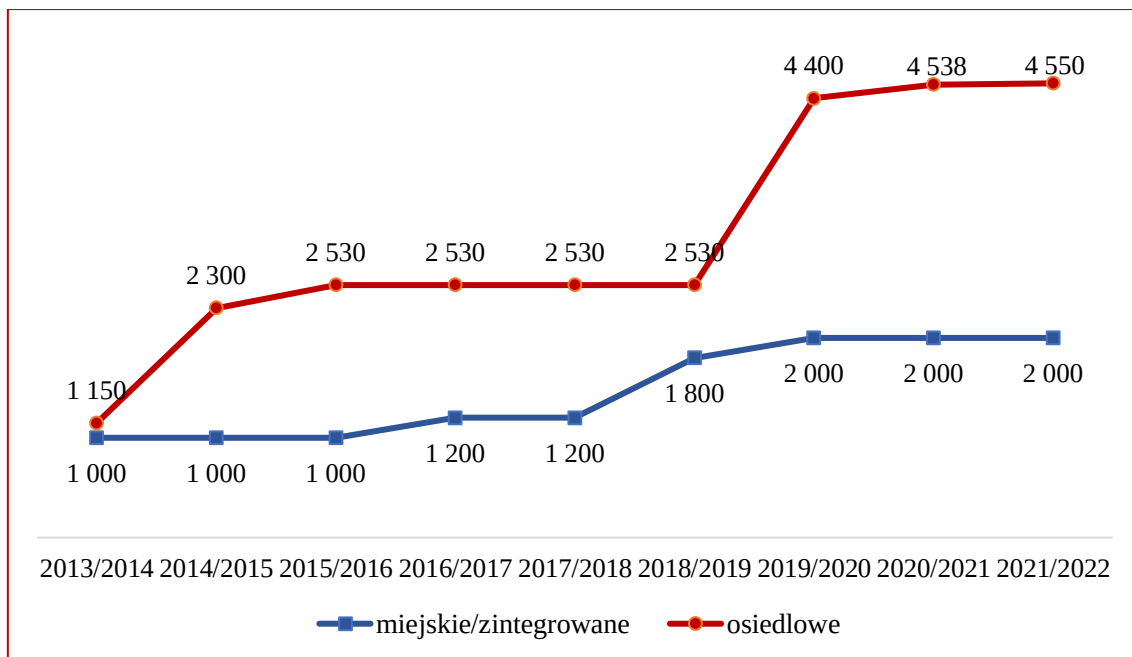
⁶ Por.: Andrzej Krasnowolski, *Budżety...*, s. 8-9.

⁷ Uchwała nr VIII/117/2019 Rady Miasta Olsztyn z dn. 29 maja 2019 w sprawie zasad i trybu przeprowadzenia Olsztyńskiego Budżetu Partycypacyjnego.

uchwałą okresie i trybie”. Zgodnie z Ustawą określa, iż wysokość środków przeznaczanych na realizację zadań Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego będzie wynosić nie mniej niż 0,5% wydatków Gminy Olsztyn, przedstawionych w ostatnim sprawozdaniu z wykonania budżetu Gminy Olsztyn. Wydzielona została pula ogólnomiejaska i pula dzielona na jednostki pomocnicze – osiedla. W Uchwale przedstawiono warunki, jakie mają spełniać projekty, określono: podział na projekty miejskie i osiedlowe, zasady zgłaszania projektów miejskich i osiedlowych, wymogi formalne, merytoryczne i tryb odwołania, zasady głosowania, zasady informowania i ewaluacji. Wskazano, że Prezydent – w odpowiednich zarządzeniach – przedstawi: harmonogram, wysokość kwoty przeznaczonej na budżet obywatelski, wymaganą liczbę podpisów mieszkańców popierających projekt miejski i projekt osiedlowy, wzór karty do głosowania oraz określi zasady powoływania i powoła Zespół Koordynujący i Zespół Opiniujący. Do zadań Prezydenta należy także: przedstawienie wzoru formularza wniosku, stworzenie warunków do złożenia formularza w wersji elektronicznej i papierowej, rozpatrywanie odwołań od decyzji ZK i ZO, publikowanie listy projektów do głosowania, stworzenie warunków umożliwiających włączenie w akcję radom osiedli i organizacjom pozarządowym, sporządzenie protokołu po zakończeniu głosowania.

Konsultacje do IX edycji OBO były przeprowadzane na podstawie **Zarządzenia z 26 kwietnia 2021 roku** (dalej: Zarządzenie)⁸. W Zarządzeniu wskazano, że konsultacje zostaną przeprowadzone od 1 maja do 31 grudnia 2021 roku – w załączniku przedstawiono dokładny harmonogram (zob.: 2.2. HARMONOGRAM I PRZEBIEG). Zarządzenie określa kwotę przeznaczoną na realizację projektów zgłoszonych w konsultacjach do OBO. Łączna kwota wyniosła 6.550.000 złotych, z czego pula przeznaczona na projekty miejskie wyniosła 2.000.000, a na projekty osiedlowe – 4.550.000 złotych. Kwota ta systematycznie wzrasta od początku historii olsztyńskiego budżetu partycypacyjnego, kiedy wynosiła 2.150.000 zł (Rysunek 1).

⁸ Zarządzenie nr 115 Prezydenta Olsztyna z 26 kwietnia 2021 w sprawie przeprowadzenia IX edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego.

Rysunek 1. Kwoty przeznaczone na projekty realizowane w ramach OBO (w tys.).

W Zarządzeniu wskazano limity kwot na projekty osiedlowe (maksymalny limit przyznany na osiedle w przypadku projektów „twardych” i 50.000 zł. – w przypadku projektów „miękkich”) a także doprecyzowano zasady przyjmowania wniosków określone w Uchwale. Wskazano cechy projektów, które będą wykluczone z OBO (np.: są sprzeczne z obowiązującymi przepisami prawa, noszą znamiona pomocy publicznej), przedstawiono formularz wniosku do składania projektów osiedlowych i określono wymaganą liczbę podpisów osób popierających projekt osiedlowy (1 podpis). W przypadku projektów miejskich określono, że koszt projektu „twardego” nie może przekraczać 500.000 zł., a „miękkiego” – 100.000 zł. Podobnie, jak w przypadku projektów osiedlowych określono, jakie projekty będą wyłączone z realizacji, przedstawiono wzór formularza do składania wniosków miejskich. Liczbę wymaganych podpisów osób popierających wniosek ustalono na 50.

Zarówno dla składających wnioski miejskie, jak i osiedlowe wskazane zostały komórki Urzędu Miasta bądź jednostek miejskich, w których projekty mogły być konsultowane, przedstawiono sposoby składania wniosków oraz określono wymóg wskazania dwóch wnioskodawców na każdym wniosku.

W Zarządzeniu określono sposób wyłaniania Zespołu Koordynującego i Zespołu Oceniającego. Zespoły te powołano oddzielnymi zarządzeniami ustalającymi również

regulamin prac⁹. Uregulowano zasady głosowania, przedstawiono możliwości prowadzenia spotkań, dyskusji i promocji (uwzględniając sytuację epidemiczną) wniosków przez wnioskodawców.

2.2. HARMONOGRAM I PRZEBIEG

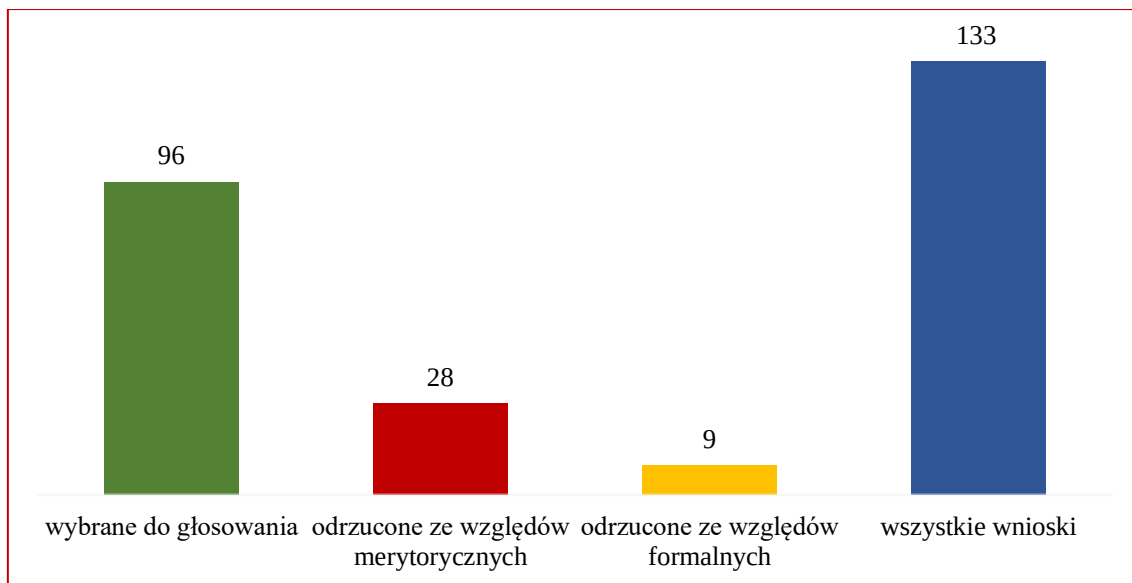
Harmonogram IX edycji konsultacji OBO został przedstawiony w załączniku do Zarządzenia Prezydenta w sprawie przeprowadzenia konsultacji. Do **1 maja 2021** powołano członków Zespołu Koordynującego i Zespołu Opiniującego (→ POWOŁANIE ZESPOŁU KOORDYNUJĄCEGO I ZESPOŁU OPINIUJĄCEGO). Od **1 maja do 30 czerwca** trwał nabór wniosków. W tym czasie wnioskodawcy mogli konsultować pomysły w punktach konsultacyjnych (→ ZGŁASZANIE PROJEKTÓW W FORMIE PAPIEROWEJ I W FORMIE ELEKTRONICZNEJ I TRUDNOŚCI ZWIĄZANE ZE SKŁADANIEM WNIOSKÓW). Od **1 czerwca do 30 sierpnia** wnioski były weryfikowane pod względem formalnym i merytorycznym (→ WERYFIKACJA PROJEKTÓW). Etap ten przedłużył się i **31 sierpnia** – w dniu, w którym pierwotnie miała zostać ogłoszona lista projektów, które zostały zatwierdzone do głosowania – wprowadzono Zarządzenie zmieniające harmonogram konsultacji¹⁰. Czas na ocenę i – przede wszystkim – odwołania został wydłużony do **8 września**. Listę projektów oddanych do głosowania ogłoszono **9 września**. Skróceniu uległ czas przeznaczony na promocję projektów – miał trwać od 1 do 15 września, trwał od **10 do 19 września** (→ PROMOCJA PROJEKTÓW PODDANYCH POD GŁOSOWANIE). Głosowanie trwało od **20 września do 10 października** (miało trwać od 15 września do 3 października) (→ GŁOSOWANIE NA PROJEKTY). Listę zwycięskich projektów ogłoszono zgodnie z pierwotnym harmonogramem – **25 października**.

2.3. WYNIKI

W ramach IX edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego zgłoszono 133 projekty, z czego oceny formalnej nie przeszło 9 projektów, a do etapu głosowania (po przejściu oceny merytorycznej) zakwalifikowano 96 projektów (Rysunek 2).

⁹ Zarządzenie nr 124 Prezydenta Olsztyna z dn. 30 kwietnia 2021 roku w sprawie powołania Zespołu Koordynującego IX edycję Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego i 2021/2022 Zarządzenie nr 125 Prezydenta Olsztyna z dn. 30 kwietnia 2021 roku w sprawie powołania Zespołu Opiniującego IX edycję Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego 2021/2022.

¹⁰ Zarządzenie nr 309 Prezydenta Olsztyna z dnia 31 sierpnia 2021 roku w sprawie zmiany zarządzenia w sprawie przeprowadzenia IX edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego.

Rysunek 2. Liczba projektów zgłoszonych w IX edycji OBO.

Jeśli chodzi o typ, wśród zgłoszonych projektów dominowały projekty osiedlowe (98 projektów, 74% wszystkich zgłoszonych). Projektów miejskich zgłoszono 35 (26%). Pod względem rodzaju przeważały projekty „twarde” (105, 79%), czyli projekty inwestycyjne (modernizacja, adaptacja, budowa obiektów, zakup sprzętu). Projektów „miękkich”, czyli zadań nie inwestycyjnych o charakterze społecznym, kulturalnym, integracyjnym, edukacyjnym, sportowym bądź rekreacyjnym zgłoszono 28 (21%). Najwięcej było projektów twardych, osiedlowych (62%), najmniej – miękkich, miejskich (10%) (Tabela 1).

Typ	Rodzaj		
	miękki	twardy	Suma
miejski	13	22	35
osiedlowy	15	83	98
Suma	28	105	133

Tabela 1. Typ i rodzaj składanych projektów (liczebność).

Typ	Rodzaj		
	miękki	twardy	Suma
miejski	12	9	21
osiedlowy	15	60	75
Suma	27	69	96

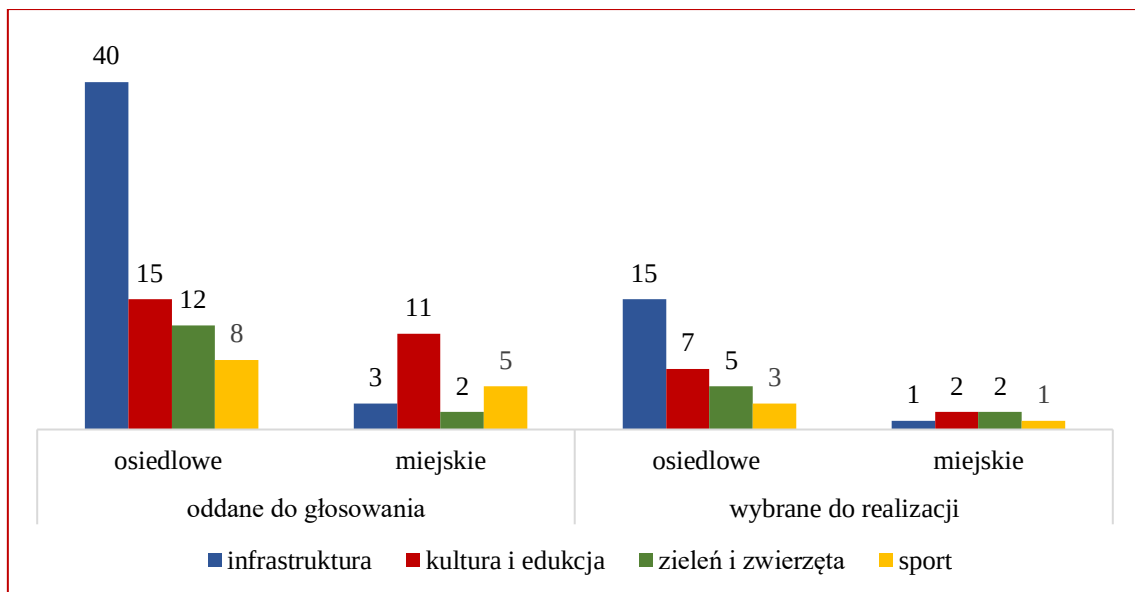
Tabela 2. Typ i rodzaj projektów poddanych pod głosowanie (liczebność).

Po etapie weryfikacji formalnej i merytorycznej, na liście wniosków zgłoszonych do głosowania, wśród projektów osiedlowych wciąż dominowały projekty twarde (80%), jednak wśród projektów miejskich przeważały projekty miękkie (57%) (Tabela 2). Ostatecznie do realizacji wybrano 30 projektów twardych i 6 miękkich. Zarówno wśród projektów osiedlowych, jak i miejskich przeważały projekty inwestycyjne (Tabela 3).

Typ	Rodzaj		
	miękki	Twardy	Suma
miejski	1	5	6
osiedlowy	5	25	30
Suma	6	30	36

Tabela 3. Typ i rodzaj projektów wybranych do realizacji (liczebność).

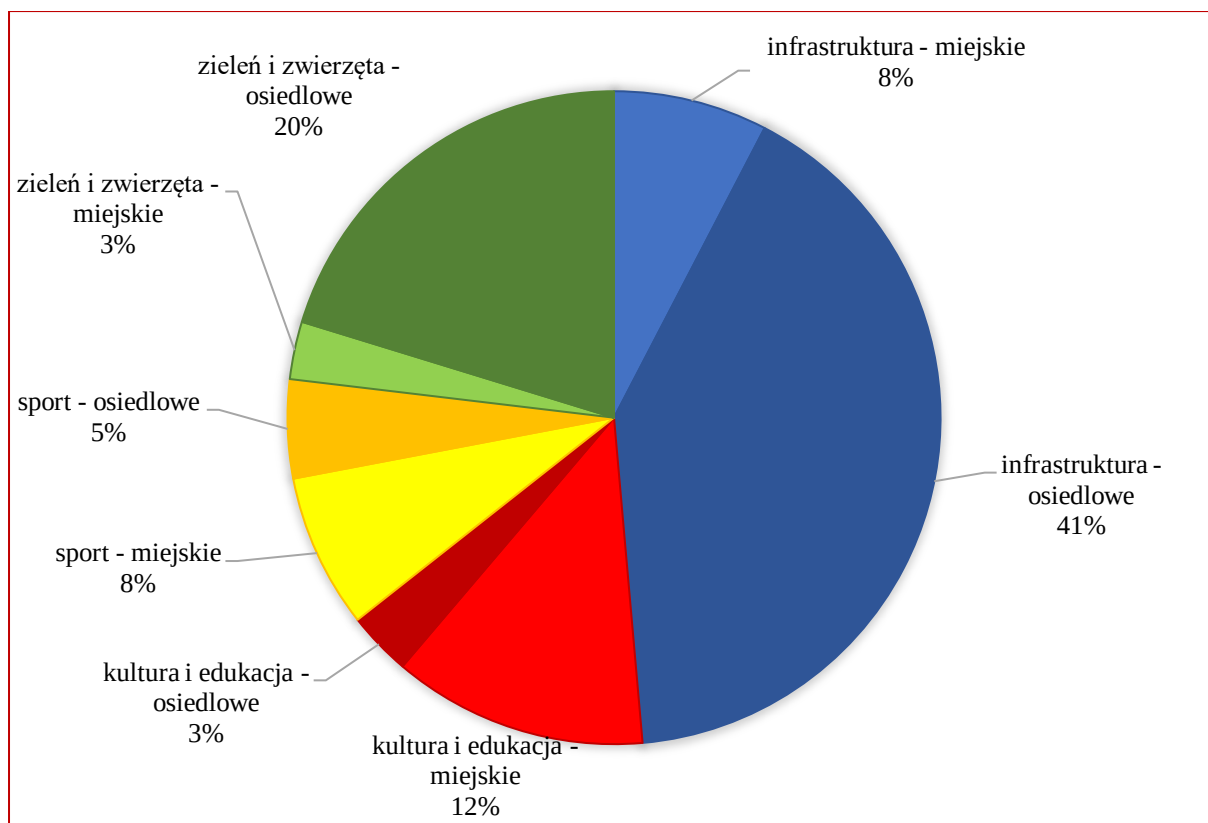
Jeśli przyjąć – nie zawsze wystarczający i nie zawsze w pełni adekwatny, ale dający możliwość porównań i zestawień – podział na kategorie: infrastruktura, kultura i edukacja, zieleń i zwierzęta oraz sport, to pośród projektów, które przeszły do fazy głosowania dominowały – podobnie jak we wcześniejszych edycjach – projekty związane z infrastrukturą. Również wśród projektów, które przeszły do fazy realizacji dominowały projekty o charakterze **infrastrukturalnym** (Rysunek 3).. Do tej kategorii należą projekty dotyczące: budowy i remonty ulic i dróg, wykonania ścieżek rowerowo-spacerowych, poprawienia estetyki i funkcjonalności ulic poprzez dodanie elementów małej architektury, rewitalizacji podwórka. Projekty z kategorii **kultura i edukacja** to: uzupełnienie zbiorów i sprzętu filii Miejskiej Biblioteki Publicznej, spektakle, koncerty i widowiska plenerowe, projekt dotyczący edukacji komunikacyjnej, działania związane z Olsztyńskim Teatrem Tańca, działania edukacyjnej związane z udzielaniem pierwszej pomocy. Projekty z kategorii **zieleni i zwierzęta** objęły: tworzenie parków (osiedlowego, kieszonkowego), tworzenie wybiegu dla psów, kastrację wolnożyjących kotów, przygotowanie miejsc, które będą pełniły funkcję „kocich azyli”, rewitalizację terenów zielonych (w tym zieleni na podwórku), tworzenie zielonego przystanku, oczyszczanie jeziora. Do projektów **sportowych** można zaliczyć: organizację i wyposażenie plenerowej siłowni, modernizację boiska, tworzenie kompleksu wspinaczkowego, stworzenie krainy gier chodnikowych.

Rysunek 3 Podział na kategorie projektów oddanych do głosowania i projektów wybranych do realizacji.

kategoria	typ	liczba projektów	koszt projektów
infrastruktura	miejskie	1	500.000
	osiedlowe	15	2.683.591
kultura i edukacja	miejskie	2	826.000
	osiedlowe	5	207.000
sport	miejskie	1	500.000
	osiedlowe	3	319.660
zielen i zwierzęta	miejskie	2	187.000
	osiedlowe	7	1.326.749

Tabela 4. Liczba i koszty projektów przyjętych do realizacji w podziale na kategorie.

Rysunek 4. Koszty projektów przyjętych do realizacji w podziale na kategorie (rozkład procentowy).

W 2022 roku realizowanych z puli budżetu obywatelskiego najwięcej będzie projektów o charakterze infrastrukturalnym. Jeśli traktować Olsztyński Budżet Obywatelski jako wskaźnik potrzeb mieszkańców, to można wyciągnąć wniosek, że olsztynianom najbardziej doskwierają nierówne chodniki, czy szerzej: problemy z nawierzchnią, ale – co interesujące – również dostrzegane są problemy związane z zielenią i przestrzeniami służącymi rekreacji, a w grupie „zielen i zwierzęta” rośnie udział projektów związanych z opieką nad zwierzętami (Tabela 4, Rysunek 4).

3. EWALUACJA

3.1. POWOŁANIE I PRACA ZESPOŁU KOORDYNUJĄCEGO I ZESPOŁU OPINIUJĄCEGO

3.1.1. POWOŁANIE ZESPOŁU KOORDYNUJĄCEGO I ZESPOŁU OPINIUJĄCEGO

Członkowie Zespołu Koordynującego (ZK) i Zespołu Opiniującego (ZO) są powoływani Zarządzeniami Prezydenta Olsztyna¹¹. Zgodnie z Zarządzeniem w sprawie przeprowadzenia IX edycji OBO w skład ZK może wchodzić maksymalnie:

- trzech przedstawicieli Prezydenta wybieranych przez Prezydenta
- trzech przedstawicieli mieszkańców Olsztyna wybranych w drodze losowania spośród nieograniczonej liczby zgłoszonych kandydatów i kandydatek (niebędących radnymi miejskimi lub osiedlowymi, a także pracownikami Urzędu Miasta Olsztyna),
- trzech radnych Rady Miasta Olsztyna wybieranych w drodze losowania przez prezydium RM w drodze losowania spośród zgłoszonych kandydatów
- trzech przedstawicieli organizacji pozarządowych wybranych w drodze losowania przez Prezydenta spośród zgłoszonych kandydatur
- trzech przedstawicieli rad osiedlowych wybranych przez powołaną przez Prezydenta komisję spośród kandydatur przedstawionych przez Przewodniczących rad osiedlowych.
- eksperci różnych dziedzin.

Kandydatury na członków ZK można było zgłaszać od 20 do 27 kwietnia 2021 roku. Informacja o naborze pojawiła się m.in. na profilu Facebookowym Olsztyński Budżet Obywatelski (<https://www.facebook.com/OBOOlsztyn/>).

Skład ZK oraz regulamin pracy zostały przedstawione w Zarządzeniu Prezydenta Olsztyna z dnia 30 kwietnia 2021 roku – do zespołu weszły po trzy osoby reprezentujące każdą z kategorii oprócz ekspertów różnych dziedzin. Zespół ukonstytuował się na swoim pierwszym posiedzeniu 8 czerwca 2021 na stacjonarnym posiedzeniu w sali Ratusza. W drodze głosowania

¹¹ Zarządzenie nr 124 Prezydenta Olsztyna z dnia 30 kwietnia 2021 w sprawie powołania Zespołu Koordynującego IX edycję Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego 2021/2022; Zarządzenie nr 125 Prezydenta Olsztyna z dnia 30 kwietnia 2021 w sprawie powołania Zespołu Opiniującego IX edycję Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego.

wyłoniono przewodniczącego – Roberta Szewczyka będącego przedstawicielem Rady Miasta i wiceprzewodniczącego – Andrzeja Skoniecznego – przedstawiciela Prezydenta Miasta.

Nikt z badanych członków ZK nie miał wątpliwości, że przewodniczący i wiceprzewodniczący zostali wybrani zgodnie z regulaminem pracy ZK.

Członkowie Zespołu Opiniującego są powołani Zarządzeniem Prezydenta Olsztyna a w jego skład wchodzi przedstawiciele:

- miejskich komórek organizacyjnych,
- jednostek budżetowych Miasta Olsztyna,
- samorządowych zakładów budżetowych,
- samorządowych instytucji kultury,
- spółek prawa handlowego z udziałem Miasta Olsztyna¹².

Zespół Opiniujący został powołany Zarządzeniem Prezydenta Olsztyna z 30 kwietnia 2021 roku. W jego skład weszli przedstawiciele:

- Biura Sportu i Rekreacji (1 osoba),
- Zespołu ds. Pomocy Publicznej (2),
- Biura Wystaw Artystycznych (1),
- Schroniska dla Zwierząt w Olsztynie (1),
- Biura ds. Obsługi Prawnej (1),
- Miejskiego Przedsiębiorstwa Energii Ciepłej (1),
- Centrum Informatycznych Usług Wspólnych Olsztyna (1),
- Wydziału Inwestycji Miejskich (2),
- Wydziału Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego (1),
- Wydziału Geodezji i Gospodarki Nieruchomościami (1),
- Wydziału Urbanistyki i Architektury (2),
- Zakładu Lokali i Budynków Komunalnych (1),
- Miejskiego Ośrodka Kultury (1),
- Wydziału Środowiska (1),
- Zarządu Dróg, Zieleni i Transportu (2),
- Wydziału Kultury i Ochrony Zabytków (2),

¹² Zarządzenie 115, rozdz. VII, par. 31.

- Ośrodka Sportu i Rekreacji (1),
- Biura Promocji i Turystyki (1),
- Wydziału Strategii i Funduszy Europejskich (1).

To samo Zarządzenie wprowadziło regulamin pracy ZO. Członkowie ZO to zatem pracownicy Urzędu Miasta i jednostek miejskich. Najczęściej mają dłuższe doświadczenie związane z pracą ekspercką przy OBO. Wśród badanych członków ZO wszyscy deklarowali, że byli już członkami tego zespołu więcej niż raz. W przeciwieństwie do ZK w ZO nie wyłania się przewodniczącego ani wiceprzewodniczącego, a każdy członek zespołu wydaje samodzielne decyzje dotyczące składanych wniosków.

Na podstawie przeprowadzanych badań można stwierdzić, że tryb powoływania członków Zespołu Koordynującego i Zespołu Opiniującego nie jest szeroko znany. Wnioskodawcy wypowiadali się w następujący sposób o powoływaniu członków ZK:

„Nie znam zasad powoływania tych osób”.

„Nic nie wiem nt. trybu powoływania członków Zespołu Koordynującego”.

„Nie znam trybu powoływania. Znam ogólne zasady”.

„Tak [znam zasady]. Są mało transparentne i brak szerokiej informacji o tym, kto i na jakiej podstawie może tam zasiadać”

W przypadku pytania o tryb powoływania członków ZO pojawiły się następujące wypowiedzi (nie licząc 11 odpowiedzi, w których respondenci informowali o braku uwag):

„Nie znam tego trybu”.

„Nie znam trybu powoływania lub składu osobowego Zespołu Opiniującego”.

„Nie znam trybu i sposobu naboru do Zespołu Opiniującego”.

„Pozostawiam to w gestii organizatora plebiscytu”.

Należy zauważyć, że o ile zasady wybierania członków tych Zespołów są dostępne przez publikację odpowiednich zarządzeń, o tyle brakuje relacji (np. w postaci protokołów lub bardziej popularnych form związanych z mediami społecznościowymi) z losowania członków

ZK. Składy osobowe obydwu zespołów są przedstawiane w zarządzeniach powołujących te zespoły, a zarządzenia są udostępniane na stronach internetowych związanych z OBO¹³.

Być może warto zamieścić krótkie informacje o członkach Zespołu Koordynującego, tak by nie byli postrzegani nie tyle jako „anonimowi”, co raczej „bliżej nieznani” członkowie Zespołu często utożsamianego z zespołem urzędników Ratusza. Warto byłoby stworzyć oddzielną podstronę na stronie związanej z OBO. Dotyczy to także – a może nawet bardziej – członków Zespołu Opiniującego. Na członkach ZO spoczywa główny ciężar weryfikacji wniosków pod względem merytorycznym, a co za tym idzie – do nich, z jednej strony, kierowane są zażalenia wnioskodawców, których wnioski nie zostały zakwalifikowane do głosowania, ale – z drugiej strony – ponieważ odpowiadają za stronę ekspercką wniosków, to z nimi kontaktują się wnioskodawcy w celu poprawienia projektów również na etapie weryfikacji merytorycznej. Dobrze przygotowana strona prezentująca zakres kompetencji danego eksperta mogłaby sprzyjać komunikacji interpersonalnej.

Rekomendacje:

- 1. Udostępnić protokół z doboru (w tym z losowania) członków Zespołu Koordynującego.**
- 2. W ramach strony internetowej OBO utworzyć – w miarę możliwości – podstronę przedstawiającą członków Zespołu Koordynującego i członków Zespołu Opiniującego.**

3.1.2. PRACA ZESPOŁU KOORDYNUJĄCEGO

Zasadnicza część pracy Zespołu Koordynującego polegała na ocenie formalnej zgłaszanych wniosków, a następnie na zatwierdzeniu listy wniosków uznanych przez Zespół Opiniujący za takie, które mogą zostać zrealizowane. Prace polegające na weryfikacji formalnej były prowadzone w trakcie stacjonarnych posiedzeń odbywających się od 8 czerwca do 13 lipca. Na pierwszym spotkaniu Zespół wybrał przewodniczącego i wiceprzewodniczącego, na

¹³ Zarządzenia są dostępne, np.: <https://glosujobo.olsztyn.eu/wszystko-o-budzecie/weryfikacja,35> oraz: <https://cdnbo.com.pl/gminy/olsztyn/download/9/zarządzenie-opiniujacy.pdf?WF7S>, <https://cdnbo.com.pl/gminy/olsztyn/download/9/zarządzenie-%20koordynujacy.pdf?WF7D>.

kolejnych trzech (15 czerwca, 6 lipca i 13 lipca) członkowie ZK decydowali o tym, czy wnioski spełniały kryteria formalne.

Posiedzenia odbywały się w trybie stacjonarnym w sali w Ratuszu, z zachowaniem wszelkich środków związanych z sytuacją epidemiczną. Każdy wniosek był przedstawiany przez pracowniczkę Biura Prezydenta Miasta i Dialogu Obywatelskiego, któremu w regulaminie pracy ZK¹⁴ powierzono obsługę organizacyjną i techniczną Zespołu. Dane z systemu obsługi wniosków były prezentowane na rzutniku. Przewodniczący lub wiceprzewodniczący ZK zgłaszał uwagi bądź informował, że ich nie ma i pytał o nie pozostałych członków ZK. Jeśli były zastrzeżenia, to decydowano, o dalszych losach projektu, który był odrzucany albo przekazywany autorom do uzupełnienia. Na przykład na posiedzeniu 15 czerwca, kiedy oceniano pod względem formalnym wnioski, które zdążyły napłynąć już od wnioskodawców (mimo, że trwał jeszcze etap przyjmowania wniosków), przyjęto 14 wniosków, odrzucono 1, a 5 zostało odesłanych do uzupełnienia¹⁵.

W trakcie omawiania i weryfikacji wniosków pojawiały się wątpliwości dotyczące, przede wszystkim, tego, czy dany projekt jest ogólnodostępny. Kwestią wymagającą poprawy było ustalenie typu projektu: czy projekt jest osiedlowy, czy miejski. Członkowie ZK wymieniali się uwagami na temat projektów, niekiedy pojawiały się wątpliwości, jakie kryteria można uznać za „formalne”, a jakie za „merytoryczne” (podlegające ocenie Zespołu Opiniującego). Zastanawiano się czy ZK może zaakceptować projekt, który jest niemożliwy do zrealizowania lub niezgodny z zasadami OBO (bo np. zakłada rozbieranie miejskiej infrastruktury), ale jest napisany poprawnie pod względem formalnym.

Członkowie Zespołu Koordynującego, którzy wzięli udział w ankiecie na temat prac ZK uważali, że prace prowadzone przez Zespół przebiegały sprawnie (średnia dla ogólnej oceny na skali od 0 – „praca chaotyczna” do 10 – „praca bardzo sprawna” wyniosła 9). Na spotkania ZK poświęcone ocenie merytorycznej członkowie przychodzili przygotowani i zmotywowani do efektywnej pracy. Większość – jak wynika z deklaracji – dokładnie czytała bądź przeglądała wszystkie wnioski i w opinii większości, również inni członkowie ZK przychodzili przygotowani na spotkania. Warto zaznaczyć, że na pierwszym spotkaniu

¹⁴ Regulamin pracy Zespołu Koordynującego IX edycję Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego, Załącznik nr 1 do Zarządzenia Prezydenta Olsztyna nr 124 z dnia 30 kwietnia 2021 r., par. 3, pkt 6.

¹⁵ Zob. Protokół z posiedzenia Zespołu Koordynującego z dnia 15 czerwca 2021 roku, https://obo.olsztyn.eu/fileadmin/obo/OBO_2021/Protokoly/210615-zk-1.pdf, dostęp 13.12.2021.

wiceprzewodniczący ZK przedstawił czytanie wniosków przed spotkaniem jako dobrą praktykę wpływającą na sprawność omawiania i weryfikacji wniosków.

Zdjęcie 1. Członkowie Zespołu Koordynującego po pierwszym posiedzeniu.

W trakcie zebrań ZK poświęconych ocenie formalnej każdy wniosek – jak wynika z deklaracji członków ZK – był szczegółowo analizowany. Głosy podzieliły się przy pytaniu o to, czy podczas spotkań większość wniosków wymagała dyskusji nad ich formalną poprawnością: 4 osoby uważały, że „tak”, tyle samo było przeciwnego zdania. Z obserwacji prowadzonych w trakcie spotkań wynika, że chociaż dyskusji (krótszych lub dłuższych) nie brakowało, to większość wniosków nie wzbudzała kontrowersji i była dość szybko zatwierdzana przez ZK. Wszyscy członkowie ZK byli zgodni co do tego, że większość decyzji o zatwierdzeniu wniosku było podejmowanych jednomyślnie. W przypadku braku jednomyślności nad wnioskiem głosowano. Wątpliwości co do tego, czy wniosek spełnia

kryteria formalne – zdaniem członków ZK – pojawiały się rzadko, chociaż trzeba odnotować, że dwie osoby uważały, iż takie wątpliwości pojawiały się często. Również zdaniem członków ZK, ocenie formalnej rzadko towarzyszyły dyskusje burzliwe.

Zdecydowana większość członków ZK, którzy wzięli udział w badaniach ewaluacyjnych, uważała, że system formalnej weryfikacji wniosków jest odpowiedni. Wszyscy dobrze (lub bardzo dobrze) ocenili sposób prowadzenia spotkań Zespołu Koordynującego przez Przewodniczącego/Wiceprzewodniczącego.

Sposób prowadzenia formalnej weryfikacji projektów podczas posiedzeń ZK dawał możliwość swobodnego zabierania głosu i przedstawiania argumentów. Odnotować należy, iż zdaniem jednej osoby, w trakcie posiedzeń „za cicho mówiono, nie było komunikacji”. Należy podkreślić, iż posiedzenia odbywały się w warunkach zagrożenia epidemicznego i każdy członek ZK zajmował oddzielne miejsce w taki sposób, że odległości między członkami zespołu, ale też między członkami a przewodniczącym rzeczywiście mogły niektórym osobom utrudniać komunikację. Jedna osoba zauważyła, że „system mógłby być bardziej dopasowany do potrzeb członków ZK”. Osobie tej chodziło jednak o „prostszy interfejs” elektronicznego systemu obsługi wniosków.

Wszyscy badani dobrze (lub bardzo dobrze) oceniali sprawność obsługi organizacyjnej i technicznej pracy Zespołu. W pracach ZK biorą udział pracownicy Urzędu Miasta (Biuro Prezydenta Miasta i Dialogu Obywatelskiego jest odpowiedzialne za obsługę techniczną i organizacyjną prac ZK), którzy obsługują komputer i treści wyświetlające się na rzutniku – strony wniosków z elektronicznego systemu obsługi wniosków. Niekiedy dodają swoje uwagi na temat wniosków, ponieważ zajmując się obsługą systemu na co dzień, kontaktując się z wnioskodawcami i wprowadzając wnioski papierowe do systemu elektronicznego mają okazję dobrze się z nimi zapoznać.

Większość członków ZK (8 spośród tych, którzy wzięli udział w badaniach) stwierdziło, że bierze aktywny udział w promocji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego. Członkowie ZK wskazywali na następujące sposoby promowania idei:

„aktywność na Facebooku”,

„informuję, że można skorzystać i pokazuję przykłady realizacji”,

„promuje na swoich *social mediach* oraz poprzez kanały stowarzyszeniowe”,

„promuje w internecie, Facebook, rozmowy z sąsiadami”,

„przez media społecznościowe”,
 „spotkania ze środowiskiem emerytek”,
 „udzielam się społecznie”,
 „w rozmowach ze znajomymi”.

Z deklaracji członków ZK wynika, że większość z nich (7) brała udział w pracach ZK po raz pierwszy. Trzy osoby miały dłuższe doświadczenie: jedna osoba brała udział w pracach Zespołu dwa lub trzy razy, dwie – więcej niż trzy razy. Składy Zespołów Koordynujących z ostatnich pięciu lat (2017-2021) pozwalają stwierdzić, że faktycznie trzy osoby były członkami ZK w poprzednich edycjach OBO, pozostałe osoby były zaangażowane w prace ZK po raz pierwszy. Połowa członków co najmniej raz – w przeszłości – składała wniosek do Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego.

Podczas warsztatów z mieszkańcami miasta na temat konsultacji do OBO na pytanie o to, czy należałoby wprowadzić w jakiejś formie kadencyjność członkostwa w ZK, tak by co roku nie zmieniał się praktycznie cały skład Zespołu, co mogłoby wpływać na sprawność działania Zespołu, jeden z uczestników podkreślił, że zdecydowanie nie zgadza się z takim pomysłem, ponieważ wierzy w to, że zgłaszający chęć wejścia do Zespołu kandydaci są ludźmi odpowiedzialnymi i wystarczy krótki instruktaż, by mogli łatwo wejść w rolę osób oceniających formalną poprawność wniosków, ale też czuwać nad przebiegiem całego procesu.

częstość bycia członkiem ZK	liczba członków ZK
cztery razy	1
trzy razy	1
dwa razy	1
pierwszy raz	12

Tabela 5. Częstość zasiadania w Zespole Koordynującym członków powołanych do Zespołu w 2021 r.

Członkowie ZK są obeznani z problematyką miejską z racji pracy lub funkcji sprawowanych w strukturach Urzędu Miasta, Rady Miasta bądź Radach Osiedli, bądź ze względu na zaangażowanie w działania organizacji pozarządowych. Członkowie reprezentujący mieszkańców również nie są „zwykłymi” mieszkańcami – swoje kandydatury

do udziału w pracach ZK zgłaszają „społecznicy”, działacze organizacji pozarządowych, liderzy społeczności lokalnych. Na pytanie o to, czym jest dla nich udział w pracach ZK (bycie członkiem ZK) często odpowiadali wskazując na poczucie obowiązku:

„Będąc członkiem ZK działam bezinteresownie na rzecz innych, wspieram tym samym społeczność lokalną, podnosząc, poprawiając warunki życia w społeczeństwie”

„Miłym obowiązkiem”

„Możliwością pracy na rzecz społeczności mojego miasta”

„Spełnieniem obowiązku”

Nie brakowało też innych motywacji związanych ze zdobywaniem nowych doświadczeń lub traktowania udziału w pracy ZK jako odskoczni do codzienności i szansy na poznanie nowych ludzi:

„[Jest] nowym ciekawym doświadczeniem”,

„Moją pracą”,

„Zwiększeniem umiejętności, [umożliwia] kontakt z ludźmi”,

„Poznanie od kuchni mechanizmu weryfikacji”,

„Bycie członkiem tworzy dla mnie [szansę] zdobywanie nowych doświadczeń, realizowanie projektów, które zostaną uznane w ocenie edycji OBO. Będą służyły społeczeństwu”,

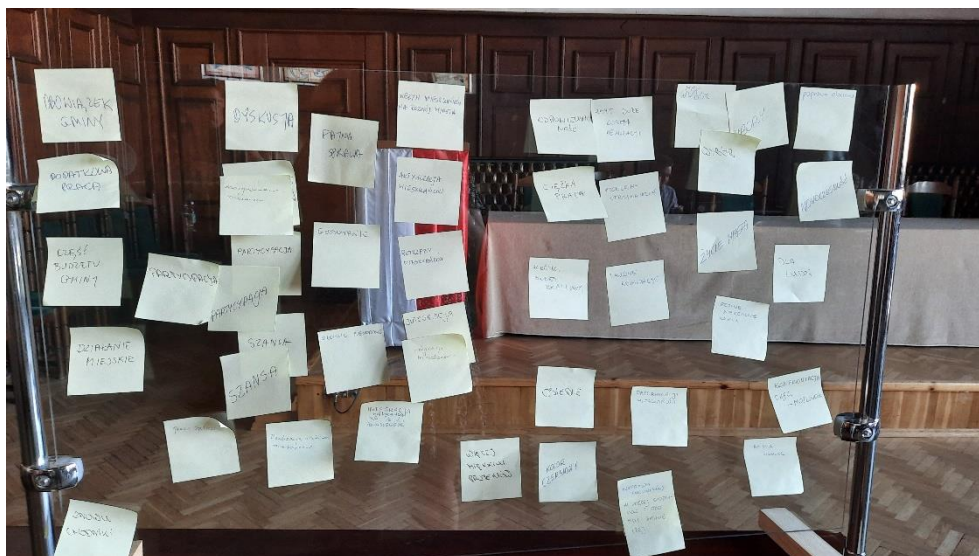
„Odskoknią od codzienności, szansą spotkania z ludźmi”,

„Jest ogromną szansą zdobycia doświadczenia”.

Członkowie ZK zostali także poproszeni – w trakcie warsztatów ewaluacyjnych – o wypisanie na samoprzylepnych karteczkach skojarzeń związanych z OBO. Karteczki były potem naklejane na tablicę i porządkowane. Hasła dały się pogrupować w kategorie wskazując np.: na wady i zalety budżetu partycypacyjnego.

Do wad (obciążeń) należały – jak uznano – hasła takie jak: „obowiązek gminny”, „dodatkowa praca”, „część budżetu gminy”, „znowu chodniki”.

Do zalet (aspektów pozytywnych) odsyłały hasła: „dyskusja”, „zaangażowanie mieszkańców”, „fajna sprawa”, „partycypacja”, „angażowanie mieszkańców”, „głosowanie”, „szansa”, „integracja”, „więcej miękkich projektów”, „siłownie plenerowe”, „praca społeczna”, „realizacja oczekiwań mieszkańców”.

Zdjęcie 2. Skojarzenia towarzyszące Olsztyńskiemu Budżetowi Obywatelskiemu.

Wskazano też na pewne problemy: „odpowiedzialność”, „zbyt duże koszty realizacji”, „ciężka praca”, „problemy utrzymaniowe”, „krótki okres realizacji” oraz hasła „neutralne”: „wybór”, „życie miasta”, „dla ludzi”, „nowoczesność”, „realne nierealne”, „konfrontacja: chęci – możliwości”, „boiska szkolne”, „determinacja mieszkańców”, „naprawy chodników”, „im więcej chodników z OBO, tym gminie lżej”.

W dyskusji członkowie zwracali uwagę na kilka interesujących kwestii.

Po pierwsze, według nich, mieszkańcy uważają OBO za szansę dla „zapomnianych kwestii”, na które w innym przypadku szkoda byłoby pieniędzy z budżetu miasta.

Po drugie, OBO jest obecnie „narzucone” i do pewnego stopnia regulowane ustawą, co jest wadą, ponieważ czasami ciężko się zmieścić z realizacją projektu w określonych ramach, na przykład w ramach czasowych. Wskazywano na konieczność realizowania projektu w ciągu jednego roku.

Po trzecie, zdaniem członków ZK bardzo dużo wniosków dotyczy chodników. Jest to „niekończąca się opowieść”. Jedna z członkiń Zespołu powiedziała – w tym kontekście – że sukcesem byłoby, gdyby w OBO było zgłaszanych więcej projektów miękkich niż twardych, bo to by znaczyło, że niczego mieszkańcom nie brakuje w sensie materialnym, a pieniądze można by wydawać na działania społeczne i kulturalne.

Po czwarte, OBO zmusza mieszkańców do dyskusji, chociaż problem polega na tym, że mieszkańcy nie zdają sobie sprawy z realnych kosztów i faktu, że gmina nie może zatrudnić do realizacji projektu wykonawcy wskazanego przez, co byłoby możliwe w przypadku działań podejmowanych prywatnie. Na przykład inny może być koszt naprawy prywatnego chodnika przy domu, a inny, gdy naprawę wykonuje gmina. Oznacza to, że mieszkańcy i urzędnicy muszą żyć „w symbiozie”.

Po piąte, OBO mobilizuje do podejmowania działań oddolnych i jest istotnym elementem budowania tożsamości „osiedlowej”. Niekiedy wzmacnia poczucie przynależności do osiedla, a niekiedy wprowadza element „niezdrowej”, niekonstruktywnej rywalizacji, kiedy mieszkańcy jednego osiedla konkurują o realizację określonych projektów przy ograniczonej puli środków. Mieszkańcy wówczas się od siebie oddalają, dochodzi do wybuchu lub eskalacji konfliktu.

Po szóste, OBO daje możliwość angażowania się w życie miasta, wpływu na zmianę i unowocześnianie miasta. Niektórzy mieszkańcy – jak zauważono – wyspecjalizowali się w zgłaszaniu wniosków i świetnie potrafią korzystać z tego instrumentu.

Po siódme, z perspektywy urzędników Ratusza OBO jest dodatkową pracą i obowiązkiem. Członkowie ZK nie narzekali, ale zwracali uwagę, że inni urzędnicy często traktują projekty z OBO z niechęcią. Jedna z przedstawicielek mieszkańców – przyglądając się hasłom wypisanym na karteczkach – stwierdziła, że „urzędnicy inaczej myślą o OBO niż mieszkańcy”.

Formułowano także uwagi, wskazując na problemy związane bezpośrednio z pracą ZK. Zauważono, że najwięcej wniosków zostało złożonych w ciągu ostatniego tygodnia składania wniosków, co sprawia, że trudno jest wprowadzać sensowne poprawki, jeśli w ciągu jednego posiedzenia trzeba rozpatrzyć kilkadziesiąt wniosków. Pojawiła się także propozycja by włączać wnioskodawców w prace przy projekcie, tak by wnioskodawca mógł uczestniczyć w realizacji projektu, ale pomysł ten spotkał się z kontrargumentami, iż jest to niezgodne z prawem i że zgłoszone wnioski stają się – w przypadku zwycięstwa w głosowaniu – projektami gminnymi, za które gmina a nie wnioskodawca bierze odpowiedzialność, a OBO – co podkreślano – ma charakter konsultacji z pomysłodawcami. Ponadto – zwracano uwagę – niektórzy wnioskodawcy nie chcą brać udziału w realizacji projektów.

Rekomendacje:

3. **Przedstawić na pierwszym spotkaniu Zespołu Koordynującego zestaw „dobrych praktyk”, które usprawniają pracę ZK, np.: zapoznavanie się z wnioskami przed zebraniami ZK.**
4. **Publikować na stronie OBO protokoły z zebrań i działań Zespołu Koordynującego.**

3.1.3. PRACA ZESPOŁU OPINIUJĄCEGO

Członkowie Zespołu Opiniującego pracowali posługując się elektronicznym system obsługi wniosków (poprzez stronę glosujobo.olsztyn.eu, dalej: ESOW). Opinie dotyczące wniosków były wydawane zgodnie z zakresem kompetencji – nie wszyscy członkowie opiniowali wszystkie wnioski. Wnioski były opiniowane przez 4 do 12 ekspertów (średnio 8). Eksperci mogli – korzystając z ESOW – wniosek zaakceptować (ewentualnie zaakceptować, ale dodać swoje uwagi dotyczące koniecznych zmian, jakie należy wprowadzić do wniosku), odrzucić lub uznać, że wydawanie opinii ich nie dotyczy.

Wnioski, które przeszły pozytywnie ocenę formalną trafiały do oceny ZO. Większość wniosków była wysyłana – przez pracowników Biura Prezydenta Miasta i Dialogu Obywatelskiego – do członków ZO 15 lub 16 lipca. Pierwsze odpowiedzi członków ZO pojawiały się zwykle tego samego dnia – i co istotne – były to odpowiedzi o statusie „nie dotyczy”. Pierwsze opinie pozytywne („zaakceptowano”) bądź negatywne („odrzucono”) pojawiały się po kilku dniach – średnio zajmowało to 4 dni (najwcześniej tego samego dnia, najpóźniej – po ośmiu dniach). Ostatnie oceny pozytywne/negatywne pojawiały się średnio po 32 dniach (najwcześniej po 9, najpóźniej po 39 dniach). 25 lub 26 sierpnia w systemie była dodawana informacja o tym, że projekt został przyjęty lub odrzucony ze względów merytorycznych.

Członkowie ZO zgodnie z Zarządzeniem Prezydenta Olsztyna sprawdzali czy wnioski:

- są zgodne z obowiązującymi przepisami prawa,
- zakładają wykonanie wyłącznie dokumentacji projektowej,
- nie będą wymagały niezbędnych uzupełnień, bez których mieszkańcy nie będą mogli w pełni korzystać z efektów realizacji projektu złożonego w ramach danej edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego,

- na etapie oceny projektów wymagają pogłębionych analiz związanych z oceną skutków proponowanych rozwiązań np. dla ruchu na drogach publicznych i wewnętrznych,
- są zgodne z działaniami finansowymi z budżetu miasta w poprzednich latach,
- są zgodne z przyjętymi planami, strategiami lub programami Gminy Olsztyn,
- nie noszą znamion pomocy publicznej,
- nie naruszają prawa osób trzecich, w szczególności prawa własności i/lub prawa autorskiego.

Weryfikacja merytoryczna polegała m.in. na sprawdzeniu danych z wniosku, takich jak:

- koszt projektu,
- czas realizacji,
- lokalizacja projektu,
- zgodność projektu z dokumentami planistycznymi, strategiami, standardami obowiązującymi w Gminie Olsztyn,
- pokrycie z już realizowanymi lub planowanymi do realizacji projektami,
- relacja z innymi wnioskami złożonymi w tej samej procedurze.

Wnioskodawcy w większości rozumieli kryteria oceny merytorycznej, czyli wiedzieli na czym polega praca ZO. Najwięcej wątpliwości wzbudzało kryterium (w sumie 8 osób uważało, że jest ono niezrozumiałe lub zdecydowanie niezrozumiałe) dotyczące czasu realizacji – obowiązku zmieszczenia się z realizacją w ciągu jednego roku. Dla większości jasne były też zasady dobierania wniosków do głosowania. Na pytanie o to uwagi dotyczące opinii wydawanych przez ZO, wnioskodawcy odpowiadali, m.in., że trudno jest mieć opinie, jeśli się nie ma wiedzy specjalistycznej, nawet jeśli się jest osobą zaangażowaną w projekt czy problem, który ma być rozwiązany przez dany projekt. Oceniając pracę ZO wnioskodawcy zwracali uwagę, że:

„'Oceny' te nie są z nikim w ogóle konsultowane, wszystko się odbywa tradycyjnie za plecami mieszkańców i bez ich zgody oraz aprobaty. Brak jakichkolwiek debat społecznych czy zastosowania podstawowych instrumentów demokracji lokalnej. To przykre (...).”

Zarzucano

„nikłe zaangażowanie Urzędu w realizację bardziej skomplikowanych projektów w przypadku planowanego wykonania w ciągu roku”.

Kilka osób czuło się niedoinformowanych:

„Nie wiem, jakie były oceny projektów, więc nie mogę mieć uwag”.

„Dostałam tylko maila, że mój projekt przeszedł ocenę formalną, a potem merytoryczną – bez żadnego uzasadnienia”.

„Tak. Wszystkie oceny, wraz z uzasadnieniami powinny widnieć na oficjalnej stronie OBO”.

„Nie znam procedur na podstawie których zespół ocenia projekt”.

„W moim przypadku, nie zgadzam się z pierwszą oceną projektu. Został on odrzucony a przyczyna została lakonicznie wyjaśniona”.

Jedna osoba wypowiadając się na ten temat podkreślała, że

„OBO nie jest pretekstem do realizacji zadań własnych gminy, a realizacją społecznych oczekiwań. Należałoby się bardziej wsłuchać w głos społeczny”.

Według większości badanych członków ZO czas przeznaczony na weryfikację wniosków był niewystarczający (6 odpowiedzi na 10). Jeden z członków ZO apelował:

„Nie przeprowadzać oceny OBO w trakcie wakacji, podczas gdy sporo osób – zarówno opiniujących jak i wnioskodawców – jest na urloпах! Należy zmienić terminu oceniania!”.

Dobrze lub bardzo dobrze była oceniana procedura oceny wniosków (2 osoby uznały, że procedurę należy ocenić źle). Również dla większości kryteria oceny wniosków były jasne (jedna osoba odpowiedziała, że trudno ja ocenić).

Zdaniem 6 osób elektroniczny system obsługi wniosków umożliwiał sprawną komunikację z wnioskodawcami (4 osoby stwierdziły, że trudno powiedzieć). Po połowie rozłożyły się głosy mówiące o kontaktowaniu się wnioskodawców z członkami ZO. Z połową badanych członków ZO wnioskodawcy kontaktowali się po uzyskaniu oceny wniosku, z połową – nie.

Tylko jedna osoba nie oceniła elektronicznego systemu obsługi wniosków dobrze lub bardzo dobrze. Do działania systemu zgłoszono uwagi:

„Brak możliwości poprawy własnej oceny”.

„Brak podglądu oceny współpracowników z powodu zbyt małej liczby dostępnych zalogowanych ekspertów”.

Druga uwaga jest o tyle istotna, że większość badanych osób konsultowała swoje oceny wniosków z innymi członkami ZO, a także z innymi ekspertami i urzędnikami spoza Zespołu. Chociaż członkowie ZO pracują nad zgłoszonymi osobiście i ich nazwiskami oznaczane są odpowiedzi i oceny, to nie zawsze czują się w pełni kompetentni albo pewni swojej oceny.

Wśród głosów członków ZO na temat procedury przeprowadzania oceny merytorycznej znalazły się uwagi odnoszące się do różnych obszarów działań. Wskazywano, że przy procedurze odwoławczej panuje „uznaniowość nie poparta argumentacją Zespołu Opiniującego”. Krytycznie odnoszono się do pracy niektórych członków ZO:

„Część członków zespołu ocenia wnioski w sposób subiektywny – podoba się/nie podoba się. Takie oceny nie powinny mieć miejsca”.

Jeden z członków ZO zauważył też, że

„przy małych projektach – np. 2 sąsiadów ma pomysł na 5 miejsc parkingowych na istniejących zielenicach – głosować może każdy, nawet mało zainteresowany tym parkingiem. Jest to projekt o bardzo lokalnym zasięgu, zatem głosować powinny jedynie osoby których będzie to dotyczyło. Albo po głosowaniu powinna być informacja, ponieważ potem się okazuje, że większość mieszkańców woli jednak w tym miejscu trawnik czy drzewo”.

Uwaga ta odsyła do problemu zanikającej dyskusji na temat projektów i wniosków. Członek ZO zauważył, że projekty nie są szeroko znane i mieszkańcy danego osiedla często nie wiedzą, jakie wnioski są zgłaszane, a protesty przeciwników pomysłu pojawiają się zwykle po zatwierdzeniu wniosku do głosowania, bądź już w fazie realizacji. W tym sensie projekt może wygrać głosowanie dzięki zaangażowaniu stosunkowo małej liczby osób przy potencjalnym braku zgody większości mieszkańców.

Odnosząc się do pracy ZO pod rozprawę przedstawiono pomysły związane z odciążeniem pracy członków ZO oraz z możliwością powrotu do wcześniejszych projektów:

„Większa liczba przedstawicieli Wydziału Inwestycji Miejskich Urzędu Miasta Olsztyna”

„Rozszerzyć uprawnienia dostępu do platformy dla większej ilości osób z poszczególnych wydziałów – ponieważ wniosków do oceny jest bardzo dużo”.

„Możliwość powrotu do ubiegłorocznych projektów OBO, jeśli aktualne wnioski są wątpliwe”.

Zdaniem członków ZO, projekty najczęściej były odrzucane przez ZO z powodu niespełnienia warunku ogólnodostępności, ze względu na koszt projektu oraz ze względu na

brak zgodności projektu z dokumentami planistycznymi, strategiami i standardami obowiązującymi w Gminie Olsztyn.

Na pytanie o to, czym dla członków ZO była praca przy weryfikacji wniosków odpowiadano zwykle, że „ciekawym doświadczeniem” („Ciekawym i bardzo pouczającym doświadczeniem”; „Ciekawym doświadczeniem pod względem możliwości oceny pomysłów mieszkańców, które chcieliby zrealizować w mieście.”; „Ciekawym doświadczeniem”). Jednak wypowiadający się członkowie ZO mają długoletni (co najmniej dwuletni) staż w weryfikowaniu projektów, trudno zatem mówić o jakimś „nowym, interesującym doświadczeniu” i warto przyjrzeć się dodawanym zwykle „ale”:

„Z jednej strony całkiem ciekawe doświadczenie – można zapoznać się z kreatywnością mieszkańców... niektóre pomysły są naprawdę fajne, a z drugiej strony, propozycje robienia wszędzie parkingów, wycinania drzew pod projekty itd. – są bardzo frustrujące i konfliktogenne. Ponadto fatalny termin – wakacje! Ogromna presja czasowa – w tym roku OBO było oceniane podczas wakacji, co równało się nerwowej atmosferze przy realizacji zaplanowanych urlopów i opóźnieniom ocen – ktoś z ‘oceny formalnej’ poszedł na urlop i było opóźnienie, to kolejna osoba z ‘oceny merytorycznej’ już miała problem, aby pójść na urlop i spokojnie, bez stresu i presji zdążyć z oceną przed lub po swoim urlopie”.

„Sporym wysiłkiem z uwagi na ilość wniosków oraz konieczność sprawdzenia lokalizacji wszystkich projektów, ale też interesującym doświadczeniem”.

„przykrym obowiązkiem”.

Pewne uwagi, co do pracy ZO mieli wnioskodawcy:

„Zbyt dużo wniosków ulega odrzuceniu na etapie merytorycznym, co wypacza ideę partycypacji i staje się frustrujące dla mieszkańców zaangażowanych w życie Miasta”.

„Tak, nie jest jasne który wydział ocenia który projekt”.

Rekomendacje:

- 5. Rozważyć zamieszczanie ocen i opinii merytorycznych wydawanych przez Zespół Opiniujący na stronie internetowej w katalogu wszystkich projektów.**
- 6. Przesunąć lub wydłużyć czas przeznaczony na pracę Zespołu Opiniującego tak, by nie trwał w całości w okresie wakacyjnym.**

7. Wśród członków Zespołu Opiniującego pojawiła się sugestia, by system elektroniczny dawał możliwość poprawienia oceny. Członkowie ZO chcieliby też widzieć oceny i opinie wydawane przez innych członków Zespołu.
8. Stworzyć możliwość prowadzenia dyskusji i zgłoszenia protestu wobec proponowanych wniosków przez mieszkańców osiedla przed ostatecznym zatwierdzeniem przez Zespół Koordynujący listy wniosków wybranych do głosowania. Zespół Opiniujący lub Zespół Koordynujący powinien mieć możliwość uwzględnienia konfliktogenności projektu w podejmowaniu decyzji o przyjęciu bądź odrzuceniu wniosku.
9. Stworzyć możliwość oceniania i opiniowania wniosków w mniejszych podzespołach, którego członkowie – nie będący członkami Zespołu Opiniującego – również mogliby mieć dostęp do elektronicznego systemu obsługi wniosków (bez możliwości wprowadzania ocen i opinii). Na członkach ZO ciąży duża odpowiedzialność związana z weryfikacją wniosków, często nie mają wystarczająco dużo czasu, a i tak – jak wynika z badań – prowadzą konsultacje z innymi pracownikami (urzędnikami i ekspertami).
10. Dać wnioskodawcom czytelną informację, iż każdy członek ZO jest zobowiązany do oceny projektu.

3.2. ZGŁASZANIE PROJEKTÓW

3.2.1. MOTYWACJE

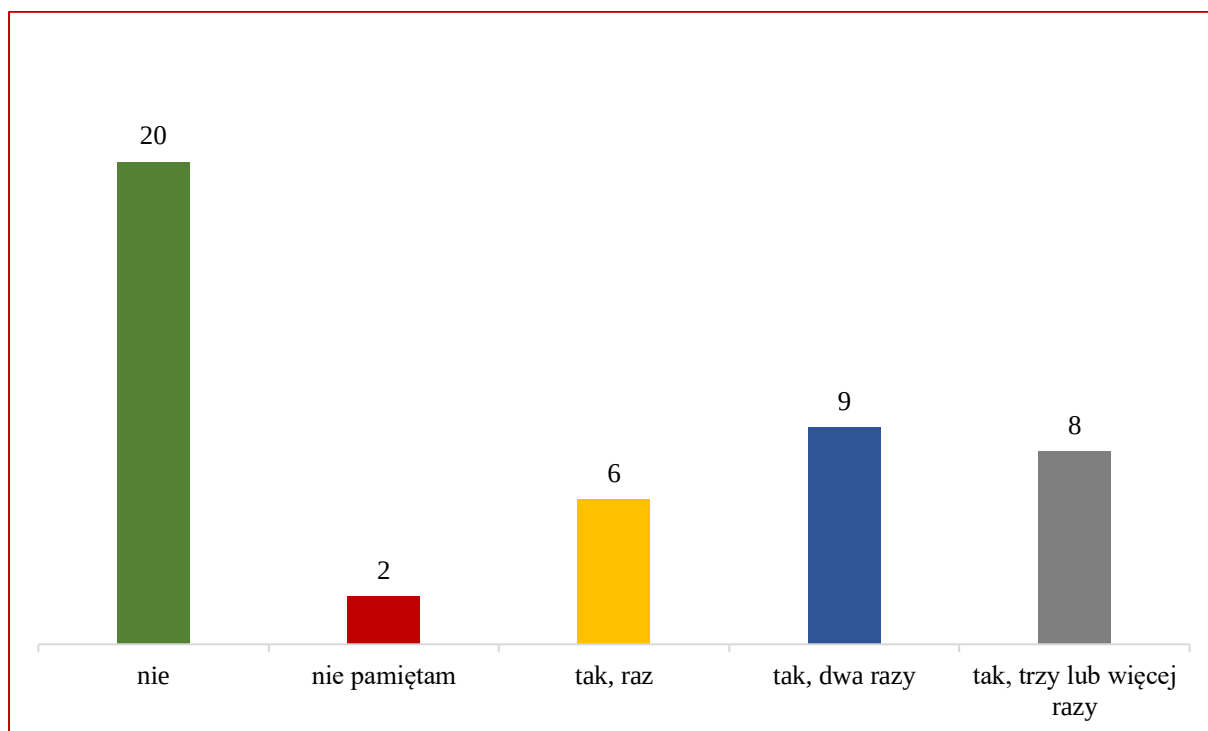
W IX edycji OBO 210 wnioskodawców złożyło w sumie 133 projekty. Według Zarządzenia nr 115 Prezydenta Olsztyna w sprawie przeprowadzenia OBO każdy wnioskodawca jest zobowiązany wskazać w formularzu wniosku drugą osobę, która również jest nazywana wnioskodawcą¹⁶. Liczba wnioskodawców jest niższa, jeśli uwzględnić tylko te osoby, które podpisywały się jako pierwsi (główni) wnioskodawcy. Większość spośród tak rozumianych **102 wnioskodawców** złożyła po jednym wniosku, nie brakowało jednak osób, których nazwiska sygnowały dwa lub więcej projektów (Tabela 6).

¹⁶ Zarządzenie nr 115 Prezydenta Olsztyna z dn. 26 kwietnia 2021 w sprawie przeprowadzenia IX edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego, rozdział IV, par. 17.

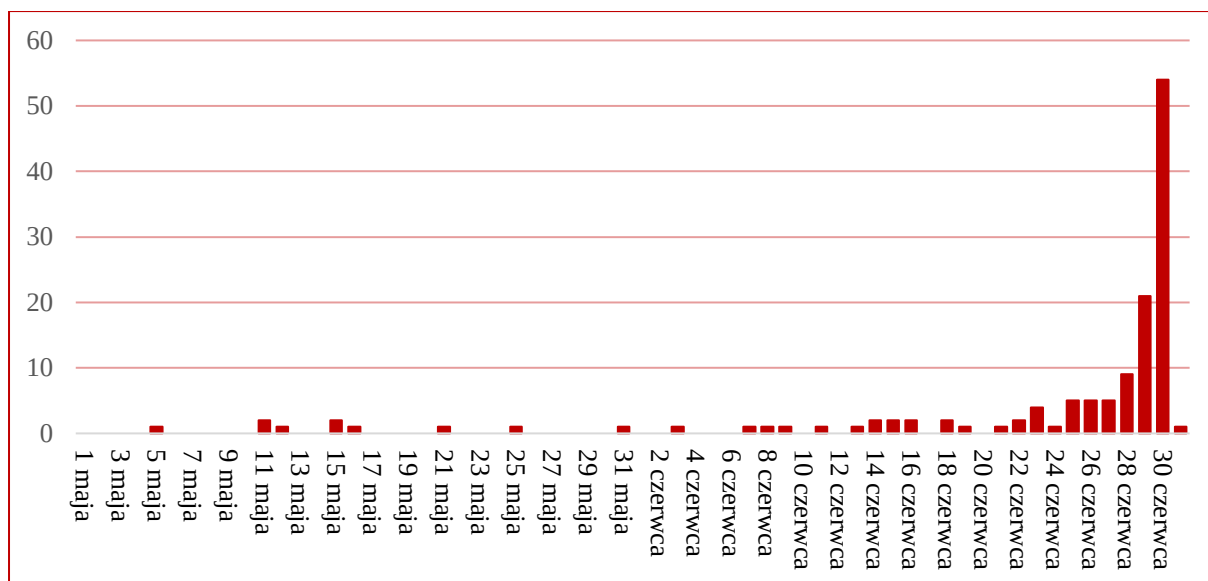
Liczba projektów złożonych przez „pierwszego” wnioskodawcę	Liczba przypadków
pięć projektów	1
cztery projekty	1
trzy projekty	5
dwa projekty	14
jeden projekt	81
Łączna liczba „pierwszych” wnioskodawców:	102

Tabela 6. Liczba projektów złożonych przez głównych wnioskodawców projektów.

Z ankiety przeprowadzonej wśród wnioskodawców, wynika, że większość z nich składała wniosek po raz pierwszy (Rysunek 5). Spośród tych, którzy składali wnioski wcześniej, większość (14 osób) deklarowała, że ich projekty wygrały głosowanie i weszły do fazy realizacji.

Rysunek 5. Czy składał/a Pan/Pani wnioski we wcześniejszych edycjach Olsztyńskiego?

Rysunek 6. Liczba składanych wniosków w całym okresie przeznaczonym na składanie wniosków w podziale na dni.

W 2021 roku wnioski do budżetu partycypacyjnego można było składać od 1 maja do 30 czerwca. Drugi raz (Tabela 7) w historii OBO etap ten trwał pełne dwa miesiące dając potencjalnym wnioskodawcom szerokie pole manewru przy wyborze terminu złożenia projektu, jednak zdecydowana większość autorów składała wnioski w ostatnich dniach czerwca (Rysunek 6).

Elektroniczny system obsługi wniosków dawał możliwość dodania wniosku i pracy nad nim przez następne dni. Daje to możliwość sprawdzenia, ile czasu minęło od dodania wniosku do jego złożenia. Okazuje się, że okres ten – dla autorów składających wnioski elektronicznie – wynosił średnio 5 dni. Wnioski składane w wersji papierowej również trafiały do systemu, ale były wprowadzane przez pracowników BPMiDO, toteż data złożenia (w tym przypadku w Kancelarii Ogólnej) poprzedzała datę dodania.

W większości przypadków wnioski były składane tego samego dnia, w którym dodano je do systemu. Najdłuższa różnica wyniosła 54 dni i dotyczyła wniosku dodanego 6 maja i złożonego 29 czerwca (Rysunek 7).

Zdaniem wnioskodawców czas przeznaczony na składanie wniosków był wystarczający (31 osób, zbyt długi – dla 2 osób, a zbyt krótki – dla 3 osób), a termin (maj – czerwiec) – odpowiedni (29 osób).

etap	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
powołanie Zespołu Koordynacyjnego		do 22.05	30.05	1.04	2.04	do 26.07	20.06-15.07	do 1.05
kampania informacyjno-edukacyjna	od 5.05	22.05 – 31.07	10.05 – 26.06	1.04 – 4.06	2.04 – 15.05	0.07 – 4.09	-	-
funkcjonowanie punktów konsultacyjnych	5.05 – 15.08 ^b	-	-	-	-	-	-	-
spotkania z mieszkańcami (osiedlowe, ogólnomiejskie)	10.05 – 30.06	-	-	-	-	-	-	-
składanie wniosków	01.06 – 30.06 ^a	22.05 – 30.06	10.05 – 26.06	1.04 – 4.06	2.04 – 15.05	20.07 – 4.09	7.07 – 10.08	1.05 – 30.06
weryfikacja i odwołania	15.06 – 30.08	1.06 – 31.07	27.06 – 11.07	5.06 – 22.06	15.05 – 13.07	27.07 – 30.09	10.08 – 25.09	1.06 – 8.09
ogłoszenie listy projektów	15.08 – 09.09	14.08	12.07	23.06	16.07	30.09	30.09	9.09
promocja projektów	-	15.08 – 27.09	12.07 – 4.09	23.06 – 24.09	16.07 – 9.09	-	-	10.09 – 19.09
kampania informacyjna	-	15.08 – 27.09	12.07 – 4.09	23.06 – 24.09	16.07 – 9.09	-	-	-
spotkania z mieszkańcami (osiedlowe, ogólnomiejskie)	10.09 – 10.10	-	-	-	-	-	-	-
głosowanie	10.09 – 10.10	12.09 – 27.09	8.09 – 18.09	25.09 – 8.10	10.09 – 13.09	1.10 – 15.10	1.10 – 1.10	20.09 – 10.10
ogłoszenie wyników	15.10	5.10	30.09	24.10	22.10	5.11	2.11	25.10

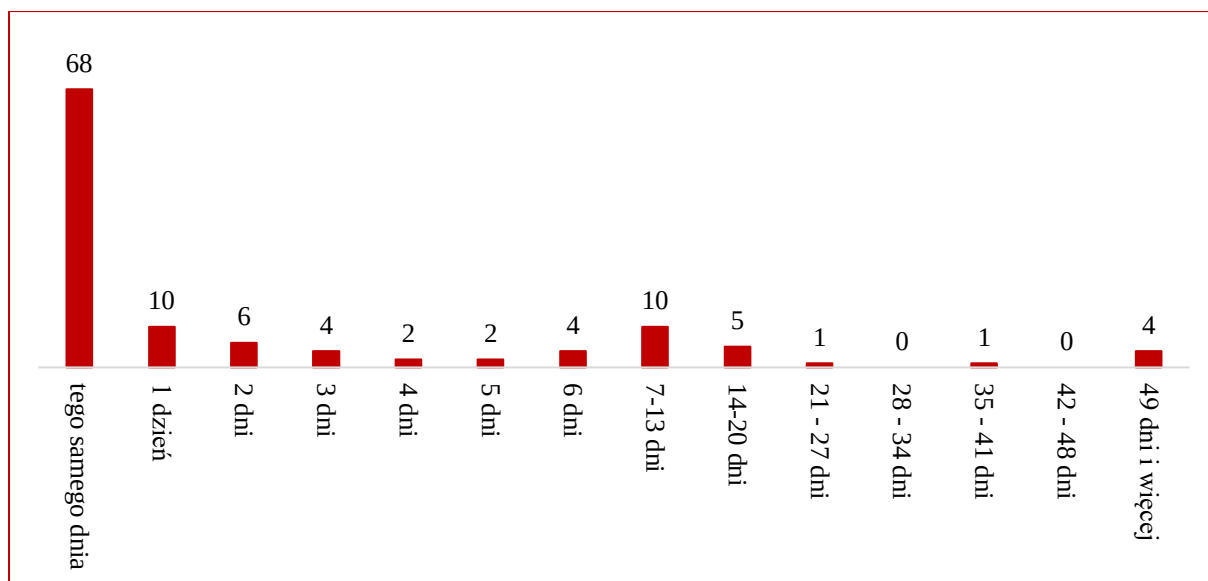
^a W 2014 roku składanie projektów było połączone z maratonem pisania wniosków.

^b Funkcjonowanie punktów konsultacyjnych zostało ujęte w harmonogramie tylko w 2014 roku.

Tabela 7. Harmonogramy realizacji OBO w latach 2014-2021.

Zdaniem osób biorących udział w warsztatach dla wnioskodawców na złożenie wniosków nie potrzeba aż dwóch miesięcy. Jedna osoba mówiła, że wystarczyłyby wręcz dwa tygodnie, ponieważ „kto jest zmobilizowany, to złoży niezależnie od tego, jak krótki będzie czas na to przeznaczony”. Z drugiej strony świadomość tego, że ma się dwa miesiące daje pewien komfort psychiczny.

Większość badanych wnioskodawców (21 osób) deklarowała, że wnioski osiedlowe były konsultowane z „co najmniej pięcioma osobami mieszkającymi na osiedlu”, 7 osób twierdziło, że konsultowało wnioski z członkami rad osiedli, a pięć – że rozmawiało z kilkoma (do pięciu) mieszkańcami osiedla. Pozostałe osoby nie prowadziły tego typu konsultacji.

Rysunek 7. Czas między dodaniem wniosku do systemu a jego ostatecznym złożeniem (tylko wnioski składane przez wnioskodawców elektronicznie).

Pytani o powody i motywacje, dla których składali wnioski, wnioskodawcy udzielali różnych odpowiedzi, ale wskazują one na dość wyraźny schemat postrzegania istoty i funkcji budżetu partycypacyjnego oraz obraz relacji władz miasta i mieszkańców. W analizie jakościowej wyodrębniono kilkanaście głównych kategorii motywacji.

Najczęściej wnioskodawcy wskazywali na inercję władz miasta, brak zainteresowania pewnym obszarami życia mieszkańców, na „robotę, która czeka na zrobienie”. Mieszkańcy wskazywali np.: na „brak działań ze strony UM Olsztyn, w zakresie remontów dróg i ulic”, czy na to, że „mogą się nie doczekać remontu chodników przez Miasto w [ich] dzielnicy”. Jedna z osób wskazywała na zaniedbane podwórka i okolicę („w opłakanym stanie”) i na fakt, że „jest brudno, brakuje chodników, remontów, zadbania o zieleni. [a] Miasto (ZDZiT), mimo wielu próśb i monitów w ogóle nie reaguje bądź twierdzi, że na nic nie ma pieniędzy...”. Inny wnioskodawca składający projekt związany z poprawą bezpieczeństwa rowerzystów na drogach, zauważał, że

„chodziło głównie o działania prewencyjne, gdyż jak do tej pory nie obserwuje się zainteresowania miasta tym problemem. Prawdopodobnie do czasu pierwszego poważnego wypadku”.

W podobnym tonie wypowiadali się inni wskazując na problemy, z którymi „miasto niestety nie za dobrze sobie radzi”.

Wnioskodawcy, którzy dostrzegali brak działań ze strony władz miasta w interesujących ich obszarach, często uważali zgłaszanie projektów do budżetu partycypacyjnego za jedyną szansę bądź nadzieję na poprawę sytuacji. Opinię tę łączono z postawą ukierunkowaną na chęć wprowadzenia jakichś zmian. Jedna z wnioskodawczyń mówiła:

„OBO jest naszą jedyną szansą na poprawę sytuacji. Rozmawiałam z kilkoma radnymi – wszyscy mówią, że nie ma pieniędzy, nic nie można zrobić, będzie taki bałagan, smród i nieporządek dalej, bo miasto nie ma funduszy. Zatem napisaliśmy projekt do OBO”.

Inna osoba podkreślała, że „jest sporo dróg, chodników do remontu i w końcu musi być zmiana na lepsze”.

Składanie wniosków wiązało się z wyrażanym pragnieniem uporządkowania (posprzątania) miasta i zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańcom. Wnioskodawcy mówili o „brudzie, bałaganie, nieporządku” (cytowane już wypowiedzi). Decyzję o złożeniu wniosku uzasadniali np. w następujący sposób:

„Wnioskowany projekt zakładał bezpieczeństwo dla moich bliskich, na którym bardzo mi zależało”.

„Przede wszystkim zadecydowała chęć zmiany najbliższego otoczenia, poprawy ładu, zwłaszcza pod kątem przeciwdziałania nielegalnego parkowania”.

Ze wskazanymi już motywacjami łączyła się też chęć zrobienia czegoś „dla siebie”, „dla swojej okolicy”, „dla otoczenia” [samo-pomoc]. Składanie wniosku było postrzegane w kategoriach „patriotyzmu”. Wspomniane „dla siebie” mogło oznaczać zarówno samego wnioskodawcę bądź jego/jej najbliższych:

„Lubię mieszkać w estetycznym i funkcjonalnym otoczeniu”.

jak również szerzej rozumianą wspólną przestrzeń lub okolicę (osiedle):

„Razem z całą szkołą chcieliśmy wyremontować nasze stare, asfaltowe boisko”.

„Uświadomiłam sobie, że są konkretne pieniądze, czemu więc nie zrobić coś dobrego dla swojego osiedla i miasta”.

„Jest to wyraz patriotyzmu, chęci zmiany, działania dla dobra ogólnego”.

„Powodem jest możliwość uczestniczenia w procesie poprawy estetyki i funkcjonowania osiedla, z którym jestem emocjonalnie związana”.

Z tak rozumianą „samo-pomocą” łączyły się kategorie związane z „pomysłem”, „rozwojem” i „współuczestnictwem”. Badani mówili:

„Uświadomiłam sobie, że są konkretne pieniądze, czemu więc nie zrobić czegoś dobrego dla swojego osiedla i miasta. Trzeba tylko chęci i trochę zaangażowania. Możliwość wyboru projektu, tego co ja bym chciała zmienić. Krótki termin realizacji projektu jest też dużym plusem”.

„Miałam pomysły na kolejne rzeczy, które mogłyby ulepszyć okolicę”.

„Chcę rozwoju miasta”.

Uzasadnienia niezwiązane bezpośrednio z krytyką władz miasta były jednak dużo rzadsze. Olsztyński Budżet Obywatelski był postrzegany jako szansa na „zdobycie pieniędzy”, ponieważ nadzieję na wprowadzenie rozwiązań pozwalających na uporządkowanie miasta i wprowadzenie niezbędnych zmian wiązano z koniecznością pozyskania funduszy:

„Rozmawiałam z kilkoma radnymi – wszyscy mówią, że nie ma pieniędzy, nic nie można zrobić, będzie taki bałagan, smród i nieporządek dalej, bo miasto nie ma funduszy. Zatem napisaliśmy projekt do OBO”.

„Brak środków dotyczy bardzo niedofinansowanej dziedziny z ochrony zwierząt, każdy grosz, który może się przyczynić do zmniejszania populacji kotów wolno bytujących, a zwłaszcza taka kasa jak 100 tysięcy, jest na wagę złota”.

„Bo jest szansa na uzyskanie pieniędzy, gdy projekt wygra”.

„Uświadomiłam sobie, że są konkretne pieniądze, czemu więc nie zrobić coś dobrego dla swojego osiedla i miasta”.

„Aby uzyskać środki finansowe na realizację projektu”.

Wskazywano także, że „zdobycie” pieniędzy w ramach OBO jest szansą na realizację zadań, które nie mogą zostać zrealizowane w „normalnym trybie”. Słów takich użył jeden z wnioskodawców:

„Brak środków na realizację zadania w normalnym trybie – zbyt wysokie koszty inwestycji”.

Inni wskazywali na niedofinansowane dziedziny. Ważnym aspektem było także postrzeganie decyzji i działań podejmowanych przez władze miasta jako „odrealnionych”. Projekty składane w ramach OBO są postrzegane jako zwrócenie uwagi na faktyczne problemy mieszkańców:

„Wnioski składane przez mieszkańców bardziej odpowiadają realnym potrzebom w przestrzeni miasta. Urząd Miasta i jednostki miejskie jemu podległe, realizują swoje plany, nie uwzględniając priorytetów mieszkańców”.

„Wsparcie lokalnych społeczności i realny wpływ na otoczenie poprzez poprawę np. jakości chodników, place zabaw dla dzieci. Oddolna identyfikacja potrzeb i celowany kierunek wykorzystania środków”.

Jednym z największych problemów olsztyńskiego budżetu partycypacyjnego jest – paradoksalnie – duże przywiązanie wnioskodawców do zgłaszanych projektów. Prowadzi to do sytuacji konfliktogennych oraz do ambicjonalnego traktowania udziału w OBO jako udziału w rywalizacji o fundusze. Można by rekomendować, by kłaść nacisk – np. w kampanii informacyjnej – na fakt, że OBO jest nie tyle konkursem, co „giełdą” zgłaszanych problemów „bankiem pomysłów”, a wnioskodawcy są pomysłodawcami, ale wybrany i dopracowywany model budżetu partycypacyjnego został usztywniony przez Ustawę z 2018 roku, w myśl której projektów wybranych do realizacji nie można w istotny sposób zmieniać ani usuwać z budżetu. Poza tym, prace nad projektem muszą się zamknąć w ciągu jednego roku. W związku z tym, wnioski muszą być dopracowane na etapie zgłaszania lub weryfikacji, a to wymaga dużego zaangażowania intelektualnego w pracę nad koncepcją, a co za tym idzie – emocjonalnego przywiązania do niej. Wnioski na projekty są często traktowane jako własność wąskiej grupy społecznej.

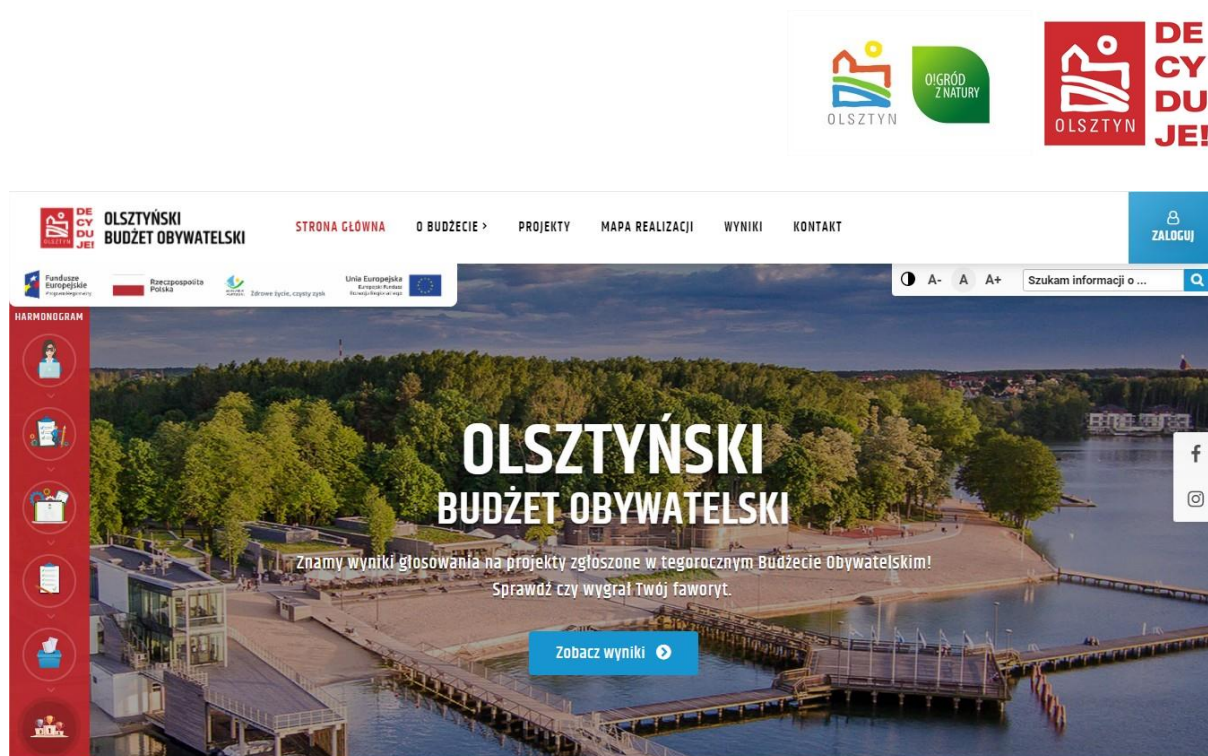
Podczas warsztatów dla wnioskodawców mówiono o tym, że autorzy zwycięskich projektów otrzymują gratulacje od prezydenta miasta z podpisami władz miasta, a tak naprawdę chcieliby dostać jasną informację: do kogo projekt trafia, jaka jednostka będzie go realizowała, w jaki sposób można się z nią skontaktować i w jaki sposób włączyć w dalsze prace związane z realizacją wniosku. Jedna osoba zgłosiła się na warsztaty z myślą, że dowie się, jaka jest jej dalsza rola w realizacji zwycięskiego projektu. Wskazywano, że niektórzy wnioskodawcy chcieliby się zaangażować (wręcz oczekują włączenia ich) w dalsze prace związane z realizacją projektów, inni – zdecydowanie nie, ale odczuwają pewien niepokój, co do tempa i jakości podejmowanych działań. I jedni, i drudzy oczekiwali informacji – przesyłanej wraz z gratulacjami – jaka jest lub jaka może być ich dalsza rola w projekcie. Zauważano, że niektóre komórki i jednostki miejskie odpowiedzialne za realizację projektów są raczej zamknięte (niechętne) na próby kontaktu wnioskodawców z nimi, inne – przeciwnie – są otwarte i utrzymują stały kontakt z wnioskodawcami.

Rekomendacje:

- 11. Należy wyjaśnić, dlaczego konieczne jest podanie danych drugiego wnioskodawcy, podkreślić i uwypuklić jego rolę – wyraźnie zaznaczyć, że jest to osoba, z którą Urząd Miasta, przedstawiciele Zespołu Koordynującego bądź Zespołu Opiniującego mogą się kontaktować w razie, gdy nie można skontaktować się z głównym wnioskodawcą. Warto podkreślić, że drugi wnioskodawca powinien być zorientowany w kwestiach związanych z wnioskiem.**
- 12. Należy zapewnić wnioskodawcom informację o tym, jaka jest lub jaka może być ich rola w realizacji zwycięskiego projektu. Ważne jest precyzyjne wyjaśnienie, że udział wnioskodawcy polega na złożeniu wniosku i kończy się na promocji wniosku zatwierdzonego do głosowania. Informacja powinna ponadto wskazywać, jaka komórka lub jednostka miejska będzie zajmować się realizacją i z kim można kontaktować się w celu uzyskania informacji o kolejnych etapach prac nad projektem lub o możliwości /niemożności włączenia się w te prace.**
- 13. Na poziomie osiedlowym warto podjąć próbę włączenia w prace konsultacyjne (np. z wykorzystaniem technik pracy zdalnej) tych wnioskodawców, którzy mają duże doświadczenie i skuteczność w pisaniu wniosków, a jednocześnie nie składają wniosku w danym roku.**

3.2.2. KAMPANIA INFORMACYJNA

Podstawowym narzędziem promocji idei OBO i przekazywania informacji o budżecie obywatelskim była strona internetowa glosujobo.olsztyn.eu, link do której można było znaleźć na stronie głównej Serwisu Urzędu Miasta Olsztyna (olsztyn.eu). Strona zawierała – zdaniem większości wnioskodawców – wszystkie informacje ważne z punktu widzenia składających wnioski (zarówno dokumenty urzędowe takie jak: uchwała, zarządzenia regulaminy, jak i „skrócone” i uproszczone informacje mówiące o kolejności działań wymaganych od wnioskodawców), chociaż nie brakowało uwag i pomysłów, jak można byłoby ją doskonalić (→ WSPARCIE DLA WNIOSKODAWCÓW). Informacje o OBO – w tym informacje archiwalne na temat wcześniejszych edycji budżetu – można było znaleźć również na stronie obo.olsztyn.eu.

Zdjęcie 3. Strona internetowa OBO (<https://glosujobo.olsztyn.eu/>).

Strona internetowa była wspierana przez strony w mediach społecznościowych – konta Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego są prowadzone na Facebooku i Instagramie. Jednym z pierwszych wpisów na FB na temat OBO było ogłoszenie o poszukiwaniu mieszkańców miasta chętnych do pracy w Zespole Koordynacyjnym (Rysunek 8).

Na oficjalnej Facebookowej stronie Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego (<https://www.facebook.com/OBOOlsztyn/>) pojawiały się wpisy np.:

- informujące o zgłoszeniach pierwszych wniosków (6 maja)
- sygnalizujące gotowość Urzędu Miasta do niesienia pomocy wszystkim chętnym do składania wniosków (6 maja)
- przypominające o terminie składania wniosków (11 maja, 14 czerwca, 27 czerwca, 29 czerwca, 30 czerwca) i o konieczności przesłania do oceny formalnej wniosków roboczych (30 czerwca).
- zamykające określony etap: zbieranie wniosków (1 lipca), ocenę formalną (13 lipca), głosowanie (11 października)
- informujące o pracy Zespołu Koordynującego (8 czerwca) i Zespołu Opiniującego (12 sierpnia)
- informujące o zmianie harmonogramu (31 sierpnia)
- z ogłoszeniem listy wniosków oddanych do głosowania (9 września) i listy zwycięskich projektów (25 października)

- zbliżającym się głosowaniu na projekty (17 września)
- zachęcanie do głosowania na projekty (20 września, 24 września, 7 października, 8 października)
- informujące o rozmieszczonych w różnych punktach miasta urnach, w których można było składać wnioski papierowe (np. w wypożyczalni sprzęt sportowego na Ukielu) i o działaniu punktów konsultacyjnych (18 maja)
- informujące o istnieniu Banku Pomysłów (17 czerwca)
- realizowanych projektach wybranych w głosowaniu w 2020 roku (przez cały czas)
- zachęcające do wzięcia udziału w badaniach ewaluacyjnych.

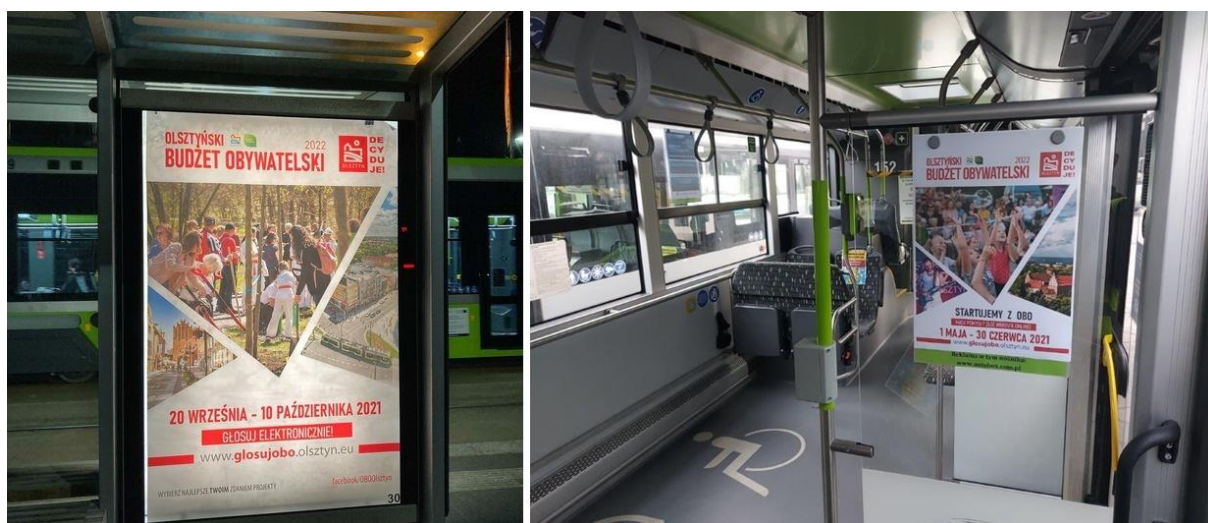
Rysunek 8. Wpis z Facebooka ze strony OBOOlsztyn z 20 kwietnia 2021.

Informacje o OBO pojawiały się także na Facebookowym profilu miasta Olsztyn (<https://www.facebook.com/olsztyn.eu>). Wpisy dotyczyły:

- naborze zgłoszeń do Zespołu Koordynującego (21 kwietnia)
- naborze wniosków (8 maja)
- ukonstytuowaniu się Zespołu Koordynującego (9 czerwca)
- zbliżającym się terminie składania wniosków (16, 29 czerwca)
- ogłoszeniu listy wniosków wybranych do głosowania (9 września)
- głosowaniu (19, 24 września, 3, 10 października)
- ogłoszenia wyników głosowania (25 października)

Warto podkreślić, że chociaż istnieje strona na FB poświęcona OBO, to zamieszczanie postów w momentach kluczowych dla budżetu partycypacyjnego (nabór zgłoszeń do ZK, początek i koniec przyjmowania wniosków, ogłoszenie listy projektów przyjętych do głosowania, trwania kampanii promocyjnej, początek i koniec głosowania, ogłoszenie listy zwycięskich projektów) na profilu miejskim jest istotne ze względu na dużo większą liczbę użytkowników (profil [olsztyn.eu](https://www.facebook.com/olsztyn.eu) obserwuje ponad 29 tys. użytkowników, profil OBO lubi ok. 1700 osób, a obserwuje – ok. 1900).

Oprócz stron i mediów społecznościowych o działaniach związanych z OBO informowały plakaty rozwieszane np. na przystankach i w pojazdach komunikacji miejskiej, czy urny, do których można było oddawać wnioski z projektami.

Zdjęcie 4. Informacja o OBO na przystanku tramwajowym i w autobusie komunikacji miejskiej.

Według wnioskodawców istnieje potrzeba (33 osoby uważają, że „zdecydowanie tak” lub „raczej”, 5 wybrały w ankiecie opcję „trudno powiedzieć”, nie było nikogo, kto by zaprzeczył) prowadzenia jeszcze „przed rozpoczęciem OBO” cyklicznych spotkań lub warsztatów edukacyjno-informacyjnych poświęconych OBO, skierowanych do osób potencjalnie zainteresowanych składaniem wniosków. Z jednej strony, wnioskodawcy wskazywali na swoją potrzebę „douczenia się” o OBO, ale z drugiej – uważali, że poziom wiedzy olsztynian na temat roli i możliwości jakie daje OBO jest średni (12 osób), niski (12) lub bardzo niski (12). Tylko jedna osoba była zdania, że poziom jest wysoki.

Rekomendacje:

- 14. Należy wzmocnić kampanię informacyjno-edukacyjną na temat OBO.**
- 15. Wykorzystać narzędzia pracy zdalnej do organizowania spotkań na poziomie ogólnomiejskim, ale – przede wszystkim – osiedlowym w celach edukacyjnych, związanych ze szkoleniami lub konsultacjami na temat pisania wniosków, dyskusji nad problemami i pomysłami zgłaszanymi przez mieszkańców.**
- 16. Wykorzystanie mediów społecznościowych do promocji idei OBO (przede wszystkim Facebook i Instagram), utworzenie grupy na Facebooku (raczej zamkniętej) dla osób zainteresowanych dyskusją nad określonymi problemami związanymi z pisanem wniosku lub problemami i pomysłami zgłaszanymi do budżetu partycypacyjnego. Informacje publikowane w grupie docierałyby tylko do zainteresowanych.**

3.2.3. WYSOKOŚĆ I PODZIAŁ LIMITÓW (MIEJSKIE I OSIEDLOWE)

Zgodnie z Uchwałą Rady Miasta wysokość budżetu obywatelskiego określa Prezydent Miasta, ale kwota ta – jak nakazuje Ustawa – nie może być mniejsza niż 0,5% wydatków Gminy Olsztyn przedstawionych w ostatnim sprawozdaniu z wykonywania budżetu Gminy Olsztyn. W Zarządzeniu w sprawie przeprowadzenia IX edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego Prezydent przeznaczył na zadania realizowane w ramach budżetu obywatelskiego kwotę w wysokości 6.550.000 złotych. Kwota ta została podzielona na pulę projektów miejskich – 2.000.000 złotych i pulę projektów osiedlowych – 4.550.000 złotych. Pula osiedlowa została podzielona na 23 osiedla w taki sposób, że każdemu osiedlu przyznano kwotę bazową

w wysokości 150.000 złotych oraz kwotę dodatkową, której wysokość uzależniono od liczby mieszkańców danego osiedla. Najwyższą kwotę dodatkową uzyskały Jaroty (15% całej kwoty dodatkowej), najmniejszą – Kortowo (0,6%) (Tabela 8).

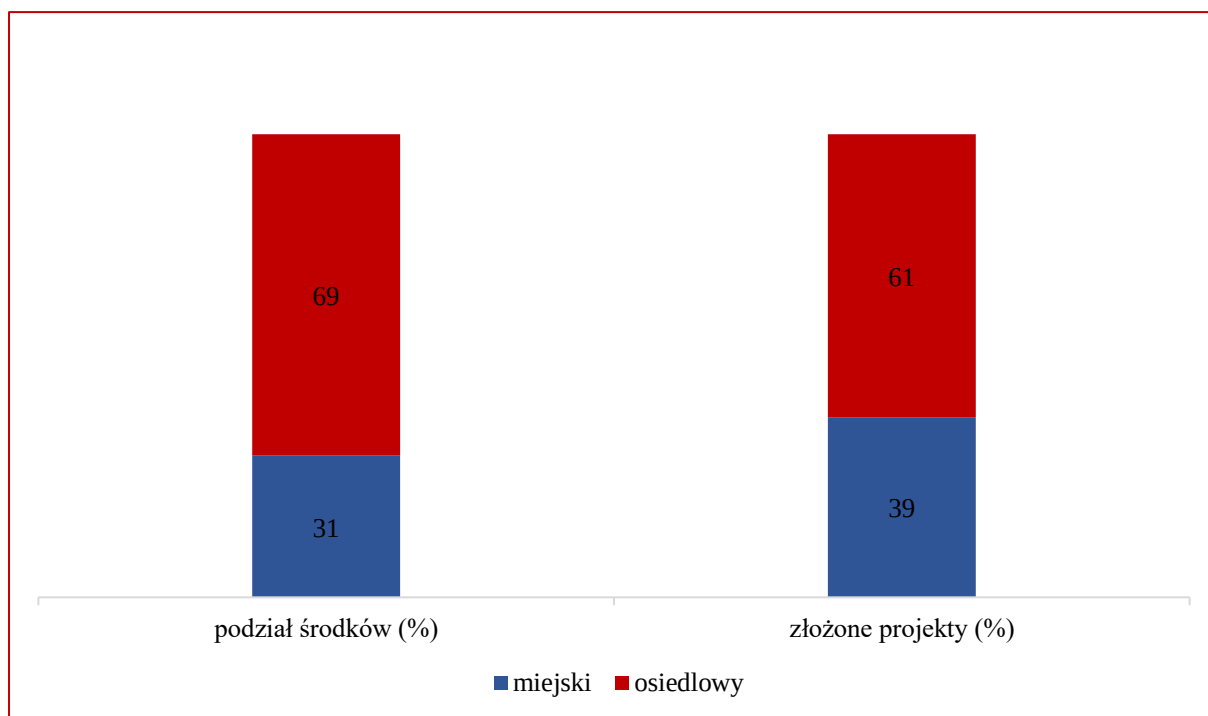
Zdania badanych wnioskodawców na temat podziału na pulę „miejską” i „osiedlową” były podzielone. Mniej więcej tylu samo respondentów uważało, że podział jest zadowalający (17 osób) i że należałoby zwiększyć pulę dla wniosków osiedlowych (16 osób). Niewielka część była zdania, że należałoby zwiększyć pulę na projekty miejskie.

Osiedle	Liczba mieszkańców	Pula pieniędzy na osiedle	Liczba złożonych projektów na osiedle	Koszt projektów złożonych na osiedle
Brzeziny	2 148	164 746	2	762 500
Dajtki	5 419	187 202	2	227 202
Generałów	11 345	227 884	7	1 402 420
Grunwaldzkie	5 235	185 939	3	520 939
Gutkowo	4 277	179 362	5	835 424
Jaroty	24 747	319 890	4	1 276 890
Kętrzyńskiego	6 422	194 088	5	503 988
Kormoran	12 765	237 633	2	467 633
Kortowo	1 026	157 044	2	163 858
Kościuszki	6 247	192 886	5	522 772
Likusy	2 123	164 575	1	164 575
Mazurskie	5 161	185 431	5	692 036
Nad Jez. Długim	3 894	176 733	5	351 000
Nagórki	10 785	224 040	7	1 334 080
Pieczewo	9 300	213 845	5	1 040 690
Podgrodzie	9 389	214 456	10	1 323 543
Podleśna	10 916	224 939	4	898 298
Pojezierze	10 846	224 459	2	448 459
Redykajny	2 357	166 181	2	332 181
Śródmieście	2 857	169 614	7	470 500
Wojska Polskiego	5 839	190 085	7	710 585
Zatorze	5 795	189 783	4	675 316
Zielona Górka	1 338	159 185	2	318 370
suma:	160 231	4 550 000	98	15 443 259

Tabela 8. Podział środków na osiedla.

Analiza danych pokazuje, że proporcje podziału środków na „miejskie” (31%) i „osiedlowe” (69%) w puli całej kwoty przeznaczonej na budżet obywatelski odbiega od proporcji podziału kosztów wszystkich projektów złożonych jako „miejskie” (39%) i „osiedlowe” (61%) (Rysunek 9. Proporcja środków i kosztów wszystkich projektów w podziale na projekty miejskie i osiedlowe.. Czy jest to różnica znacząca, pozostaje kwestią interpretacji. Projekty miejskie – z racji swego zasięgu są na ogół droższe niż projekty osiedlowe.

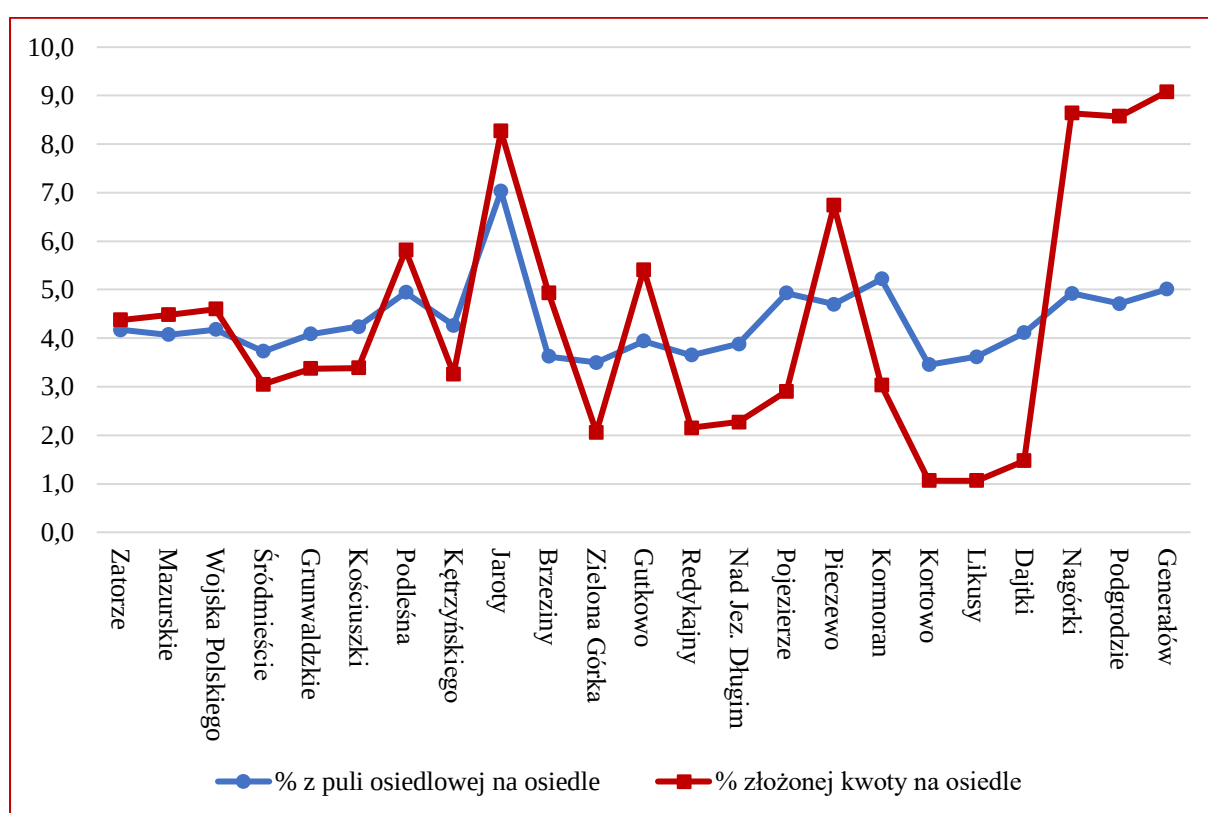
Na żadnym osiedlu łączne koszty wszystkich złożonych osiedlowych projektów nie były niższe niż pula przeznaczona na projekty na tym osiedlu. Nie brakuje więc pomysłów na zagospodarowanie pieniędzy, chociaż można wskazać skrajne różnice w „strategiach” ubiegania się o pieniądze. Z jednej strony, na Podgrodziu złożono 10 wniosków (najwięcej) na łączną sumę 1.323.543 złotych, które rywalizowały o kwotę 214.456 złotych, z drugiej – Likusy, na których wystawiono jeden projekt z kosztem równym przeznaczonemu na to osiedle (164.575 złotych).

Rysunek 9. Proporcja środków i kosztów wszystkich projektów w podziale na projekty miejskie i osiedlowe.

Wykres na Rysunek 10 pokazuje różnice między proporcją kwoty przeznaczonej na dane osiedle w stosunku do całej puli „osiedlowej” a proporcją kosztów projektów zgłaszanych

na danym osiedlu w stosunku do wszystkich kosztów zgłoszonych projektów „osiedlowych”. Na przykład, na Zatorzu pula środków na projekty osiedlowe wyniosła 189.783 złoty i stanowiło to 4% całej kwoty przeznaczonej na projekty osiedlowe. Suma kosztów projektów złożonych na Zatorzu wyniosła 675.316 złotych, co stanowiło 4% sumy kosztów wszystkich projektów osiedlowych. Z drugiej strony, kwota przeznaczona na projekty na Osiedlu Generałów wyniosła 5% całej puli „osiedlowej”, a koszty projektów z tego osiedla stanowiły 9% kosztów wszystkich projektów „osiedlowych”.

Rysunek 10. Procentowy udział kwot i kosztów w podziela na osiedla.

Im bliżej lewej strony (Zatorze, Osiedle Mazurskie, Osiedle Wojska Polskiego, Śródmieście...) tym różnica między odsetkiem kosztu projektów złożonych na osiedlu w stosunku do kosztu wszystkich projektów osiedlowych a odsetkiem pieniędzy przyznanych na osiedle z całej puli budżetu osiedlowego jest mniejsza, im bliżej prawej strony (Generałów, Nagórki, Podgrodzie, Dajtki, Likusy, Kortowo), tym różnica jest większa. Widać dość wyraźną różnicę między oczekiwaniami (wysoki procent kosztów na danym osiedlu w stosunku do kosztu wszystkich projektów osiedlowych) mieszkańców Nagórek, Podgrodzia i Generałów,

a (stosunkowo niski procent kosztów) a mieszkańcami Dajtek, Kortowa czy Likus. Różnice te można zapewne tłumaczyć charakterem osiedli: te, na których oczekiwania są większe i relatywnie wyższy jest także koszt wszystkich złożonych tam projektów mają charakter blokowisk. Dajtki, Kortowo i Likusy to osiedla domów jednorodzinnych.

Wśród pomysłów na usprawnienie procesu budżetu obywatelskiego pojawił się taki, który zwracał uwagę na nierówną konkurencję pomiędzy osiedlowymi projektami:

„Uważam, że dokładna kwota jaką będzie ‘dysponować’ dane osiedle powinna być w każdej edycji utajniona, ponieważ niektórzy wnioskodawcy tak rozpisują szacunkowe koszty aby wykorzystać budżet co do złotówki, przez co nie dają szansy mniejszym projektom, a gdyby rozpisali koszty rzeczywiste, to do realizacji mógłby jeszcze wejść np. drugi projekt”.

3.2.4. ZGŁASZANIE PROJEKTÓW W FORMIE PAPIEROWEJ I W FORMIE ELEKTRONICZNEJ

Według zapisów Uchwały Rady Miasta z 29 maja 2019 wnioski do OBO mogły być zgłaszane w formie tradycyjnej – papierowej bądź elektronicznie¹⁷. Formularze do zgłaszania wniosków na projekty osiedlowe i formularz do zgłaszania wniosków na projekty miejskie, będące załącznikami do Zarządzenia Prezydenta z 26 kwietnia 2021 zostały udostępnione na stronie internetowej OBO¹⁸. Wniosek można było zgłosić: (1) online, za pomocą elektronicznego systemu obsługi wniosków (<https://glosujobo.olsztyn.eu/>); natomiast wnioski wypełnione na formularzach można było: (2) składać osobiście w Kancelarii Ogólnej Urzędu Miasta, (3) przysyłać listownie na adres Biura Prezydenta Miasta i Dialogu Obywatelskiego Urzędu Miasta, bądź (4) przesłać poprzez elektroniczną skrzynkę Urzędu Miasta na platformie e-puap. Na stronie Facebookowej OBO pojawiały się także informacje o możliwości składania wniosków papierowych w urnach ustawianych w różnych punktach miasta (→ KAMPANIA INFORMACYJNA I PROMUJĄCA GŁOSOWANIE), ale o urnach nie ma mowy w Zarządzeniu w sprawie przeprowadzenia konsultacji do OBO¹⁹.

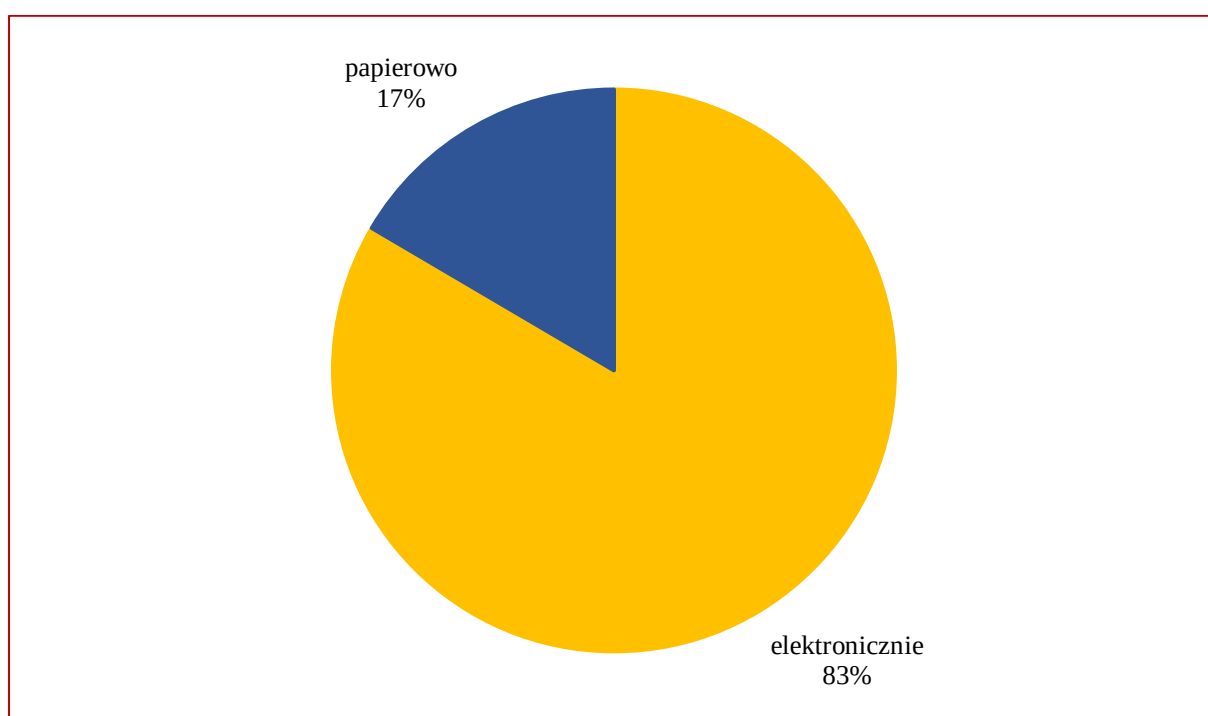
W formie papierowej złożono 17% wniosków (22 wnioski, które zostały złożone osobiście, przesłana tradycyjną pocztą lub wysłane na skrzynkę e-puap), a w formie elektronicznej (za pomocą ESOW) – 83% (111 wniosków). Analiza korelacji nie pozwala

¹⁷ Uchwała (rozdz. 4, par. 13, p. 1) i Zarządzeniem (rozdz. 4, par. 15)

¹⁸ <https://glosujobo.olsztyn.eu/wszystko-o-budzecie/zglaszanie-projektow,33> [dostęp: 12.12.2021].

¹⁹ Zarządzenie Prezydenta Olsztyna nr 115 z 26 kwietnia 2021, par. 15 i 26.

wyciągnąć wniosku, iż istnieje jakiś związek między formą zgłaszania wniosków a ich powodzeniem w weryfikacji, chociaż takie zestawienie jest trudne ze względu na niewielką liczbę wniosków „papierowych”. Można jednak zauważyć, iż żaden z wniosków odrzuconych ze względu na kryteria formalne nie był składany w formie papierowej. Wnioski papierowe były wprowadzane do systemu elektronicznego przez pracowniczkę BPMiDO, która – jak wynika z deklaracji – jeśli zauważyła jakieś braki lub uchybienia formalne pomagała autorom je korygować.

Rysunek 11. Odsetek wniosków złożonych w formie elektronicznej i w formie papierowej.

Podobne działania były podejmowane w przypadku wniosków elektronicznych niespełniających kryteriów formalnych – komunikacja odbywała się tu jednak w pierwszej kolejności poprzez system elektroniczny, a w ostateczności poprzez rozmowy telefoniczne. W przedostatni dzień składania wniosków podjęto próbę kontaktu ze wszystkimi osobami, którzy dodali wniosek do systemu (wniosek miał wówczas status wniosku roboczego), ale go nie złożyli. Niektórzy wnioskodawcy nie odpowiadali na jakiegokolwiek próby kontaktu w celu uzupełniania wniosków. Trzydzieści wniosków trafiło – poprzez system – do poprawy formalnej z odpowiednim komentarzem i instrukcją, co należy wykonać. Wszystkie – oprócz

jednego – zostały w ostateczności zaakceptowane przez Zespół Koordynujący i trafiły do puli wniosków do głosowania. Proporcja negatywnych i pozytywnych opinii Zespołu Opiniującego dla projektów złożonych elektronicznie i dla projektów złożonych w formie tradycyjnej jest podobna (Tabela 9).

sposób złożenia wniosku	status			
	odrzucony formalnie	odrzucony merytorycznie	wybrany do głosowania	Suma końcowa
elektronicznie	9	24	78	111
papierowo	0	4	18	22
Suma końcowa	9	28	96	133

Tabela 9. Sposób składania wniosku a sukces w weryfikacji.

Badani wnioskodawcy w większości zgłaszali wnioski za pomocą ESOW (34 osoby), nieliczni wypełniali formularz i albo składali go osobiście w Kancelarii Ogólnej UMO (3), albo przesyłali listownie na adres Biura Prezydenta Miasta i Dialogu Obywatelskiego UMO (1).

Większość badanych nie miała uwag na temat na temat ESOW, a system był oceniany jako prosty i intuicyjny (32 osoby), jednak pojawiło się kilka głosów krytycznych, wskazujących na „nieintuicyjny wygląd i system” oraz na kłopoty techniczne: brak odpowiedzi z systemu i nieprzyjmowanie wprowadzanych zmian:

„W momencie zgłaszania wniosku system totalnie nie odpowiadał! Zarejestrowałam wniosek, ale potem system nie przyjmował wprowadzanych zmian. Totalna katastrofa! Przez kilka godzin. Nie łądowały się zdjęcia i załączniki”.

W czasie warsztatów jedna osoba mówiła, że w ostatnim dniu – kiedy wnioski w systemie elektronicznym były składane przez większość wnioskodawców – serwer się zawieszał i coś, co miała potrwać kilka minut, trwało kilka godzin. Ponadto nie można było zapisać zmian – po odświeżeniu systemu wszystko trzeba było wpisywać od początku. Pracowniczka BPMiDO, z którą skontaktował się ten wnioskodawca – według jego relacji – „była bardzo empatyczna, ale mówiła, że nic nie może zrobić”.

Wskazywano także na brak przykładowych rozwiązań, które miałyby służyć oszacowaniu kosztów określonych wniosków, ponieważ – jak argumentował wnioskodawca: „osoby składające wnioski niekoniecznie są specjalistami w szacowaniu kosztów inwestycyjnych”.

Jeden z wnioskodawców zauważył, że pola w formularzu papierowym nie są w zupełności kompatybilne z polami we wniosku elektronicznym, a ponieważ wypełniał wniosek roboczo posługując się formularzem papierowym był zaskoczony koniecznością wprowadzenia zmian przy przepisywaniu wniosku do systemu. Dotyczyło to przede wszystkim limitu znaków i konieczności zmiany formatowania informacji.

Również ci wnioskodawcy, którzy zgłaszali wnioski na „tradycyjnym”, papierowym formularzu nie mieli co do niego większych zastrzeżeń i uważali, że jest prosty i przejrzysty. Dla wnioskodawców niekiedy niejasna była konieczność zgłaszania wniosku przez dwóch autorów.

Zdaniem większości (7 na 10) badanych członków Zespołu Opiniującego formularze do zgłaszania projektów dają możliwość przedstawienia wystarczająco pogłębionego opisu projektu i kosztorysu. Wśród uwag zgłoszono:

„[pożądaną] możliwość poznania personaliów wnioskodawcy”.

„wnioskodawca winien być mieszkańcem dzielnicy”.

Na pytanie o ocenę liczby złożonych wniosków, członkowie ZK na równi (po 4 osoby) stwierdzili, że liczba jest wysoka (skala: od bardzo niska do bardzo wysoka) lub że „trudno powiedzieć”. Jedna osoba zauważyła, że wnioski „były bardzo precyzyjne, dobrze skonstruowane, przygotowane, ale też bywały bardzo nieprecyzyjne i słabe”. Zdaniem dwóch osób liczba wniosków była niska. Jedna z nich stwierdziła, że było „za dużo chodników i ulic”. Liczba wniosków odrzuconych z powodów formalnych była – zdaniem członków ZK – niska (5) lub bardzo niska (2). Również liczba wniosków skierowanych do poprawy była niska (4) lub bardzo niska (2).

Rekomendacje:

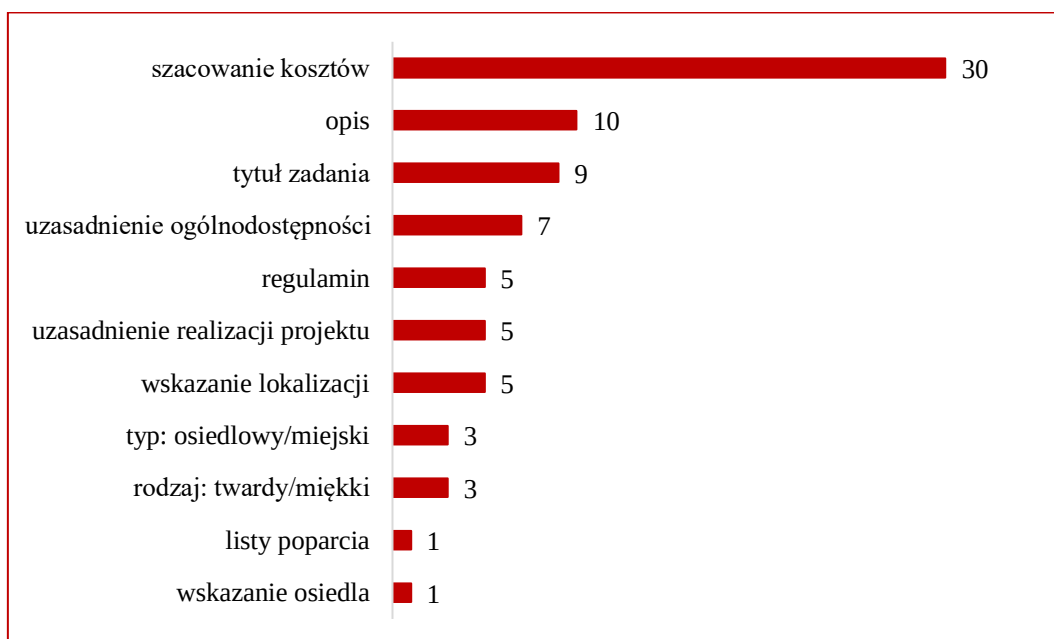
- 17. Zamieścić w Zarządzeniu Prezydenta informację o możliwości składania wniosków w urnach rozmieszczonych w dodatkowych punktach rozmieszczonych w różnych punktach miasta, których lokalizacja jest podawana na bieżąco w czasie składania wniosków (nie tylko w Kancelarii Ogólnej Urzędu Miasta na Pl. Jana Pawła II 1).**

18. **Zadbać – w granicach możliwości – o sprawne działanie systemu w ostatnim dniu (lub w kilku ostatnich dniach) przyjmowania zgłoszeń.**
19. **Ujednolicić pola w formularzy papierowym i elektronicznym. Na formularzu papierowym, który jest często traktowany jako wzór dla wniosku elektronicznego zamieścić informacje o potencjalnych różnicach (np. o limicie znaków w systemie elektronicznym, formacie zdjęć) między formularzem papierowym, a formularzem elektronicznym. Być może warto zwiększyć limit znaków w systemie elektronicznym.**

3.2.5. TRUDNOŚCI ZWIĄZANE ZE SKŁADANIEM WNIOSKÓW

Badani wnioskodawcy pytani o elementy wniosku sprawiające im największą trudność wskazywali, przede wszystkim, na problemy związane z szacowaniem kosztów projektu (Rysunek 12). Problemy stwarzało także przygotowanie opisu tego, co dokładnie ma zostać wykonane, wymyślenie tytułu zadania czy uzasadnienie ogólnodostępności zadania. Jeden z wnioskodawców skarżył się, że w systemie on-line jest zbyt mało miejsca na opis projektu:

„Za mały limit znaków do opisu projektu. Za mało punktów do umieszczenia na mapie i brak ich rozróżniania”.

Rysunek 12. Elementy wniosku sprawiające wg wnioskodawców największą trudność przy składaniu wniosków (wartości wskazują liczbę odpowiedzi).

Wśród zgłaszanych przez wnioskodawców pomysłów na usprawnienie procesu konsultacyjnego było „Udzielenie informacji na temat przykładowych kosztów określonych inwestycji”. Chodziłoby o to, by wnioskodawca składając wniosek wiedział, jakie są koszty określonych elementów zadania, jak te koszty może szacować, gdzie może znaleźć przykładowe kosztorysy.

Analiza powodów, dla których wnioski były najczęściej odrzucane w ocenie merytorycznej, wskazuje, że nieodpowiednio kalkulowany koszt projektu było drugim – po niezgodności projektu z dokumentami planistycznymi, strategiami i standardami obowiązującymi w Gminie Olsztyn – powodem uzyskania oceny negatywnej od członka Zespołu Oceniającego.

Pracowniczka BPMiDO, która dyżurowała w punkcie konsultacyjnym dla wnioskodawców wskazywała, że – jak wynikało z rozmów, które prowadziła w ramach dyżurów konsultacyjnych – problemy sprawiało niekiedy zrozumienie idei ogólnodostępności.

3.2.6. WSPARCIE DLA WNIOSKODAWCÓW

Przed złożeniem wniosku wnioskodawcy mogli konsultować swoje pomysły oraz poprawność wypełnienia formularza ze specjalistami dyżurującymi w komórkach organizacyjnych Urzędu Miasta oraz jednostkach Miasta Olsztyna. Wykaz punktów był dostępny na stronie internetowej²⁰. Pomoc w prawidłowym wypełnianiu wniosków można było uzyskać w BPMiDO, wsparcie merytoryczne w: Wydziale Zdrowia i Polityki Społecznej (na temat zdrowia, polityki senioralnej i polityki społecznej), w Zarządzie Dróg, Zieleni i Transportu i Wydziale Inwestycji Miejskich (na temat infrastruktury miejskiej i zieleni), w Wydziale Kultury i Ochrony Zabytków oraz w Miejskim Ośrodku Kultury (na temat kultury, zabytków i wydarzeń artystycznych). W razie potrzeby wnioskodawcy byli kierowani do innych wydziałów lub jednostek w celu uzyskania niezbędnych informacji.

Pytani o źródła wiedzy na temat składania wniosków do OBO wnioskodawcy najczęściej wskazywali stronę internetową OBO (glosujobo.olsztyn.eu), ale punkty konsultacyjne i kontakty z urzędnikami bądź pracownikami instytucji miejskich również odgrywały ważną rolę w pisaniu wniosków (Rysunek 13).

²⁰ <https://glosujobo.olsztyn.eu/wszystko-o-budziecie/punkty-konsultacyjne>,57 [dostęp: 12.12.2021].

Rysunek 13. Źródła wiedzy na temat składania wniosków do OBO.

Po zakończeniu etapu składania wniosków przeprowadzone zostały wywiady z pracownikami pełniącymi dyżury w punktach konsultacyjnych. Z rozmów wynikało, że do punktów – w czasie składania wniosków – nie zgłaszało się wielu wnioskodawców. Niektórymi punktami wnioskodawcy nie byli w ogóle zainteresowani. Na pytanie o liczbę osób, które przyszły skonsultować jakiś element wniosku do OBO, najczęściej odpowiadano, że były to „dwie do trzech osób” (Miejski Ośrodek Kultury, Wydział Zdrowia i Polityki Społecznej, Wydział Kultury i Ochrony Zabytków). Więcej osób zgłaszało się do pracowników Zarządu Dróg, Zieleni i Transportu – dwoje pracowników ZDZiT wymieniało 5 do 7 osób. Najwięcej osób zgłosiło się do BPMiDO, w którym można było uzyskać najbardziej ogólną pomoc w składaniu wniosków – mowa była o ok. 25 osobach, które kontaktowały się telefonicznie i 10 osobach, które przyszły osobiście. W jednym punkcie konsultacyjnym badacz został – po telefonicznym skontaktowaniu się osobą dyżurującą pod wskazanym numerem telefonu – przekierowany do kierownika Wydziału, który oświadczył, że „nie prowadził tego typu konsultacji”.

Wnioskodawcy – jak deklarowali – potrzebowali najczęściej ogólnej pomocy (wsparcia) przy pisaniu wniosku. Potwierdzała to pracowniczka BPMiDO stwierdzając, że niektórzy potrzebowali wsparcia przez cały etap pisania i zgłaszania wniosków:

„Niektórzy dzwonili tylko z takim hasłem, że ‘mają pomysł i co dalej?’. Czyli potrzebowali takiej kompleksowej pomocy od początku do końca, włącznie z tym, żeby im przekazać informacje: gdzie jest

formularz, jak go wypełnić, papierowo lub elektronicznie. Więc część tej pomocy była taka rzeczywiście od A do Z (...). My pomagaliśmy ludziom w napisaniu wniosków, stworzeniu wniosków, czyli też, żeby te wymogi formalne spełniał, żeby był dobrze wypełniony, żeby byli ci wszyscy wnioskodawcy, osoby popierające”.

Po odpowiedzi na bardziej szczegółowe pytania wnioskodawcy byli kierowani do innych punktów zamieszczonych na liście bądź – jeśli kwestia bądź wątpliwość dotyczyła obszaru nie leżącego w kompetencjach dyżurujących – dostawali dane kontaktowe do konkretnych pracowników określonych wydziałów.

Do punktu konsultacyjnego w BPMiDO wnioskodawcy przychodzili również po to, by skonsultować wniosek pod względem formalnym tuż przed złożeniem go w Urzędzie Miasta lub na platformie internetowej:

„Kilka osób przygotowywało wniosek w wersji roboczej na naszej platformie i zanim oddali go do, to też do mnie dzwonili, żeby jeszcze zerknąć czy na pewno wszystko jest, czy wszystko się zgadza i wtedy dopiero jak ja potwierdziłam, że ‘jest okej’, czy jeszcze coś warto poprawić, wtedy dopiero jakby tak po takim już słowie ostatecznym, oddawali ten wniosek do rozpatrzenia”.

Wnioskodawcy kontaktowali się z punktami konsultacyjnymi w różnych momentach całego okresu składania wniosków – najczęściej pod koniec, ale w niektórych punktach wskazywano także początek lub połowę tego okresu. Nie da się wyciągnąć wniosku, że o punktach konsultacyjnych wnioskodawcy przypominali sobie w „w ostatniej chwili”. Zwykle były to jednorazowe wizyty bądź telefony, ale zdarzały się także osoby konsultujące wniosek lub jego element kilkakrotnie. Niektórzy pracownicy-konsultanci mówili, że konsultacje przyczyniły się do drobnych korekt, niektórzy zauważali, że konsultacje kończyły się zasadniczymi zmianami:

„Zależało z czym wnioskodawca przychodził, czasami chciał doszlifować projekt, a czasami konsultował całość i tu były duże zmiany” [ZDZiT].

Jeśli chodzi o najbardziej efektywną lub preferowaną formę kontaktu, wskazywano wizytę osobistą bądź rozmowę telefoniczną, uzależniając formę od problemu i stopnia zaawansowania wniosku. Wypowiadał się w ten sposób pracownik ZDZiT-u:

„Lepiej jest, kiedy ktoś przychodzi osobiście, zwłaszcza jak nie zna dobrze inwestycji i wtedy łatwiej się zrozumieć, dogadać”.

Pracowniczka BPMiDO zauważyła, że „telefon to jest podstawa” i nawet, jak Urząd otworzył się na interesantów po okresie obostrzeń epidemicznych i *lockdownu*, to ludzie i tak woleli telefonować. Niemniej kontakt osobisty również był ważny i nie brakowało osób, które do Urzędu przychodziły. Zastanawiała się nad rozwiązaniem polegającym na wykorzystaniu elementów prac zdalnej:

„Nie wiem, czy nie byłoby dobrym pomysłem takie na przykład video-czaty, ale też jakby w konkretnych godzinach już wyznaczonych. Nie oczywiście przez cały dzień pracy, bo to nie byłoby możliwe, ale właśnie takie video-czat, żeby jednak ta osoba mogła porozmawiać, nie musiała tu przychodzić, ale też, żeby był ten kontakt bardziej bezpośredni, wzrokowy, bardziej niż tylko przez telefon.

Podkreślała także, że dobrym rozwiązaniem – w czasach „przed pandemią” – były mini-konsultacje prowadzone przez pracowników urzędu na osiedlach. I chociaż taki pomysł był – do pewnego stopnia – rozważany, ostatecznie z powodów epidemicznych nie został zrealizowany. Jak mówiła:

My po prostu umawialiśmy się z np. radą osiedla na takie dyżury po godzinie i wtedy też mieszkańcy... jakby my byliśmy u nich, oni mogli sobie tam podejść do siedziby czy to gdzieś w plenerze, jeśli była ładna pogoda, więc takie punkty też były fajne.

Mniej więcej połowa wnioskodawców, którzy wzięli udział w badaniach deklarowała, że kontaktowała się z ekspertami dyżurującymi w punktach konsultacyjnych i większość spośród nich uzyskała niezbędną pomoc (Rysunek 14).

Pytani o uwagi dotyczące pracy punktów konsultacyjnych wnioskodawcy odpowiadali jednych komplementując, innych – ganiąc:

„[Przydałby się] kanał online np. w mediach społecznościowych”.

„Wspaniała Pani KZ, która ‘uśmiechała się’ przez telefon, gotowa pomóc w każdej kwestii związanej z wnioskiem. Rzetelna, profesjonalna, a przy tym z pełną życzliwością i zaangażowaniem podchodząca do interesanta. Bardzo dobrze wspominam ten kontakt”.

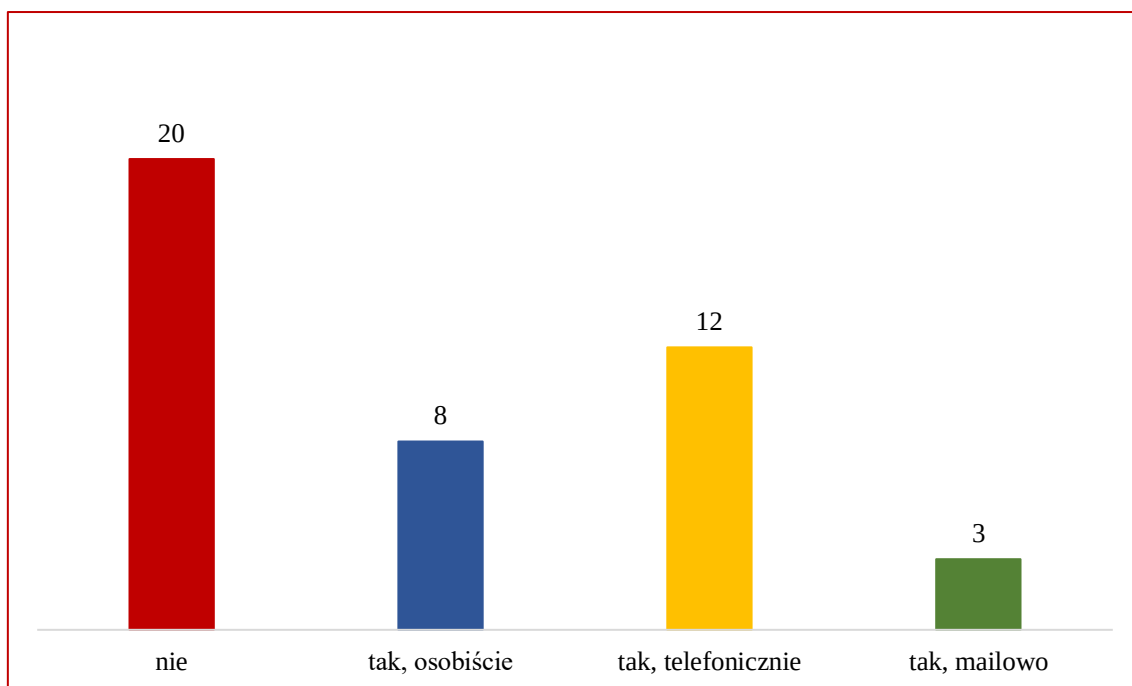
„Nie mam żadnych uwag. Pracujące tam Panie urzędniczki bardzo dobrze wykonują swoją pracę”.

„Nie będzie takiej potrzeby, jak na stronie OBO będzie szeroka informacja”.

„Widać, że nie mają kompetencji, aby pełnić te stanowiska, nie mają podstawowej wiedzy na temat funkcjonowania budżetu obywatelskiego. Wydaje im się, że mogą zapychać dobre idee dziadowskimi pomysłami rodem z PRL, do tego nie potrafią przyjmować uwag na temat swej niewiedzy i nie znają podstaw prawnych działania w obszarze budżetu miasta. To kpina z mieszkańców i wstyd dla miasta”.

„Słyszałam, że kiepsko”.

„Dużo uwag, na poziomie uzyskania numerów działek. Na prośbę o podanie konkretnej strony [z odpowiednimi informacjami] odpowiedź: ‘niech Pan szuka olsztyn.gov.pl’ (...). Albo: ‘[pobierz] zdjęcia z Google i sobie narysuj’”.

Rysunek 14. Kontakty wnioskodawców z punktami konsultacyjnymi.

Na ogólne pytanie o informacje dostępne na stronie internetowej wnioskodawcy odpowiadali, że można znaleźć wszystko, co jest niezbędne do złożenia wniosku. Najślabszym punktem okazała się możliwość (lub łatwość) odnalezienia materiałów archiwalnych z wcześniejszych edycji OBO. Dopytywani o szczegóły lub dodatkowe informacje, wskazówki, wzory lub porady, które by ułatwiły zadanie odpowiadali:

„Baza kontaktowa do konsultacji w sprawie opracowywania możliwości technicznych, formalnych, budżetu (np. architekt krajobrazu, budowa latarni, remont chodnika i inne najczęściej uwzględniane koszty w projektach). [Takie] FAQ [*Frequently Asked Questions*, Często zadawane pytania – RS]”.

„Informacji o [tym]:

- jaka część wniosku będzie publicznie opublikowana po wyborze do głosowania?
- kosztorysów standardowych prac, np. ile kosztuje metr bieżący położenia chodnika (przygotowanie podłoża, płyta, krawężniki, robocizna), projekt zieleni na danym obszarze

- kontakt do osób, które odpowiedzą w miarę szybko („od ręki” lub najpóźniej „jutro”) „na takie zapytania, a nie za 2 tygodnie...”.

„Kreator plakatu promującego własny wniosek”.

„Łatwiejszy dostęp do dokumentów planistycznych, przekierowanie (link) do geoportalu, w miarę aktualny ‘cennik projektów’, bo obecny nie jest zaktualizowany od kilku lat”.

„Na pewno usprawnienie strony internetowej tak, aby każdy mieszkaniec – nawet w podeszłym wieku – nie zagubił się w tych oparach absurdu i bezsensownego galimatiasu. Strona ma nieintuicyjny wygląd, jest zrobiona niechlujnie i po macoszemu, ‘na odwal’”.

„Planów miasta i ograniczeń względem możliwości zgłaszania wniosków miejskich, w szczególności tych, które mogą kolidować z planami przestrzennymi miasta”.

„Potrzeba bezpośredniego kontaktu z urzędnikami”.

„Przykładowy wniosek”.

„Tak, powinny być podane przykładowe koszty podstawowych inwestycji (np. koszt położenia kostki brukowej, wybudowania parkingu, placu zabaw, ścieżki rowerowej). Koszty takie przedstawione są na stronach innych miast, z czego korzystano przy składaniu wniosku do OBO. Dobrze, żeby takie przykładowe koszty umieszczono na stronie OBO, co zdecydowanie ułatwi złożenie wniosku”.

„Tak. Wzór kalkulacji dla projektów różnego typu. Dokładniejsze wymagania do opisu projektu – wykluczy to nieporozumienia z realizującymi projekt urzędnikami”.

Mówiąc krótko, to czego potrzebują wnioskodawcy to „dostęp”. Po pierwsze, ułatwiony dostęp do ludzi (konsultantów, ekspertów), którzy będą mogli udzielić – najlepiej szybkiej – odpowiedzi, po drugie, dostęp do materiałów, przykładowych kosztorysów, cenników, dokumentacji planistycznej, etc.

Rekomendacje:

- 20. Wskazywać konkretne osoby (imię i nazwisko), które pełnią dyżury w punktach konsultacyjnych.**
- 21. Uwzględnić w konsultacjach wolontariacką pomoc bardziej doświadczonych wnioskodawców, którzy byliby gotowi podzielić się swoimi doświadczeniami i *know-how*.**
- 22. Powrócić do pomysłu konsultacji osiedlowych, w czasie których pracownik BPMiDO lub lokalny lider społeczny (mentor) udzielali najbardziej ogólnych**

- wskazówek na temat przygotowania wniosku. Być może warto rozważyć konsultacje zdalne lub hybrydowe.
23. Stworzyć zakładkę z *Frequently Asked Questions* (najczęściej zadawanymi pytaniami), regularnie aktualizowaną. Istnieje zakładka „Budżet krok po kroku”, ale chodziłoby o wyższy poziom szczegółowości.
 24. Wskazać, które z informacji zawartych w formularzu będą widoczne publicznie (jeśli nie wszystkie), a które wyłącznie dla członków Zespołu Koordynującego i Zespołu Opiniującego.
 25. Zamieścić na stronie internetowej wzór kalkulacji kosztów dla projektów różnego typu.

3.3. WERYFIKACJA PROJEKTÓW

3.3.1. PRZEPŁYW INFORMACJI WEWNĄTRZ URZĘDU

Za przepływ dokumentów związanych z OBO wewnątrz Urzędu Miasta odpowiada BPMiDO. Członkowie Zespołu Opiniującego zwrócili uwagę na opóźnienie w przesłaniu wniosków do oceny merytorycznej. Jak mówił jeden z członków ZO:

„Ktoś z ‘oceny formalnej’ poszedł na urlop i było opóźnienie, to kolejna osoba z ‘oceny merytorycznej’ już miała problem, aby pójść na urlop i spokojnie, bez stresu i presji zdążyć z oceną przed lub po swoim urlopie”.

3.3.2. KONTAKT URZĘDNIKÓW WERYFIKUJĄCYCH PROJEKTY Z WNIOSKODAWCAMI

Spośród wnioskodawców biorących udział w badaniach dziewięć osób przyznało, że kontaktowano się z nimi na etapie oceny formalnej. Na pytania o uwagi dotyczące tego kontaktu odpowiadano:

„Wszystko w porządku, kontakt mailem”.

„Pani KZ na każdym szczepku pracy nad projektem była zawsze pomocna, otwarta i serdeczna. Bez jej życzliwych wskazówek dawno straciłabym motywację do tworzenia wniosku. Tacy pracownicy odczarowują negatywny wizerunek urzędnika. Brawo”

„Zazwyczaj informacje te dostawałem drogą mailową. Oczywiście wszystkie wiadomości przeczytałem na czas, ale z tyłu głowy czułem obawę, że ominę wiadomość na przykład o tym, że trzeba poprawić treść projektu. Informacje w takich sprawach drogą telefoniczną byłyby sporym udogodnieniem”.

Za podstawowe narzędzie służące do utrzymywania kontaktu między wnioskodawcami a pracownikami UM oraz ZK i ZO należy uznać platformę do elektronicznej obsługi wniosków, przez którą wnioskodawcy składali swoje projekty. Dostęp do systemu mieli członkowie ZK i członkowie ZO. Ci ostatni zamieszczali w niej swoje oceny i komentarze. W systemie pojawiały się na poszczególnych etapach konsultacji odpowiednie informacje, np. o tym, należy wniosek uzupełnić, aby mógł przejść weryfikację formalną. Członkowie ZO pisali w systemie swoje uwagi do wniosków, poprzez system można było także składać odwołania.

Większość członków ZK dobrze (4 osoby) lub bardzo dobrze (4) oceniła działanie elektronicznego systemu obsługi wniosków. Również większość oceniła w taki sposób szkolenia dotyczące ESOW. Nie zgłaszano jednak uwag dotyczących działania Systemu. ESOW dawał możliwość sprawnego kontaktowania się członków ZK z wnioskodawcami – jeśli zaszła taka konieczność. Możliwość kontaktowania się przez ESOW członkowie ZK ocenili dobrze (7 osób) lub bardzo dobrze (2). Jedna oceniła tę możliwość nisko. Również możliwość kontaktowania się wnioskodawców z ZK członkowie Zespołu ocenili w większości pozytywnie (dobrze – 6, bardzo dobrze – 1). Jedna osoba oceniła źle, a dwie uznały, że „trudno powiedzieć”.

Członkowie ZO również w większości byli zadowoleni z działania systemu elektronicznego pod kątem możliwości wymiany informacji z wnioskodawcami. Większość (6 na 10 osób) stwierdziła, że ten sposób wymiany informacji działa sprawnie („zdecydowanie” lub „raczej”, chociaż 4 osoby wybrały odpowiedź „trudno powiedzieć”). Ogólna ocena systemu wśród członków ZO jest dobra (8 na 10).

Mimo wszystko, zdarzały się przypadki, gdy coś nie zadziało. Na przykład jeden z wnioskodawców zwracał uwagę, że jego wniosek został odrzucony z powodów formalnych z powodu braku załączników z niezbędnymi zgodami dotyczącymi użytkowania pewnych przestrzeni. Podkreślał, że nie uzupełnił braków na czas, ponieważ nie otrzymał drogą mailową powiadomienia o tym, że jego wniosek zmienił status na „do poprawy”.

Jedna z wnioskodawczyń, gdy miała problemy z przesłaniem wniosku przez system elektroniczny (zawieszał się) próbowała skontaktować się z kimś z BPMiDO, ale udało się to zrobić ostatecznie przez Messengera.

3.3.3. DZIAŁANIE URZĘDNIKÓW WERYFIKUJĄCYCH PROJEKTY ZGODNIE Z REGULAMINEM

Weryfikacji wniosków dokonywał Zespół Koordynujący (pod względem formalnym) i Zespół Opiniujący (pod względem merytorycznym). Wnioski były też sprawdzane (ale nie weryfikowane formalnie lub merytorycznie) przez pracowniczki BPMiDO, które odpowiadały za obsługę techniczną i organizacyjną prac ZK. Sprawdzanie poprzedzające weryfikację formalną polegało na dopilnowaniu by, np. wszystkie wnioski „robocze” zostały w odpowiednim czasie zatwierdzone i „złożone” w systemie. Wstępne weryfikacja dokonywana była na etapie wprowadzania wniosków składanych w formie papierowej do systemu elektronicznego – jak zostało to już zaznaczone, przepisywanie wniosków do systemu polegało też na sprawdzaniu, czy zostały uzupełnione wszystkie pola w formularzu i czy dołączono wszystkie niezbędne załączniki. Jak zostało to już zauważone wcześniej, żaden z projektów składanych w formie papierowej nie został odrzucony z powodów formalnych. W przypadku wniosków składanych elektronicznie to system wymuszał uzupełnienie odpowiednich pól. Członkowie Zespołu Koordynującego dokonywali oceny formalnej zgłaszanych wniosków w trakcie kilku posiedzeń, które odbywały się od 8 czerwca do 13 lipca 2021.

Ocenie formalnej podlegały – zgodnie z Regulaminem pracy ZK²¹ – następujące elementy:

- złożenie projektu w terminie określonym w zarządzeniu Prezydenta,
- zakres projektu wpisujący się w zadania gminy (zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym),
- złożenie projektu zgodnie ze wzorem formularza, który ustala Prezydent,
- dołączenie do wniosku listy poparcia projektu miejskiego lub osiedlowego z wymaganą liczbą podpisów mieszkańców Olsztyna,
- prawidłowe wypełnienie wszystkich pól formularza wniosku,
- ocena ogólnodostępności zgłaszanego projektu,
- ocena określenia zasięgu oddziaływania projektu – miejski/osiedlowy,

²¹ Regulamin pracy Zespołu Koordynującego IX edycję Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego (Załącznik nr 1 do Zarządzenia Prezydenta Olsztyna nr 124 z dnia 30 kwietnia 2021 r. w sprawie powołania Zespołu Koordynującego IX edycję Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego 2021/2022),

— ocena określenia miękkiego/twardy projekt.

Podczas posiedzeń członkowie ZK podejmowali decyzję o tym, czy dany projekt spełnia warunki formalne. Posiedzenia odbywały się w trybie stacjonarnym w sali w Ratuszu. Każdy wniosek był przedstawiany przez pracowniczkę BPMiDO. Przewodniczący lub Wiceprzewodniczący ZK zgłaszał uwagi bądź informował, że nie ma uwag i pytał o uwagi pozostałych członków ZK. Jeśli były uwagi, to decydowano, o dalszych losach projektu – był odrzucany albo przekazywane autorom do uzupełnienia. Na przykład na posiedzeniu 15 czerwca, kiedy oceniano pod względem formalnym wnioski, które napłynęły od wnioskodawców (mimo, że trwał jeszcze etap przyjmowania wniosków), przyjęto 14 wniosków, odrzucono 1, a 5 zostało odesłanych do uzupełnienia²².

Podczas warsztatów z mieszkańcami zgłoszono pomysł wprowadzenia jeszcze jednego kryterium oceny formalnej. Bazuje ono na podziale projektów na projekty nietrwałe i trwałe. Projekty nietrwałe to projekty jednoroczne, a projekty trwałe – wieloletnie. Z grubsza podział ten pokrywał się z podziałem na projekty twarde i miękkie. Projekty trwałe, które generują niestandardowe koszty związane z utrzymaniem nie powinny być realizowane z puli budżetu obywatelskiego, ponieważ ich koszt nie zamyka się w jednym roku. Jako przykład podano porównanie chodnika i łąki kwietnej. Mieszkaniec argumentował, że budowa chodnika nie wiąże się z późniejszymi niestandardowymi kosztami, o ile chodnik nie zostanie zniszczony. Z kolei łąka kwietna wymaga dodatkowych nakładów związanych, na przykład, z dosiewaniem w kolejnych latach.

Członkowie Zespołu Opiniującego pracowali posługując się systemem obsługi wniosków – po otrzymaniu wniosku dokonywali oceny zgodnie ze swoimi kompetencjami wstawiając ocenę pozytywną („zaakceptowano”) lub negatywną („odrzucono”). Jeśli członek ZO uznawał, że weryfikacja wniosku nie leży w polu jego kompetencji wybierał opcję „nie dotyczy”.

Wnioskodawcy pytani o uwagi dotyczące zasad wyboru projektów do głosowania sugerowali, że wnioski nie są równo traktowane:

„Nierówne traktowanie projektów mieszkańców w porównaniu do projektów Urzędu Miasta i jednostek mu podległych. Np. kwestia czasu realizacji projektu”.

²² Zob. Protokół z posiedzenia Zespołu Koordynującego z dnia 15 czerwca 2021 roku, https://obo.olsztyn.eu/fileadmin/obo/OBO_2021/Protokoly/210615-zk-1.pdf, dostęp 13.12.2021.

Stwierdzali, że nie znają procedur, na podstawie których dokonuje się wyboru projektów do głosowania:

„Nie znam procedur na podstawie których zespół ocenia projekt”.

„Nie jest jasne, kto ocenia projekty”.

Jeden z wnioskodawców mówił, że jego zdaniem „błędem jest to, że jeden głos przeciw jest powodem odrzucenia projektu”. Wypowiedź taka (i podobne) mogą potwierdzać tezę, że OBO jest postrzegane przez mieszkańców w kategoriach rywalizacji, konkurencji bądź plebiscytu, o wynikach którego decyduje seria głosowań. W tym oglądzie głosowanie mieszkańców jest poprzedzone głosowaniem przeprowadzanym wśród członków Zespołu Opiniującego.

Wypowiedzi niektórych wnioskodawców wskazują na istnienie podziału: mieszkańcy – urzędnicy:

„Uważam, że organizator czasem nagina zasady by plebiscytem OBO realizować zadania własne zamiast realizować oczekiwania społeczne, nawet te nie do końca praktyczne”.

„Wydaje się, że niektóre projekty realizują zadania, które zdecydowanie powinno realizować miasto. W szczególności to, co dotyczy inwestycji drogowych (chodniki, oświetlanie przejść dla pieszych...)”.

„W przypadku kilkudziesięciu projektów odrzuconych w OBO 2022 odczuwa się wrażenie, że w Miasto pragnęłoby centralizmu, pomimo tendencji współzarządzania przez mieszkańców”.

„Tak. Autor projektu, założmy, fryzjer, kosmetyczka, stomatolog, chcą ławkę i drzewko przed swoją firmą, muszą dokładnie wskazać lokalizację. I tu jest problem, bo muszą stawić się do urzędu (który wydział, w które drzwi zapukać) by uzgodnić miejsce które odpowiada przepisom (kable rury w ziemi, odległości). Tego zespół ekspertów wymaga, [ale] to jest ich zawód i na co dzień [to oni] pracują przy tym biorąc wypłatę z podatków fryzjera, kosmetyczki i stomatologa. Brakuje mi ze strony Zespołu Merytorycznego podejścia takiego: ‘fajny pomysł, ciekawe oczekiwanie, są problemy techniczne, ale na etapie uzgodnień po wygranym głosowaniu się zrobi’. Jest inaczej: projekty są odrzucane często z powodu przepisów budowlanych, urbanistycznych i przepisów, uzgodnień, które powstały 5, 10, 20 lub 40 temu”.

W ostatniej wypowiedzi słychać wołanie o otwartość, elastyczność i zaangażowanie urzędników i ekspertów. Analiza tego i podobnych głosów pokazują, że w wyobrażeniu części mieszkańców urzędnicy są – do pewnego stopnia – odpowiedzialni za gaszenie entuzjazmu

olsztynian, podczas gdy właśnie od nich oczekiwałoby się entuzjazmu w kwestiach związanych z OBO.

3.3.4. LICZBA ODRZUCONYCH PROJEKTÓW I PRZYCZYNY ODRZUCENIA

Spośród zgłoszonych 133 wniosków weryfikacji formalnej nie przeszło 9 wniosków (7%), a spośród 124, które trafiły do oceny merytorycznej odrzucono 28 wniosków (23%). Na listę projektów oddanych do głosowania wpisano 96 wniosków (72% zgłoszonych do końca czerwca i 77% spośród tych, które przeszły ocenę formalną), z czego 23 wnioski trafiły na tę listę po pozytywnym rozpatrzeniu odwołania.

Pytani o najczęstsze powody, dla których wnioski są odrzucane z powodów formalnych, członkowie ZK najczęściej wskazywali brak listy poparcia (bądź brak odpowiedniej liczby podpisów na liście) (8 wskazań) i brak spełnionego wymogu ogólnodostępności projektu (7 wskazań).

Kwestia ogólnodostępności wzbudzała – zdaniem badanych członków ZK – najwięcej wątpliwości, jeśli chodzi o formalne zatwierdzanie wniosków.

Kryteria oceny formalnej dla badanych wnioskodawców są jasne i zrozumiałe (raczej zrozumiałe lub zdecydowanie zrozumiałe). Z uwag wnioskodawców na temat pracy Zespołu Koordynującego warto wymienić następującą uwagę:

„weryfikatorzy winni weryfikować projekty ze stanem faktycznym w miejscu, a nie tylko zza biurka. Dwukrotnie pozytywnie reklamowałem odrzucenie wniosku właśnie z przyczyny nierozpoznania sprawy przez weryfikatorów”.

Zespół Koordynujący dokonujący oceny formalnej wniosków odrzucił 9 projektów, z czego 5 wniosków było wnioskami miejskimi a 4 – osiedlowymi, 1 był projektem miękkim, pozostałe – twardymi. 3 wnioski dotyczyły tej samej sprawy (modernizacja chodnika i strefy postojowej). Powody odrzucenia były następujące:

- brak listy poparcia mieszkańców lub brak wystarczającej liczby podpisów pod listami (kryterium związane z dostarczeniem listy nie zostało spełnione w przypadku 5 wniosków)
- projekt nie wpisywał się w zadania gminy (2 wnioski)
- brak regulaminy w przypadku obiektów i miejsc o wyznaczonym sposobie działania (2 wnioski)

- brak zgody administratora terenu (1 wniosek)
- niespełnienie warunku ogólnodostępności (1 wniosek)

Ponadto jeden wniosek został wycofany przez autorów projektu.

O odrzuceniu prawie wszystkich wniosków decydowało pojedyncze kryterium, tylko w przypadku jednego wniosku były to cztery kryteria.

Liczba wniosków odrzuconych z powodów formalnych byłaby wyższa, jednak ośmioro wnioskodawców składało odwołania od decyzji ZK do Prezydenta²³ i odwołania te zostały rozpatrzone pozytywnie. Wnioski te zostały początkowo ocenione negatywnie, ponieważ:

- wnioskodawca nie wskazał drugiego autora projektu. W takiej sytuacji w odwołaniu wskazywano drugiego wnioskodawcę.
- brakowało odręcnego podpisu na liście poparcia. W tej sytuacji uzupełniano podpis.
- nie dołączono zgód podmiotów bądź administratorów obiektów lub podmiotów, które zadanie miały realizować lub na terenie, którego zadanie miało być realizowane. W jednym przypadku w odwołaniu przesłano w odwołaniu wymagane zgody. W drugim przypadku, o dołączenie zgody proszono najpierw w trybie koniecznego poprawienia wniosku, a wobec braku odpowiedzi w wyznaczonym terminie ZK odrzucił wniosek. Wnioskodawca zasygnalizował wówczas problem z komunikacją i brak wiadomości mailowej o konieczności uzupełnienia wniosku.
- zauważono, że projekt nie wpisuje się w zadania gminy. W komentarzu do odrzuconego wniosku napisano: „Do zadań gminy nie należy usuwanie/ demontaż niezbędnej dla potrzeb mieszkańców infrastruktury drogowej i transportu zbiorowego”. Wnioskodawczyni, której chodziło o uporządkowanie określonego terenu w odwołaniu wyjaśniła, że wniosek nie przewidywał „usunięcia niezbędnej infrastruktury, a jedynie ewentualny demontaż zbędnej infrastruktury”.
- drugi wnioskodawca nie był mieszkańcem gminy Olsztyn. W uzasadnieniu odrzucenia wniosku zauważono, iż Wnioskodawca projektu zgłaszanego do Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego ma obowiązek wskazać drugą osobę do kontaktu na formularzu wniosku, w celu prawidłowego procedowania wniosku, a we wzorze formularza wprowadzony jest wymóg, aby każdy z wnioskodawców

²³ Uchwała, rozdz. 5, par. 15.

potwierdził, że jest mieszkanką/mieszkańcem Olsztyna. Główny wnioskodawca w odwołaniu zauważył, iż Zarządzenie Prezydenta w sprawie przeprowadzenia IX edycji OBO nie wskazuje „precyzyjnie”, że drugi wnioskodawca musi być mieszkańcem Olsztyna. Formularz zgłoszeniowy miejski jest skonstruowany w taki sposób, że, o ile w przypadku osoby wpisanej w pierwszym wierszu nie ma wątpliwości, że musi być mieszkańcem/mieszkanką Olsztyna, o tyle w przypadku osoby wpisanej w drugim wierszu można mieć wątpliwość, czy taki wymóg występuje (Rysunek 15). W tym sensie formularz osiedlowy jest jeszcze bardziej „otwarty” na takie interpretacje (Rysunek 16).

Oprócz tego 11 wniosków skierowano do poprawy formalnej. Po wprowadzeniu poprawek lub uzupełnień wnioski zostały zaakceptowane pod względem formalnym i trafiły do oceny merytorycznej. Powodem były najczęściej problemy z listą poparcia (nieczytelne podpisy, brak listy, wnioskodawcy wpisani na listę poparcia) (5 wniosków), brak danych drugiego wnioskodawcy (4), poprawa lub uzupełnienie regulaminów obiektów (2), poprawa lub uzupełnienie kosztorysu (2). Dwa wnioski odesłano do uzupełnienia z powodów formalnych, ale nie zostały uzupełnione i ostatecznie je odrzucono.

6. Kontakt do Wnioskodawców		
UWAGA: Podanie wszystkich poniższych danych jest konieczne do rozpatrzenia wniosku.		
		Oświadczam, że jestem mieszkanką/mieszkańcem Olsztyna (podpis)** <i>**W przypadku osoby niepełnoletniej należy podpisać zgodę wyrażoną przez rodzica lub opiekuna prawnego</i>
		**Podpis rodzica lub opiekuna prawnego

Rysunek 15. Punkt służący do wpisywania danych wnioskodawców w formularzu miejskim.

6. Kontakt do Wnioskodawców

UWAGA: Podanie wszystkich poniższych danych jest konieczne do rozpatrzenia wniosku.

Rysunek 16. Punkt służący do wpisywania danych wnioskodawców w formularzu osiedlowym.

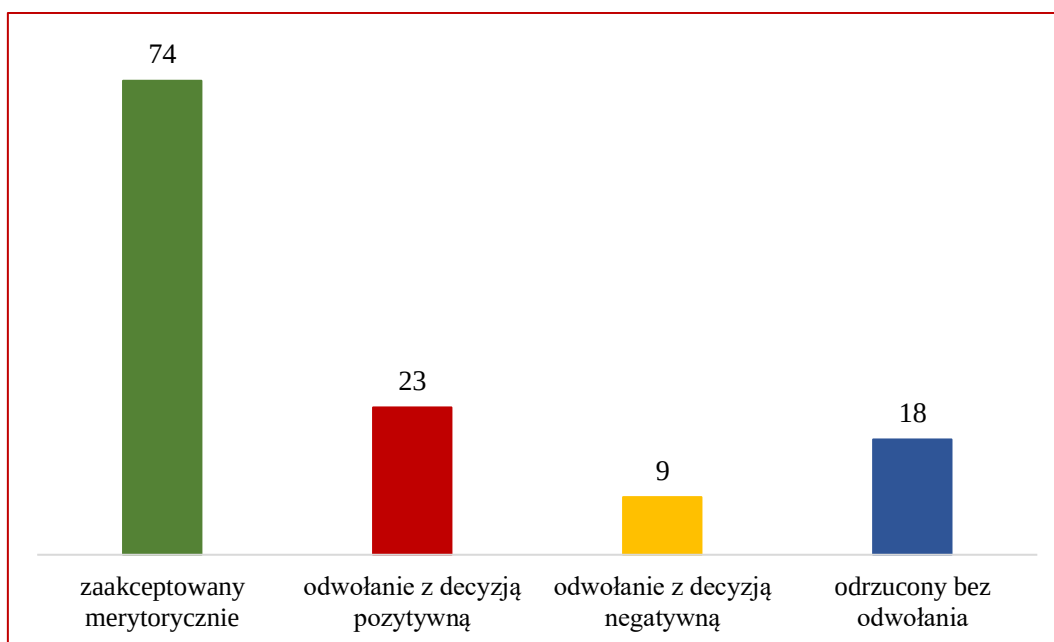
Z powodów merytorycznych – po ocenach dokonanych przez członków Zespołu Opiniującego – odrzucono 28 wniosków. Członkowie ZO dokonywali oceny eksperckiej wniosków nie na posiedzeniach, ale wprowadzając swoje oceny w elektronicznym systemie obsługi wniosków przez stronę www.glosujobo.olsztyn.eu.

Wnioski na tym etapie były odrzucane, ponieważ projekty:

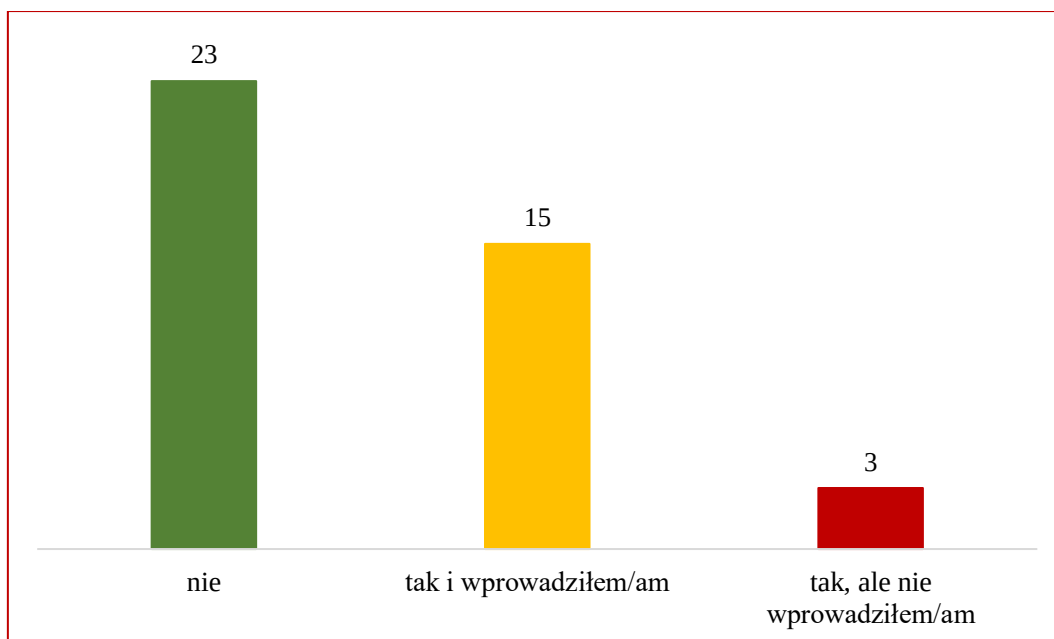
- nie były zgodne z dokumentami planistycznymi, strategiami i standardami obowiązującymi w Gminie Olsztyn. Kryterium zgodności nie spełniło 14 wniosków.
- miały nieadekwatne koszty (8 wniosków),
- nie mogły być zrealizowane w ciągu jednego roku (6 wniosków),
- nie wpisywały się w katalog zadań gminy określonych ustawą o samorządzie gminnym (5 wniosków),
- miały nieodpowiednią lokalizację (5 wniosków),
- naruszały zasady współżycia społecznego (2 wnioski),
- pokrywały się z już realizowanymi lub planowanymi do realizacji projektami (3 wnioski),
- nie spełniały warunków celowości i gospodarności (2 wnioski),
- nie spełniały warunku ogólnodostępności (1 wniosek),
- kolidowały z innymi projektami złożonymi w tej samej procedurze (1 wniosek).

3.3.5. RODZAJ WPROWADZANYCH W PROJEKTACH ZMIAN

Autorzy wniosków, które zostały zweryfikowane negatywnie przez Zespół Opiniujący mogli składać – w ciągu siedmiu dni – odwołanie do Prezydenta. Większość wnioskodawców (64% spośród odrzuconych projektów) składało odwołania i większość z tych odwołań zostało rozpatrzonych pozytywnie (Rysunek 17). Poza nielicznymi wyjątkami oznaczało to wprowadzenie zmian do projektu. Najczęściej zmiana ta dotyczyła **kosztorysów**, które – szczególnie w przypadku projektów twardych – były zaniżone lub **zmiany zakresu** wykonywanych działań, tak by były one dostosowane do kosztów bądź by mogły być zrealizowane w ciągu jednego roku (do końca grudnia 2022). Niekiedy proponowano **podzielenie prac na etapy** lub kontynuowanie prac rozpoczętych wcześniej (również realizowanych w ramach wcześniejszych edycji OBO). W kilku przypadkach projekty **podlegały głębszym negocjacjom**: w ocenie merytorycznej zwrócono uwagę, iż elementy małej architektury powinny nawiązywać do tradycji warmińskiej albo wskazywano sposób zaplanowania nasadzeń zieleni. W kilku przypadkach ustalono, że należy **zrezygnować** z niektórych elementów projektu. Powodem był np. fakt, że elementy te mogą być zbyt drogie w eksploatacji (np. tablica z radarem służąca do informowania o prędkości samochodu). W dwóch przypadkach w decyzji dotyczącej odwołania Prezydent sugerował **zmianę tytułu**, w jednym – wskazał konkretne **lokalizacje**, w których projekt może być realizowany.

Rysunek 17. Decyzje dotyczące projektów, które przeszły do fazy oceny merytorycznej.

Rysunek 18. Odpowiedź na pytanie: Czy Zespół Opiniujący sugerował wprowadzenie jakichś zmian w Pana/Pani wniosku?

Po wprowadzeniu zmian wnioski były kierowane do Zespołu Koordynującego, który wpisywał je na listę projektów do głosowania.

Kilkunastu wnioskodawców biorących udział w badaniach przyznało, że Zespół Opiniujący sugerował wprowadzenie jakichś zmian w ich projektach (Rysunek 18). Większość z nich uważała, że zmiany były drobne i nie wpłynęły znacząco na ich koncepcję projektu.

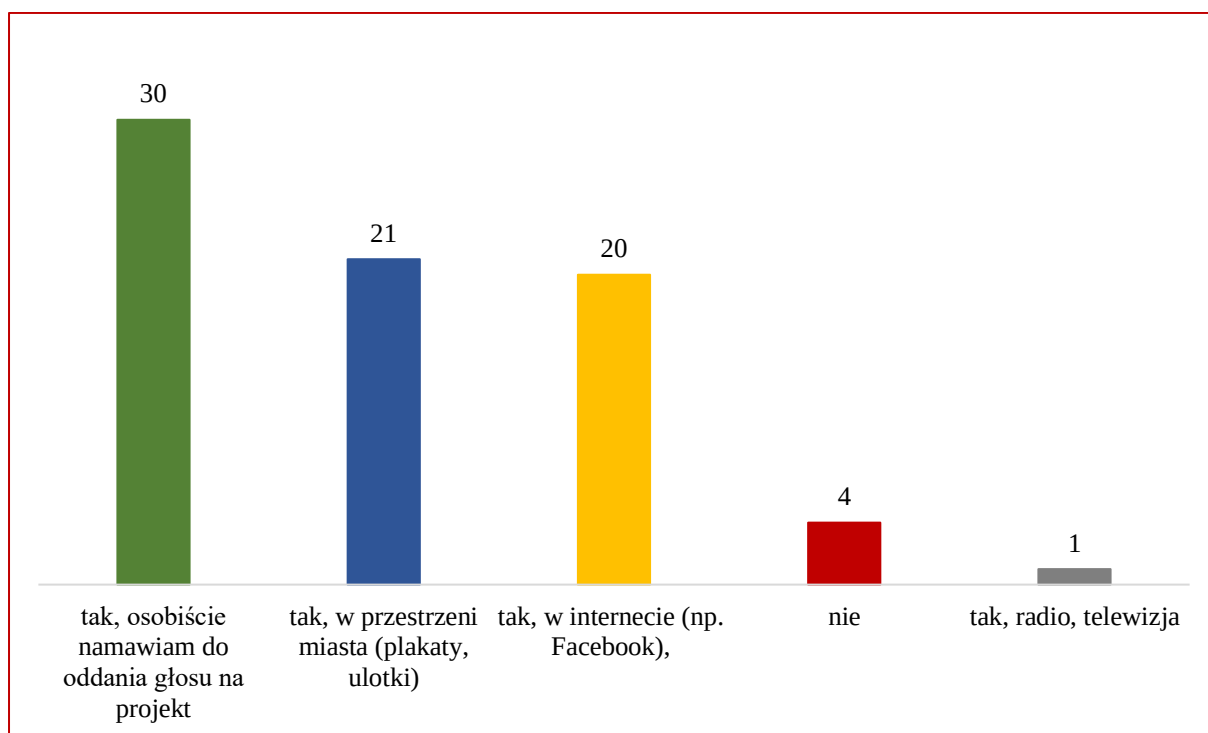
Rekomendacje:

26. **Zmiany wprowadzane we wnioskach powinny być uzgadniane z wnioskodawcami w taki sposób, by wnioskodawcy mogli się wypowiedzieć na ich temat, na przykład dodając swój komentarz w elektronicznym systemie obsługi wniosków. Może to wpływać pozytywnie na odbiór zmian, ale przede wszystkim upodmiotowić wnioskodawców, którzy nie chcą być sprowadzani wyłącznie do roli pomysłodawców.**

3.4. PROMOCJA PROJEKTÓW PODDANYCH POD GŁOSOWANIE

Według harmonogramu przyjętego w zarządzeniu z 26 kwietnia 2021²⁴ promocja projektów wybranych do głosowania miała się odbywać od 1 do 15 września, później ten termin – w związku z trybem odwoławczym – został przesunięty na okres od 10 do 19 września 2021 roku²⁵. W tym czasie autorzy projektów mogli prowadzić akcje zachęcające do głosowania na ich projekty.

Wnioskodawcy biorący udział w ankiecie ewaluacyjnej deklarowali, że prowadzili tego typu kampanię. Najczęściej wskazywaną formą było osobiste propagowanie informacji i namawianie do głosowania. Przestrzeń miasta i przestrzeń internetu (przede wszystkim Facebooka, ale też Instagrama) wskazało mniej więcej tyle samo osób (Rysunek 19). Warto nadmienić, że ESOW dawał możliwość wygenerowania prostego plakatu, z którego to rozwiązania wnioskodawcy nierzadko korzystali.

Rysunek 19. Prowadzenie akcji promocyjnej przez wnioskodawców.

²⁴ Załącznik nr 2 do Zarządzenia Prezydenta Olsztyna z 26 kwietnia 2021 r.

²⁵ Zarządzenie nr 309 Prezydenta Olsztyna z dnia 31 sierpnia 2021 roku w sprawie zmiany zarządzenia w sprawie przeprowadzenia IX edycji Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego.

Pytani o możliwości promowania projektów wnioskodawcy wskazywali m.in. na nierówności oraz wspieranie wybranych projektów przez radnych, rady osiedla czy spółdzielnie mieszkaniowe:

„Możliwości promowania wniosków są takie, jakie ktoś ma fundusze i czas. My robimy to społecznie i charytatywnie, pracując zawodowo i mając rodziny. Uważam, natomiast że to nie fair, że jacyś radni promują wybrane wnioski. Jak już, to każdy radny z dzielnicy, powinien mówić o wszystkich wnioskach ze swojego terenu”.

„Rady Osiedla czy duże Spółdzielnie Mieszkaniowe promują zazwyczaj jeden projekt, pomijając lub zniechęcając do głosowania”.

Powyższe opinie są cytataми z wypowiedzi wnioskodawców. Należy podkreślić, iż zgodnie z Uchwałą Rady Miasta promowanie – w siedzibie bądź na oficjalnych stronach internetowych – przez rady osiedli jedynie wybranych projektów z pominięciem pozostałych jest zakazane i może skutkować dyskwalifikacją promowanego w ten sposób projektu²⁶.

Inne osoby koncentrowały się na sposobach wyznaczania miejsc w przestrzeni miejskiej, w których można byłoby promować projekty np. naklejając plakaty:

„Powinno być zezwolenie automatyczne dla projektów OBO do wieszania plakatów w przestrzeni miejskiej (latarnie, klatki schodowe – porozumienie ze spółdzielniami)”.

„Wyznaczenie przez Urząd Miasta dedykowanych tablic do umieszczania tego typu reklam”.

Wskazywano także na konieczność organizowania spotkań, na których można byłoby przedstawiać projekty albo prezentować je w telewizji regionalnej. Kilka osób uskarżało się na zbyt krótki okres przeznaczony na promocję.

Jedna osoba zwróciła uwagę na kreator plakatów, ale zauważyła, „przydałby się kreator plakatu promocyjnego z możliwością edycji”.

Pytani o pomysły usprawniające określone etapy OBO wnioskodawcy zgłaszali, że chcieliby dowiadywać się o tym, czy ich wniosek został zakwalifikowany do głosowania przed oficjalnym ogłoszeniem decyzji o liście wniosków. Ich zdaniem ma to pozwolić na

²⁶ Uchwała nr VIII/117/19 Rady Miasta Olsztyna z dnia 29 maja 2019 roku w sprawie zasad i trybu przeprowadzania Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego, rozdz. 7, par. 22, p. 2.

„lepsze przygotowanie kampanii promocyjnych, organizację eventów. [ponieważ] ogłoszenie projektów do głosowania tydzień przed głosowaniem skutecznie blokuje możliwość promocji. Brakuje wtedy czasu na organizację eventów, uzyskanie zgód, wydruk plakatów itp.”.

Harmonogram prac związanych z OBO przewidywał, że czas na promocję wnioskodawcy będą mieli tuż po ogłoszeniu listy projektów do głosowania. Pierwotnie miał to być okres 15-dniowy, ostatecznie był 10-dniowy. Ogłoszenie nastąpiło 9 września. Większość wniosków zostało zaakceptowanych merytorycznie 25 lub 26 sierpnia, jednak wnioskodawcy, których projekty zostały odrzucone mieli – zgodnie z Uchwałą siedem dni na złożenie odwołania do Prezydenta. Publikowanie listy projektów, które się zakwalifikowały zarówno po ocenie i weryfikacji Zespołu Opiniującego, jak i tych, które weszły do głosowania po akceptacji odwołania daje równe szanse wszystkim projektom. Takie głosy wskazują jednak na fakt, iż OBO jest postrzegane w kategoriach rywalizacji.

Podczas warsztatów z mieszkańcami kluczowym pomysłem (lub problemem) okazało się przywrócenie elementu deliberatywnego do OBO. Zauważono, że właściwie w całym procesie budżetu partycypacyjnego nie ma miejsca na dyskusje nad pomysłami. Dyskusje mogą być prowadzone przez wnioskodawców, rady osiedli, toczyć się oddolnie, ale się nie toczą, być może poza Facebookiem, na którym niekiedy pojawiają się komentarze dotyczące projektów. Tymczasem dyskusje „wybuchają” często po zakończeniu głosowania, wtedy, kiedy zaczyna się etap realizacji i „na podwórko wjeżdża koparka”, a projektu wybranego w głosowaniu nie można nie realizować. Zasugerowany został pomysł, by zwiększyć możliwość zaangażowania się mieszkańców – w szczególności na poziomie projektów osiedlowych – w dyskusję nad projektami oraz dać szansę wyrażanie negatywnej opinii o wniosku. Istotny jest fakt, że budżet obywatelski polega na wyborze „pozytywnym” – tzn. można zbierać podpisy pod wnioskiem o realizację jakiegoś projektu, a potem głosować „na” wniosek, ale nie można wniosku „oprotestować”, wskazać mankamentów (mogą to zrobić jedynie członkowie ZK i ZO), podkreślić konfliktogennego charakteru koncepcji. Istotne byłoby także uzupełnienie procedury o mechanizm, który dawałby możliwość wyrażenia opinii merytorycznej (nie opinii „ten projekt mi się nie podoba”) na temat celowości projektu ekspertom (mieszkańcom) spoza Zespołu Opiniującego. Kwestią problematyczną pozostaje moment, w którym punkt dyskusji, wymiany opinii, komentowania można by wprowadzić oraz forma. Jeśli chodzi o formę wskazywano na rozwiązania związane z mediami społecznościowymi – Facebook wydaje się najszybszym

i najpopularniejszym narzędziem do toczenia tego typu dyskusji, bądź rozbudowany o moduł komentowania ESOW. Pojawiły się także pomysły większego zaangażowania rad osiedli.

Jeśli chodzi o punkt w harmonogramie to wskazywano na okres składania wniosków – wówczas powinny toczy się dyskusje nad zasadnością, celowością projektu. Czas na składanie uwag do projektów mógłby też zostać zaplanowany na pewien okres przypadający po opublikowaniu w internecie listy i opisów wniosków, które przeszły weryfikację formalną. Wskazane byłoby by informacje o tych wnioskach (lista wniosków ze wskazaną lokalizacją) były publikowane i dostępne w przestrzeni miejskiej, w szczególności na osiedlach, których wnioski dotyczą.

Opinie pojawiające się np. w ESOW mogłyby być dodatkiem do opinii wydawanych przez ZO, które członkowie tego Zespołu mogliby brać pod uwagę albo trafiać do Zespołu Koordynującego, który mógłby rozważyć je po weryfikacji merytorycznej przed ostatecznym wpisaniem na listę projektów poddanych pod głosowanie.

Rekomendacje:

- 27. Wydłużyć czas przeznaczony na promocję projektów.**
- 28. Informować w przestrzeni osiedla o projektach, które przeszły weryfikację formalną.**
- 29. Wskazać – jeśli to możliwe – miejsca, w których plakaty promujące projekty mogą być oficjalnie wieszane w przestrzeni miasta. W szczególności dotyczy to projektów osiedlowych.**
- 30. Dodać możliwość dyskusji nad projektami oraz „oprotestowania” projektów, jak również dyskusji (komentowania), które pozwoliłyby wyłowić dodatkowe głosy eksperckie.**

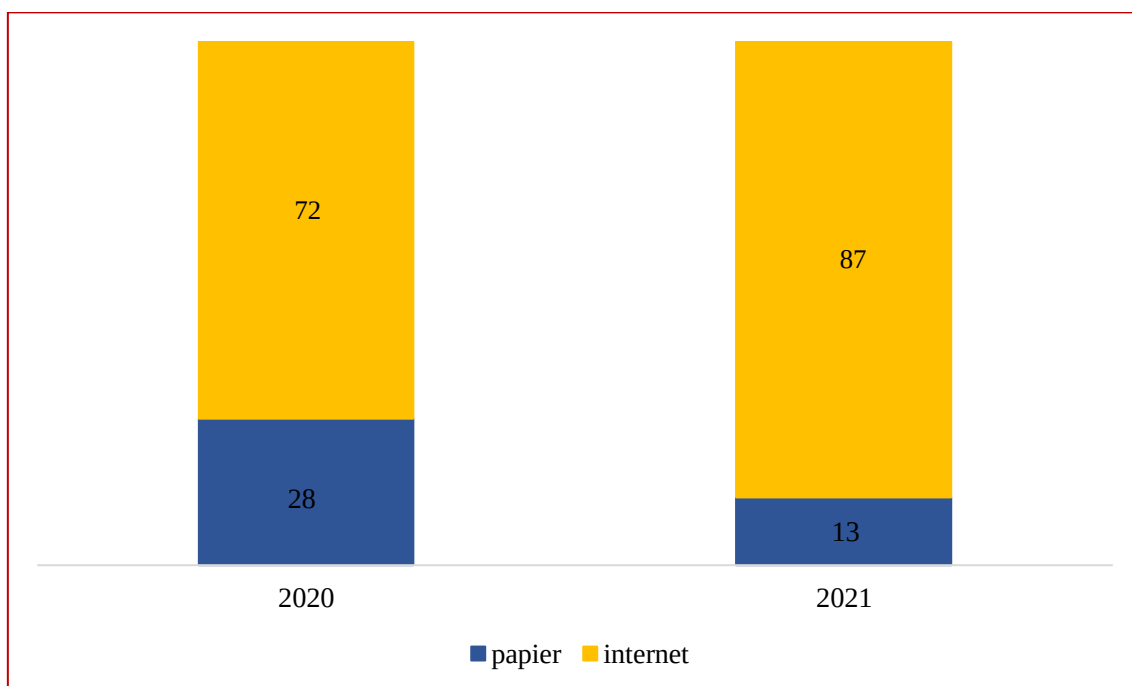
3.5. GŁOSOWANIE NA PROJEKTY

Głosowanie na projekty trwało do 20 września do 10 października 2021. W głosowaniu wzięło udział 13642 osoby oddając 57114 ważnych głosów²⁷. Złożono w sumie 13547 ważne karty do głosowania (99%). W porównaniu z głosowaniem w 2020 roku spadła frekwencja –

²⁷ Dane ze strony: <https://glosujobo.olsztyn.eu/wyniki>, dostęp: 13.12.2021.

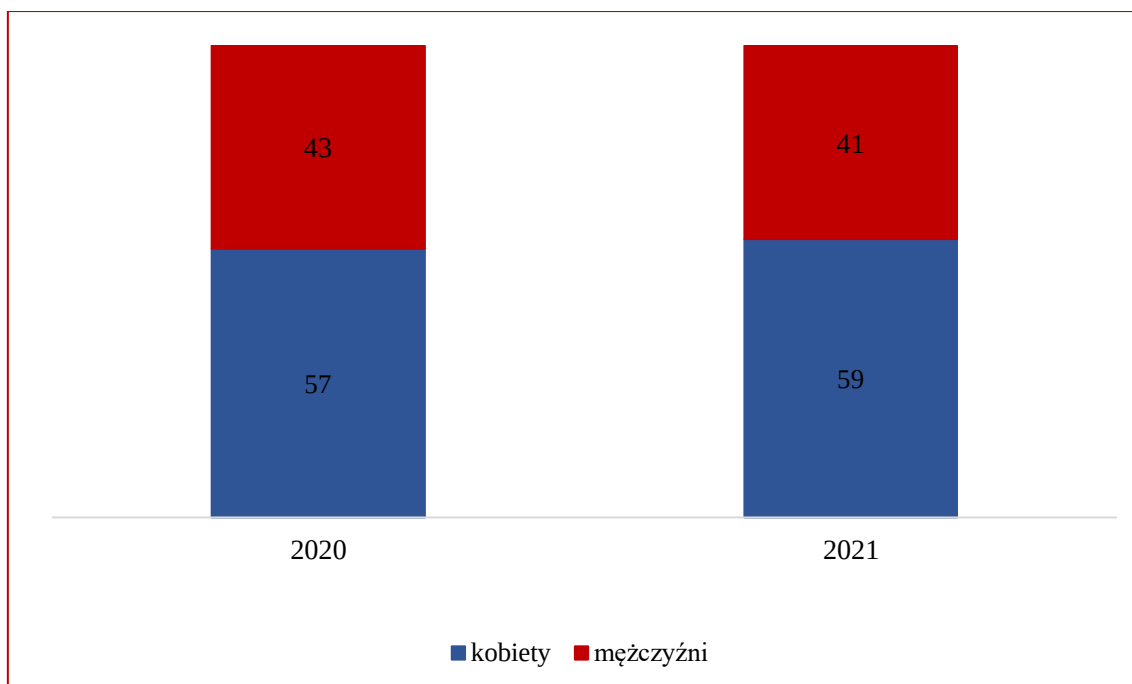
w głosowaniu do VIII edycji OBO wzięło udział 17134 osoby. Zmalała także liczba głosów nieważnych – w głosowaniu w 2020 roku było ich 2920 (17%), w 2021 – zaledwie 95 (1%). Spadek zatem jest ogromny.

W sumie złożono 28621 głosów na projekty miejskie i niewiele mniej na projekty osiedlowe – 28493. Zdecydowana większość kart do głosowania została złożona online (11818 kart; 87%), w wersji papierowej złożono 1729 kart (13%). Można zauważyć, że zmalała – w porównaniu z głosowaniem w 2020 roku – liczba (i odsetek) papierowych kart do głosowania – w 2020 roku oddano w ten sposób 3922 karty, w 2021 – 1729 karty (Rysunek 20).

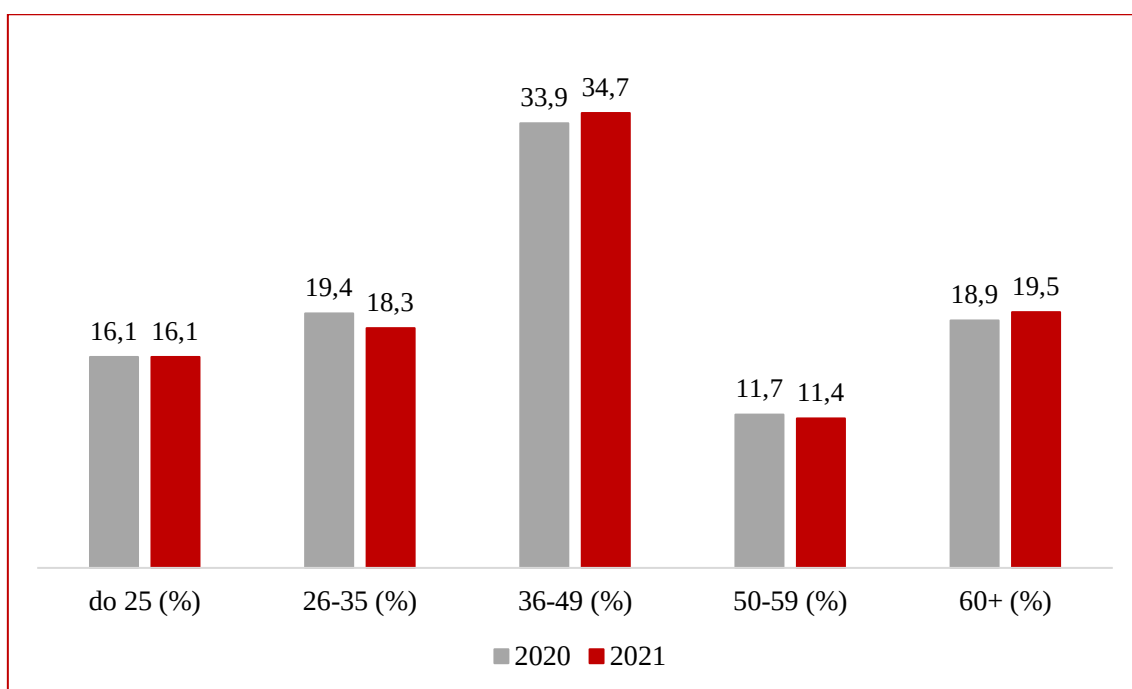

Rysunek 20. Forma głosowania na projekty OBO w 2020 i w 2021 roku (wartości procentowe).

W zasadzie niezmienna pozostała struktura głosujących: przeważają kobiety (59%) i mieszkańcy w wieku 36-49 lat (Rysunek 21 i Rysunek 22).

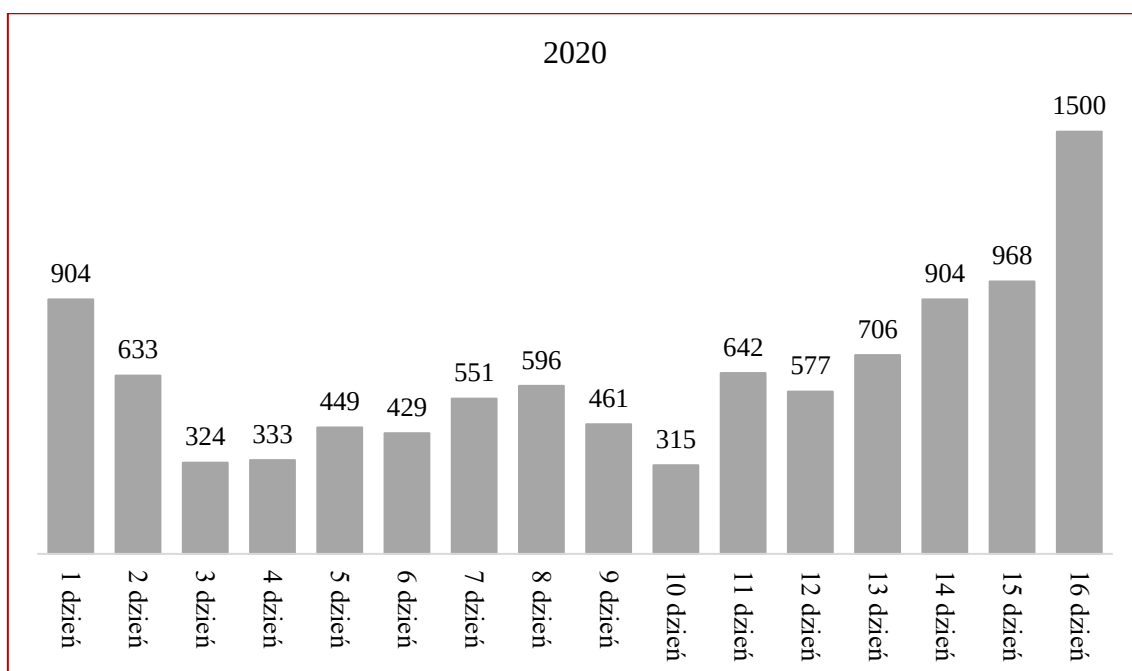

Rysunek 21. Zainteresowanie głosowaniem w OBO ze względu na płeć (w procentach).

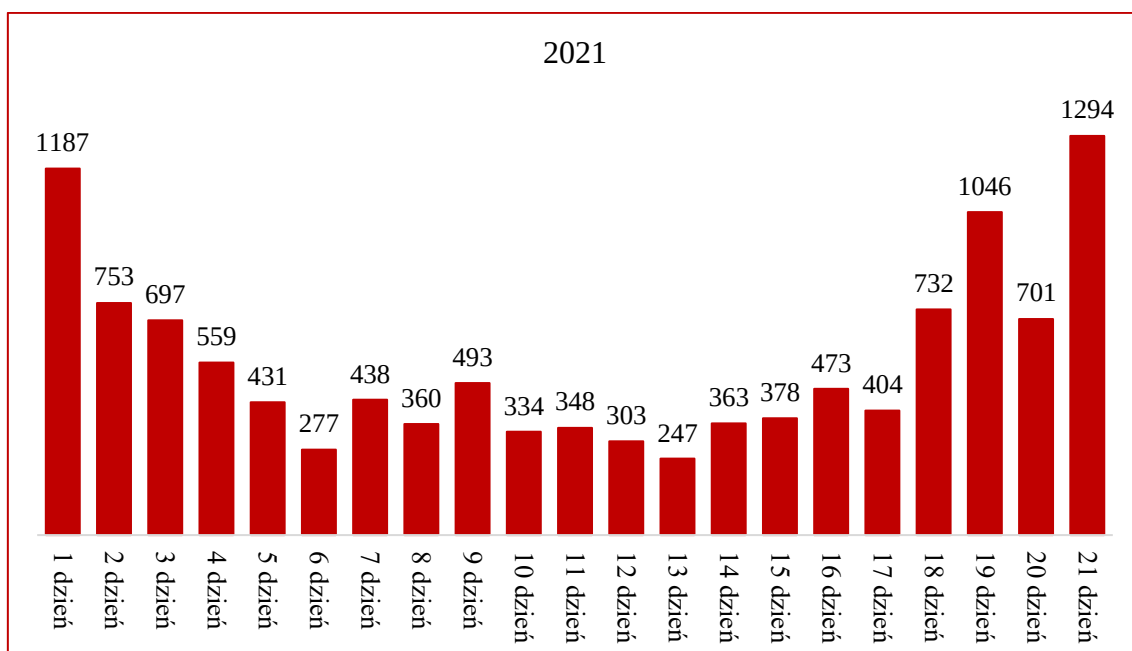

Rysunek 22. Zainteresowanie głosowaniem w OBO ze względu na wiek (w procentach).

Niezmienna pozostaje także dynamika głosowania na projekty OBO – najwięcej głosów jest oddawanych na początku i na końcu głosowania. W 2021 roku 21% głosów elektronicznych oddano w pierwszym i ostatnim dniu głosowania (Rysunek 23 i Rysunek 24).

Rysunek 23. Rozkład liczby głosów w poszczególne dni (karty oddane drogą elektroniczną) w głosowaniu w 2020 roku – od 1 do 16 października).

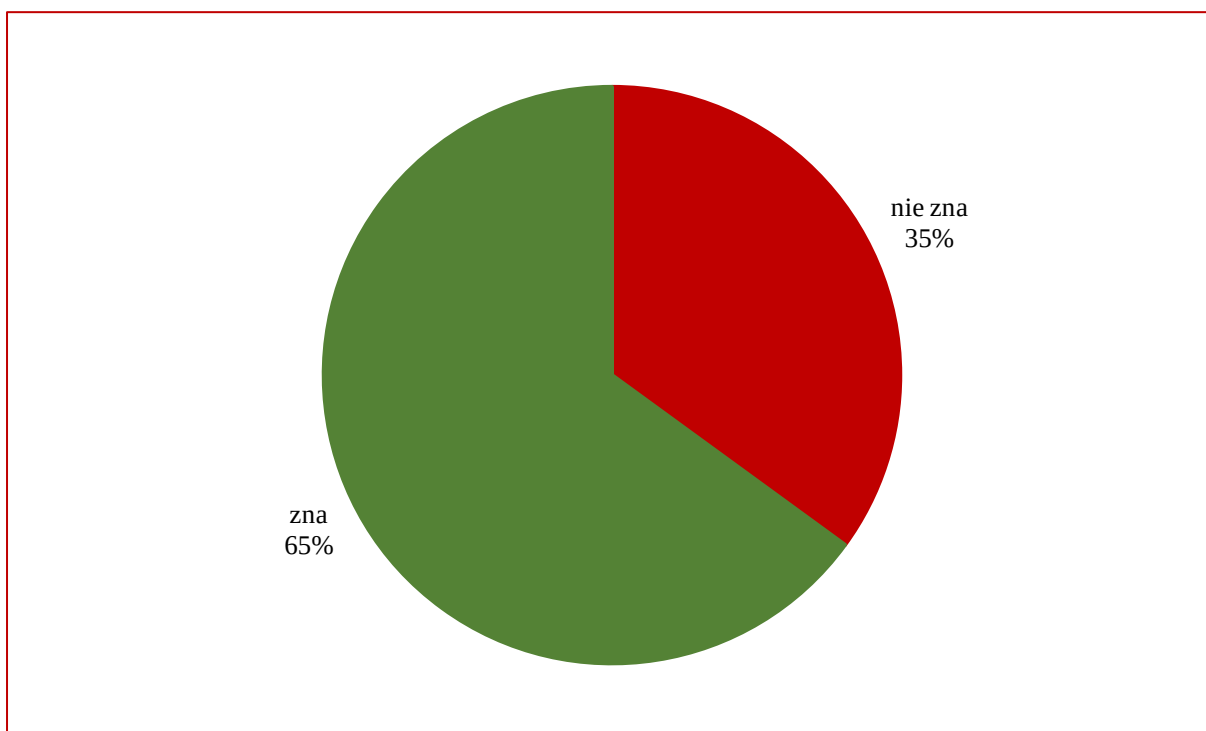
Rysunek 24. Rozkład liczby głosów w poszczególne dni (karty oddane drogą elektroniczną) w głosowaniu w 2021 roku – od 20 września do 10 października).

3.5.1. KAMPANIA INFORMACYJNA I PROMUJĄCA GŁOSOWANIE

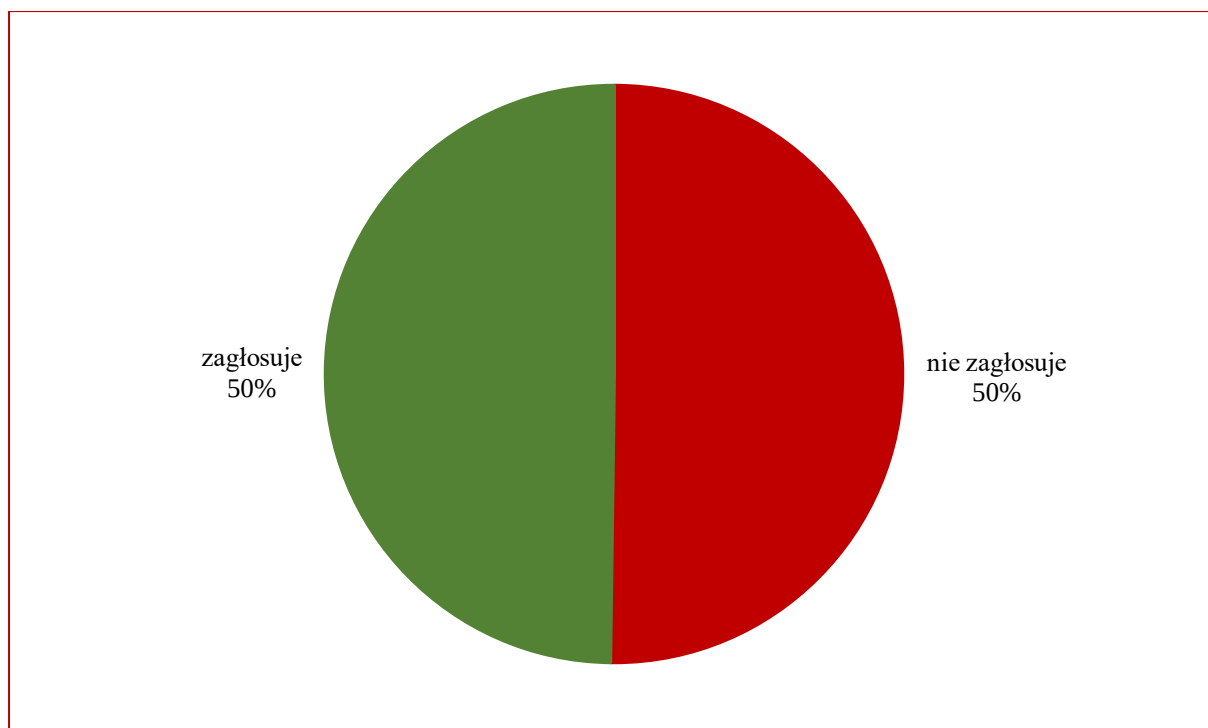
Z przeprowadzonego 9 lipca w godzinach wzmożonego ruchu pieszego (rano lub popołudniu) w kilku ruchliwych punktach miasta sondy ulicznej wynika, że większość mieszkańców zna („słyszała”, „kojarzy”) Olsztyński Budżet Obywatelski, ale przewaga nad tymi, którzy o OBO nie słyszeli nie jest „miażdżąca” (Rysunek 25).

Gorzej wyglądały deklaracje dotyczące chęci wzięcia udziału w głosowaniu – mniej więcej połowa twierdziła, że zagłosuje w OBO (Rysunek 26).

Chociaż badacze mieli przeprowadzać badanie za pomocą prostego narzędzia pozwalającego uzyskać odpowiedź na trzy pytania: (1) czy mieszka Pan/Pani w Olsztynie? (2) czy słyszał/a Pan/Pani o Olsztyńskim Budżecie Obywatelskim? i (3) czy będzie Pan/Pani głosować w tegorocznym budżecie obywatelskim? interesujące wydają się poczynione przy okazji obserwacje i wnioski wyciągane z przelotnych rozmów. Przytoczmy garść wpisów z notatek badawczych:

Rysunek 25. Sonda – znajomość OBO.

Rysunek 26. Sonda - deklaracja udziału w głosowaniu.

„Jedna pani wiedziała, że istnieje coś takiego jak OBO głównie z plakatów w autobusach i na przystankach w centrum, ale myślała, że to urząd wybiera, co można zrobić oraz że to urzędnicy wybierają projekty, a nie, że mieszkańcy mogą takie projekty składać, a urzędnicy wspomagają przy tworzeniu” (przed Galerią Aura).

„Inna pani się zdenerwowała, że ona to na nikogo nie głosuje, bo to banda złodziei. Wtedy postarałem się wytłumaczyć o co chodzi z OBO, ona odpowiedziała wtedy, że jest za tym, żeby postawić plac zabaw dla dzieci, ale to oni sobie sami robią – że urzędnicy urzędnikom” (przed Galerią Aura).

„Jedna pani powiedziała, że słyszała i że zagłosuje, a później dopytała, gdzie to się w ogóle głosuje” (przed Galerią Aura).

„W kilku rozmowach, które odbyłem odczułem wrażenie, że ludzie się tym nie interesują. Coś tam słyszeli, ale nie wiedzą o co chodzi, musiałem wytłumaczyć w takim wypadku o co chodzi z OBO. Wtedy dopiero przypominali sobie ‘a tak, słyszałem’” (przed Galerią Aura).

„Kolejny pan powiedział, że on to widział w gazecie, że na chodnik dali 50 tys. zł. z całego budżetu wynoszącego 500 tys. i że za tyle, to się nic nie robi. A później kłócił się ze mną, że ‘to nie jest 6,5 mln zł tylko 650 tys. jak już, bo on widział w gazecie’” (przed Galerią Aura).

„Spotkałem się też z takim twierdzeniem, że OBO to jest dla ‘urzędników’ – takiej klasy średniej (w jej rozumieniu wyższej) ‘kogoś z biura’ i ‘biznesmena’, a nie ‘zwykłych ludzi’” (przed Galerią Aura).

„Niektórzy ludzie byli wystraszeni, gdy usłyszeli wyrażenie ‘Budżet Obywatelski’; mam wrażenie, że kojarzyło im się to z czymś bardzo skomplikowanym i myśleli, że na pewno będę próbowała zabrać im sporo czasu” (przed Galerią Warmińską).

„Ludzie nawet jeśli słyszeli o OBO, to nie chce im się głosować na projekty” (przed Galerią Warmińską).

„Niektóre z osób dopytywały o projekty, na które można głosować w tym roku (wtedy odsyłałam ich na stronę internetową)” (przed dyskontem na Nagórkach).

„Większe zainteresowanie płynęło od starszych osób (60-65) niż od młodszych” (przed dyskontem na Nagórkach).

„Znalazło się kilka osób, które były bardzo zdecydowane, jeśli chodzi o głosowanie w tym roku” (przed dyskontem na Nagórkach).

„Wiele starszych osób słyszało o OBO, ale wskazywali jako przeszkodę w głosowaniu Internet – z powodu braku dostępu do Internetu lub nieumiejętności jego obsługi, rezygnowali z głosowania w projektach” (przed dyskontem na Nagórkach).

„Przy drugim pytaniu pojawiła się osoba, która myślała, że OBO to ogólnie budżet. To znaczy myślała, że ja pytam czy ogólnie wie, że miasto/gmina ma swój budżet na określone cele” (wiadukt przy rondzie Bema).

„Jeden senior powiedział mi, że się zawiódł na OBO kiedyś, ponieważ zgłosił projekt ze spółdzielnią, ale został oszukany, ponieważ w ogóle nie wyglądało tak, jak miało być. Z tego powodu już nie głosuje na OBO. Szczegółów mi nie powiedział” (wiadukt przy rondzie Bema).

„Kilka razy pojawiło się stwierdzenie, że wiedzą o OBO z regionalnej telewizji” (skrzyżowanie Kanta i Wilczyńskiego).

Oczywiście należy pamiętać, że sonda nie była przeprowadzona na reprezentatywnej próbie i miała miejsce po zakończeniu etapu zbierania wniosków – około dwóch miesięcy przed rozpoczęciem głosowania, jednak jej wyniki mogą zaskakiwać. Po ośmiu latach organizowania i przeprowadzania budżetu partycypacyjnego można byłoby się spodziewać lepszego rozeznania mieszkańców w tym, na czym polega budżet partycypacyjny. Tymczasem można odnieść wrażenie, że kwestie związane z OBO są traktowanego jako coś „urzędowego”, zależnego i pozostającego w gestii „urzędów”. Nie wiązano z OBO większych nadziei, wręcz traktowano z ograniczonym zaufaniem.

powody głosowania na projekty	procent odpowiedzi
uważam, że projekt wpłynie na jakość życia w mieście/na osiedlu	71,4
uważam, że projekt dotyczył czego, czego w tym mieście/na tym osiedlu brakuje	69,6
uważam, że projekt podniesie estetykę przestrzeni miejskiej	48,2
uważam, że projekt jest ważny dla określonej grupy mieszkańców (młodzież, seniorzy, rodzice, osoby z niepełnosprawnościami, etc.)	44,6
uważam, że projekt rozwiązuje realne problemy mieszkańców miasta/osiedla	42,9
uważam, że władze miasta nie interesują się problemem, który może być rozwiązany przez dany projekt	39,3
ponieważ będę chciał/a bezpośrednio korzystać z efektów tego projektu	37,5
uważam, że projekt podniesie atrakcyjność turystyczną miasta	16,1
zachęcił mnie opis projektu	12,5
namówił mnie do tego wnioskodawca projektu	5,4
inna odpowiedź	5,4
namówił mnie do tego ktoś bliski lub znajomy	3,6
brak odpowiedzi	3,6
nie znalazłem lepszego projektu	1,8
namówił mnie do tego ktoś znany mi z mediów (telewizja, prasa, media społecznościowe)	0,0
wybór projektu (projektów) był przypadkowy	0,0
zaintrygowała i zachęciła mnie nazwa projektu	0,0
nie wiem	0,0

Tabela 10. Powody oddania głosu na konkretne projekty (pytanie wielokrotnego wyboru - procenty nie sumują się do 100).

Z drugiej strony, mieszkańcy, którzy wzięli udział w ankiecie internetowej na pytanie o powody oddawania głosów na poszczególne projekty wskazywali na istotną sprawczość budżetu partycypacyjnego. Oddawane głosy wiązano z przekonaniem, że projekt wpłynie na jakość życia w mieście/na osiedlu, pozwoli uzupełnić dokuczliwe braki, podniesie estetykę przestrzeni miejskiej (Tabela 10. Powody oddania głosu na konkretne projekty (pytanie wielokrotnego wyboru - procenty nie sumują się do 100)).

Wśród odpowiedzi własnych (inna odpowiedź, jaka?) znalazły się odpowiedzi wskazujące na głosowanie na własne projekty.

Rekomendacje:

- 31. Wzmocnienie kampanii informacyjno-edukacyjnej propagującej OBO jako narzędzie wprowadzania zmian w przestrzeni miasta. Kierowanie kampanii do ludzi młodych (do 26. roku życia).**
- 32. Położenie większego nacisku na informacje dotyczące zasad głosowania, w szczególności na odróżnienie kart do głosowania (głosów) i punktów przydzielanych projektom.**

3.5.2. SPOSÓB ORGANIZACJI GŁOSOWANIA

Zdecydowana większość ankietowanych przyznawała, że oddawała głosy na trzy projekty zarówno w głosowaniu na projekty miejskie, jak i osiedlowe (Tabela 11).

Według wnioskodawców zasady głosowania są dla mieszkańców Olsztyna jasne („raczej” lub „zdecydowanie” jasne) – uważała tak większość badanych osób (22), a 6 osób uznało, że zasady są dla mieszkańców niejasne („raczej” lub „zdecydowanie” niejasne).

liczba projektów, na jakie oddano głosy	projekty osiedlowe		projekty miejskie	
	liczba głosów	%	liczba głosów	%
na żaden	4	7,1	2	3,6
1 projekt	3	5,4	5	8,9
2 projekty	6	10,7	8	14,3
3 projekty	39	69,6	37	66,1
nie pamiętam	1	1,8	1	1,8
brak odpowiedzi	3	5,4	3,0	5,4

Tabela 11. Liczba oddanych głosów

Wnioskodawcy uważają także – w większości – że zasady głosowania (możliwość oddania do trzech głosów na projekty miejskie i do trzech głosów na projekty osiedlowe) są odpowiednie: uważało tak 26 osób, podczas gdy 7 osób uznało, że te zasady nie są odpowiednie. Znalazły się jednak głosy krytyczne, wskazujące m.in. na fakt, że zasady są zbyt skomplikowane i powinno się je uprościć dając możliwość głosowania na jeden projekt osiedlowy i jeden projekt miejski:

„Głosowanie na 1 projekt osiedlowy i 1 miejski, bez dzielenia punktów, co jest nieracjonalne i czasochłonne dla liczących głosy, co opóźnia ogłoszenie wyników”.

„Mnóstwo ludzi nie wiedziało, że może oddać 6 głosów. Myśleli, że można tylko na 1 projekt”.

Pytani o pomysł usprawniające głosowanie mówili także:

„Uwypuklenie informacji o możliwości głosowania także dzieci – wiele osób łączy głosowanie z innymi formami decyzyjności społeczeństwa, czyli z uprawnieniem do głosowania powyżej 18 roku życia”.

„Łatwiejszy sposób głosowania papierowego – np. listy poparcia lub prostsze karty do głosowania z możliwością wydrukowania gotowych kart do głosowania tak, aby trzeba było wpisać tylko pesel i podpis”.

Jedna osoba zwróciła uwagę, że „w Ratuszu niechętnie przyjmowane są głosy wyrażone na piśmie, a powinny być równoprawne z głosowaniem online”.

Również zdaniem wnioskodawców zarówno elektroniczny system do głosowania, jak i karty do głosowania są proste w obsłudze lub proste do wypełnienia (28 na 45 głosów; 1 osoba uznała, że nie).

Zdjęcie 5. Zebrane głosy w formie papierowej.

Chętni do głosowania on-line musieli zalogować się na stronie www.glosujobo.olsztyn.pl (plakaty zachęcały przede wszystkim do głosowania tą drogą) i swój wybór potwierdzić kodem przesyłanym sms-em na wskazany numer. Pojawiały się tu niekiedy problemy techniczne:

„Najwięcej problemów wśród wielu osób głosujących online sprawiło potwierdzenie oddanego głosu wiadomością wysłaną na odpowiedni numer telefonu, nieraz zdarzało się, że ciężko było zobaczyć kod weryfikacyjny. Wiele osób wychodziło z głosowania i musiały powtórzyć proces od nowa. Usprawnienie tej części głosowania według mnie jest niezbędne”.

Chętni do głosowania tradycyjnego mogli pobrać kartę do głosowania ze strony Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego i złożyć je albo w Urzędzie Miasta, albo w punktach, w których były dostępne urny do głosowania (np. Aquasfera, wypożyczalnia sprzętu sportowego na jeziorze Ukiel, filie Miejskiej Biblioteki Publicznej).

Zdjęcie 6. Urna do głosowania na projekty w Aquasferze.

W trakcie głosowania BPMiDO przypominało – poprzez stronę Facebookową – że karta do głosowania powinna być w całości wypełniona odręcznie. Pojawiające się karty wypełnione w części komputerowo świadczyły o nieuczciwych zabiegach zwolenników określonych projektów dążących do uzyskania jak największej liczby głosów, ponieważ łatwiej było podpisać kartę częściowo wypełnioną niż wypełnić ją w całości bądź zagłosować przez internet. Na kartach do głosowania pojawiło się wyraźne i widoczne polecenie wypełnienia karty odręcznie, jednak zabrakło informacji o sankcji w przypadku niepodporządkowania się temu wymogowi. Na karcie zamieszczono informację, że karta bez podpisu będzie nieważna oraz że głos osoby niepełnoletniej musi być potwierdzony podpisem rodzica lub opiekuna. Warto byłoby dodać taką informację, ponieważ tych wymagań dotyczących ważności lub nieważności głosu nie reguluje ani Uchwała ani Zarządzenie na temat OBO.

4. ZAKOŃCZENIE – GŁÓWNE REKOMENDACJE

Można wskazać trzy główne rekomendacje (lub ich grupy). Po pierwsze, przywrócenie do OBO „elementu deliberacji”. Po drugie, wzmocnienie roli Zespołu Opiniującego i przeniesienie ciężaru konsultacji z etapu składania wniosków na etap weryfikacji merytorycznej. Po trzecie, zwiększenie podmiotowości mieszkańców miasta (wnioskodawców). Z dwiema pierwszymi wiąże się konieczność reorganizacji harmonogramu OBO.

Z Olsztyńskiego Budżetu Obywatelskiego „wyparował” element konstytutywny dla budżetów partycypacyjnych – element deliberacji, dyskusji, negocjowania i wspólnego ustalania potrzeb oraz rozwiązań. Można – oczywiście – zastanawiać się nad tym, na ile ów element był obecny w praktyce budżetów partycypacyjnych w Olsztynie. Według zapisów Ustawy z 2018 roku budżet partycypacyjny jest szczególną formą konsultacji społecznych, a szczególny nacisk jest kładziony na bezpośrednie głosowanie, co może odwracać uwagę od dyskusji. Z drugiej strony, wydaje się, że Olsztyński Budżet Obywatelski od początku był zorientowany na model opierający się na głosowaniu. Harmonogramy kolejnych budżetów partycypacyjnych pokazują jednak zmniejszającą się rolę dyskusji i spotkań (Tabela 7). W 2014 roku dyskusje były istotnym elementem tworzenia OBO. Wpisane były zarówno w etap składania wniosków, jak i etap głosowania. Wydaje się, że obecnie trudno byłoby przywrócić wagę spotkań, tym bardziej, że dyskusje – niekiedy szczątkowe – przeniosły się w przestrzeń internetu i mediów społecznościowych. Przywrócenie elementów deliberacji byłoby wskazane z dwóch względów. Po pierwsze, by dać możliwość wyrażenia i uzasadnienia sprzeciwu wobec proponowanego pomysłu lub rozwiązania – OBO polega przede wszystkim na wyborze pozytywnym (podpisywanie list poparcia, głosowanie na projekt), a nie daje szansy oprotowania, wskazania na konfliktogenne aspekty podejmowanych prac. Nawet jeśli tego typu opinie nie będą wiążące, mogą skłonić Zespół Koordynujący do przemyślenia ostatecznej decyzji lub podjęcia próby mediacji między stronami. Może też prowadzić do innych prób porozumienia się stron. Po drugie, otwarcie wniosku na komentarze może pomóc wyłuskać dodatkowe opinie eksperckie co do celowości wdrażania projektu. Popularyzacja mediów społecznościowych oraz wprowadzenie i rozwijanie elektronicznego systemu obsługi wniosków, a także doświadczenia w pracy i kontaktach zdalnych, jakie pojawiły się od 2020 roku w związku z pandemią Covid-19, prowadzą do sytuacji, gdy dyskusje i negocjacje mogą

toczyć się albo w pełni w sieci, albo w formie hybrydowej, co znacznie ułatwia kontakty, chociaż może utrudniać porozumiewanie się. W wersji minimum dyskusja mogłaby zostać sprowadzona do wymiany komentarzy i opinii w przestrzeni internetu.

Przygotowanie wniosku jest zadaniem wnioskodawców, ale ciężar weryfikacji – przede wszystkim merytorycznej – spoczywa na Zespole Opiniującym. Weryfikacja merytoryczna nierzadko oznacza konieczność negocjowania i poprawiania wniosków tak, by projekty nie musiały być poprawiane czy modyfikowane już po ewentualnym wybraniu przez mieszkańców do realizacji. Według zapisów Ustawy, projekty wybrane do realizacji nie mogą być w istotny sposób zmieniane ani usuwane z budżetu. Projekt, który jest zgłaszany do głosowania, musi być przygotowany „od pomysłu do – niemal – projektu technicznego”. Wnioski nieodpowiednio przygotowane, niedopracowane, niespełniające określonych warunków merytorycznych mogą być uznawane przez Zespół Koordynujący – po wydaniu opinii ZO – za nienadające się do realizacji albo – i taki sposób pracy byłby bardziej wskazany – poprawiany przy współpracy wnioskodawców, członków ZO i konsultantów z odpowiednich komórek Urzędu Miasta bądź jednostek miejskich.

W czasie składania wniosków działają punkty konsultacyjne, w których wnioskodawcy mogą konsultować swoje pomysły lub poszczególne elementy koncepcji, ponieważ – jak sami przyznają – „nie zawsze się na wszystkim znają”. Punkty konsultacyjne nie są jednak odwiedzane często przez wnioskodawców na tym etapie, natomiast na etapie weryfikacji merytorycznej członkowie Zespołu Opiniującego niekiedy odsyłają wnioski do poprawy wskazując, do kogo (do jakiej komórki lub jednostki miejskiej) można się udać po pomoc (np. w doprecyzowaniu kosztorysów). Wnioskodawcy często poprawiają projekty korzystając z porad wskazanych ekspertów. Podobnie czynią autorzy odrzuconych wniosków – przed złożeniem odwołania konsultują zakwestionowane punkty z pracownikami odpowiednich komórek/jednostek. Wydaje się, że na tym etapie wnioskodawcy „poważniej” podchodzą do konsultacji i realnie współpracują z urzędnikami w celu udoskonalenia projektów. Warto zatem wzmocnić Zespół Opiniujący przede wszystkim w wymiarze czasowym. Być może należałoby rozważyć wydłużenie pracy ZO kosztem skrócenia okresu przyjmowania wniosków. Jak wynika z analiz, wnioskodawcy i tak składają wnioski pod koniec tego okresu i – powtórzmy – rzadko korzystają z porad w punktach konsultacyjnych (wyjątkiem może być punkt w Biurze Prezydenta Miasta i Dialogu Obywatelskiego służący jako punkt „pierwszego kontaktu”).

W opinii członków ZO niefortunny jest też termin najbardziej wyťažonej pracy członków ZO, który pokrywa się z okresem letnich urlopów.

Z dwiema pierwszymi rekomendacjami wiąże się trzecia. Zwiększenie podmiotowości oznacza umożliwienie jak najszerszego dostępu do informacji, zarówno poprzez kontakty interpersonalne z urzędnikami, specjalistami, jak i poprzez dostęp do informacji niezbędnych do poprawnego napisania wniosku (wnioskodawcy zwracali uwagę, że przydałyby się im jakieś wzory, np. wzory lub kalkulatory tworzenia kosztorysów). Upodmiotowienie wymaga także wzmocnienia kampanii informacyjno-edukacyjnej, zarówno na etapie składania wniosków, jak i na etapie głosowania. I wreszcie, wnioskodawcy, których projekty wygrały głosowanie powinni otrzymywać – oprócz gratulacji od Prezydenta – czytelną informację, że ich udział w projekcie się kończy, ale mogą kontaktować się w sprawie pozyskiwania informacji na temat przebiegu prac ze wskazaną w korespondencji jednostką realizującą wniosek.